

VILNIAUS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS FAKULTETAS
EKONOMINĖS POLITIKOS KATEDRA

Karina DAINORVIČ
Ekonominės politikos programa

MAGISTRO DARBAS

TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ TENDENCIJOS IR
INVESTICINĖS APLINKOS PATRAUKLUMO ANALIZĖ LIETUVOJE

FOREIGN DIRECT INVESTMENT TRENDS AND ANALYSIS OF THE
INVESTMENT ENVIRONMENT ATTRACTIVENESS IN LITHUANIA

Leidžiama ginti _____

(parašas)

Katedros vedėjas prof. dr. A. Miškinis

Magistrantas _____

(parašas)

Darbo vadovas _____

(parašas)

Doc. Dr. Birutė Visokavičienė

Darbo įteikimo data: _____

Registracijos Nr. _____

Vilnius, 2017

TURINYS

ĮVADAS	4
1. INVESTICIJŲ IR INVESTICINĖS APLINKOS EKONOMINĖ SAMPRATA IR ESMĖ	6
1.1. Tiesioginių užsienio investicijų klasifikavimas pagal požymius	8
1.2. Investavimo aplinkos ir patrauklumo prasmė	13
1.3. Veiksniai, pritraukiantys investicijas į Lietuvą	18
1.4. Veiksniai, ribojantys užsienio investicijas į Lietuvą	20
1.5. Investicinio patrauklumo reguliavimo aspektai Lietuvoje	22
1.6. Tiesioginių užsienio investicijų ir investicinės aplinkos patrauklumo analizės metodologija ...	24
2. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ TENDENCIJOS LIETUVOJE IR INVESTICINĖS APLINKOS PATRAUKLUMO VERTINIMAS	26
2.1. Investicinės aplinkos patrauklumo formavimo veiksniai Lietuvoje.....	26
2.2. Tiesioginių užsienio investicijų struktūra, dinamika ir tendencijos Lietuvoje.....	28
2.2.1. Tiesioginių užsienio investicijų, tenkančių vienam gyventojui Lietuvoje 2006-2015 m. analizė	29
2.2.2. Tiesioginių užsienio investicijų analizė pagal šalis investuotojas 2006-2015 m.	31
2.2.3. Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymo Lietuvoje pagal ekonominės veiklos rūšis 2006-2015 m. analizė	33
2.2.4. Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas Lietuvos apskrityse 2010-2015 m.	36
3. LIETUVOS INVESTICINĖS APLINKOS PATRAUKLUMO ANALIZĖ	38
3.1. Makroekonominė rodiklių ir tiesioginių užsienio investicijų ryšių įvertinimas	39
3.1.1 Lietuvos realaus BVP augimo tendencijos ir jų įtaka pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas 2006-2015 m.....	39
3.1.2 Lietuvos atvirumo užsienio prekybai tendencijos ir jų įtaka pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas 2006-2015 m.....	41
3.1.3 Lietuvos vidaus paklausos tendencijos ir jų įtaka pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas 2006-2015 m.....	42
3.1.4 Lietuvos vidutinės metinės infliacijos tendencijos ir jų įtaka pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas 2006-2015 m.....	44
3.1.5 Lietuvos darbo jėgos kainos tendencijos ir jų įtaka pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas 2006-2015 m.....	45

<i>3.1.6. Lietuvos nedarbo lygio tendencijos ir jų įtaka pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas 2006-2015 m.</i>	47
<i>3.1.7. Lietuvos mokėjimo balanso tendencijos ir jų įtaka pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas 2006-2015 m.</i>	48
<i>3.1.8. Lietuvos mokesčių naštos tendencijos ir jų įtaka pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas 2006-2015 m.</i>	50
<i>3.1.9 Lietuvos palūkanų normos dydžio tendencijos ir jų įtaka pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas 2006-2015 m.</i>	52
IŠVADOS	54
LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	58
SUMMARY	63
PRIEDAI	65

ĮVADAS

Temos aktualumas. Vienas šiuolaikinės globalizacijos bruožų yra užsienio investicijų stiprinimo reikšmė. Atsižvelgiant į pasaulinės finansų ir ekonomikos krizės sąlygas, užsienio investicijų reikšmė visų pasaulio šalių ekonomikoms, ypač besivystančiose šalyse, labai išaugo dėl struktūrinio ir technologinio modernizavimo būtinybės. Užsienio investuotojų motyvai renkantis šalį savo investicijoms yra įvairūs: ieškoma naujų didelių rinkų, siekiama gamybos efektyvumo (darbo jėgos, kapitalo ir kitų sąnaudų požiūriu), įvertinama, ar yra gamtinių resursų, ar yra galimybė didinti turtą. Lietuvos padėtis pagal du iš nurodytų motyvų yra bloga: mažas rinkos dydis, gamtinių resursų dar mažiau.

Poreikis užtikrinti nacionalinės ekonomikos tvarumą ir efektyvumą reikalauja identifikuoti ir naudoti sąlygas bei įstatymus, būdingus šiuolaikiniam socialinių-ekonominių santykių modeliavimui. Tyrimai rodo, kad šiuolaikinės globalizacijos sąlygomis tarp dominuojančių veiksnių, darančių įtaką nacionalinės ekonomikos plėtrai, ypatingą vietą užima patrauklios investicinės aplinkos kūrimas.

Atitinkamai, tai kad šiuo metu į Lietuvą tiesioginių užsienio investicijų pritraukiama nedaug, siekiama nustatyti tiesioginių užsienio investicijų tendencijas, analizuojant valstybės ekonominę politiką, skatinant tiesioginių užsienio investicijų atėjimą į Lietuvą, vertinant tiesioginių užsienio investicijų plėtrą lemiančius veiknius bei atliekant Lietuvos investicinės aplinkos patrauklumo įvertinimą.

Darbo tikslas. Nustatyti tiesioginių užsienio investicijų tendencijas Lietuvoje, jas lemiančius veiksnius bei nustatyti ryšį tarp tiesioginių užsienio investicijų ir šalies investicinės aplinkos patrauklumo.

Tyrimo objektas yra tiesioginės užsienio investicijos ir investicinė aplinka. Lietuvos patrauklumą tiesioginėms užsienio investicijoms lemia Lietuvoje susiformavę investicinės aplinkos kūrimo ekonominiai santykiai bei veiksniai. Todėl savo užsibrėžtam tikslui pasiekti pasirinkau šiuos uždavinius.

Darbo uždaviniai. Susisteminti teorinius ir praktinius palankios investicinės aplinkos kūrimo požiūrius ir nustatyti užsienio investicijų pritraukimo į šalies ekonomiką tendencijas ekonomikos modernizavimo sąlygomis. Išskeltam darbo tikslui pasiekti keliami uždaviniai:

1. Ištirti tiesioginių užsienio investicijų reikšmę šalies ekonomikos plėtroje;
2. Ištirti investicinės aplinkos kūrimo svarbą nacionalinės ekonomikos vystymosi sąlygomis, įvertinti šalies makroekonominius rodiklius;
3. Įvertinti tiesioginių užsienio investicijų augimo tendenciją ir jų pasiskirstymą Lietuvoje;

4. Išanalizuoti, kaip šalies makroekonominiai rodikliai (BVP, užsienio prekybos atvirumas, vidaus paklausa, infliacija, darbo jėgos kaina, nedarbo lygis, palūkanų norma, mokesčių našta, einamoji sąskaita) veikia tiesioginių užsienio investicijų srautus.
5. Atlikti šalies makroekonominių rodiklių ir tiesioginių užsienio investicijų priklausomybės analizę.

Tyrimo hipotezė. Nustatyti ir įvertinti Lietuvos makroekonominių rodiklių įtaką investicinės aplinkos patrauklumo kūrimui ir tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui į Lietuvos ekonomiką.

Tyrimo metodai. Baigiamajame magistro darbe naudojami tyrimo metodai: sisteminės mokslinės literatūros analizė, lyginimo ir apibendrinimo metodai, duomenų sisteminimas, grupavimas, gautų rezultatų lyginimas ir interpretavimas, santykinų rodiklių analizė. Statistinė tyrimo duomenų analizė atlikta Microsoft Excel sudarant lenteles ir grafikų paveikslus. Atlikta retrospektyvos analizė, porinė koreliacinė ir tiesinė regresinė analizė.

Darbo struktūra.

Pirmame (teoriniame) skyriuje remiantis Lietuvos ir užsienio autorių atliktais įvairiais tyrimais, įstatymais, mokslinės literatūros šaltiniais, pristatomos tiesioginių užsienio investicijų ir investicinės aplinkos patrauklumo teorinės prielaidos, analizuojami veiksniai, darantys įtaką TUI.

Antrame skyriuje – tyrimo metodologinėje darbo dalyje pateikiamas sudarytas tyrimo modelis, aptariami empirinės dalies etapai ir naudojami metodai. Remiantis Eurostat ir Lietuvos statistikos departamento duomenimis atlikta 2006-2015 m. tiesioginių užsienio investicijų tendencijų analizė Lietuvoje ir apskričių mastu.

Trečiame skyriuje atliekamas empirinis tyrimas, kuriame vertinamas Lietuvos investicinės aplinkos patrauklumas, t.y. atliekama Lietuvos makroekonominių rodiklių analizė. Pritaikius koreliacinės regresinės analizės metodą nustatyta makroekonominių rodiklių įtaka tiesioginių užsienio investicijų pritraukimui.

Darbo apimtis - 64 puslapiai. Tyrimo duomenis iliustruoja 13 lentelių, 14 paveikslų ir 5 priedai. Naudotą literatūrą sudaro 63 šaltiniai.

1. INVESTICIJŲ IR INVESTICINĖS APLINKOS EKONOMINĖ SAMPRATA IR ESMĖ

Vienas iš šalies plėtrą ir ekonominę raidą lemiančių veiksnių yra investicijos. Šalies investicinė politika turi lemiamos įtakos ekonomikos plėtrai tiek mikro-, tiek makrolygiu (Bendikienė, Juozaitienė, 2004). Investicijos yra vienas pagrindinių veiksnių, lemiančių BVP augimą, darančių įtaką užimtųjų skaičiaus augimui bei nedarbo lygio mažėjimui (Striaukienė, 2003).

Investavimo proceso tikslas yra didinti gamybos apimtį, skatinti nacionalinių pajamų augimą, didinti ekonominių įmonių konkurencingumą, tenkinti prekių ir paslaugų paklausą. Nurodytomis sąlygomis vis aktualiau tampa ieškoti naujų ir išplėstinių investicijų šaltinių, gerinti įmonių investicinį potencialą ir tobulinti investicinį patrauklumą. Tai veda prie metodologinių požiūrių ir investicinės veiklos metodikos analizės pokyčių.

Mokslinėje ekonomikos literatūroje terminas „investicijos“ anksčiau buvo apibūdinamas kaip „kapitalo įdėjimas“, tačiau vėliau tapo labiau paplitęs moksliniuose tyrimuose, susijusiuose su kapitalo įdėjimu, dviem pagrindiniais aspektais: kaip procesas, kuris parodo turto vertės judėjimą reprodukcijos metu, ir ekonomikos požiūriu susijęs su ilgalaikio turto vertės judėjimu, kai laisvos piniginės lėšos įdedamos iki momento, kai jos bus kompensuotos. Darbo autorė pateikia Lietuvos ir užsienio autorių „investicijų“ sampratą (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Investicijų veiklos apibrėžimų palyginimas

Metai	Autorius	Sąvokos formulavimas ir apibrėžimas
1997	J. Bivainis, A. Griškevičius, V. Jakštas	Investicijos apibrėžiamos kaip lėšos materialiajam ilgalaikiam ar finansiniam turtui kurti, įsigyti arba modernizuoti ir nematerialiajam turtui įsigyti siekiant gauti socialinį ar ekonominį rezultatą.
1998	P. Wonnacott, R. Wonnacott	Investicijos apibrėžiamos kaip kapitalo gamybos ir kaupimo procesas.
2002	G. Samuolis	Investicijų apibrėžimas sutapatinamas su terminu „kapitaliniai įdėjimai“, tuo atveju investicijos yra lėšų įdėjimas pagrindinėms priemonėms atnaujinti (pvz., pastatų, įrengimų ir kt.); kapitaliniai įdėjimai suprantami daug siauresne prasme ir gali būti kaip viena iš investicijų formų, bet ne visiškai jų analogas.
2005	R. Ginevičius, ir kt.	Kapitalo įdėjimas siekiant paskesnio jo padidėjimo; kapitalo prieaugio turi pakakti tam, kad investuotojui būtų kompensuota tai, kad jis šiuo metu atsisako naudoti turimas lėšas, jis taip pat turi būti įvertintas už riziką ir jam turi būti atlyginti būsimi infliacijos nuostoliai.
2006	A.V. Rutkauskas,	Investicijos apibrėžiamos kaip priemonės, dėl kurių galima kam nors perduoti grynuosius pinigus siekiant išsaugoti ir

	P. Stankevičius	padidinti jų vertę arba užtikrinti teigiamas pajamas, kurias gausime perduodami tuos pinigus.
1 lentelės tęsinys		
Metai	Autorius	Sąvokos formulavimas ir apibrėžimas
2007	D. Cibulskienė, M. Butkus	Kapitalo įdėjimas siekiant jo padidėjimo; kapitalo prieaugio turi pakakti tam, kad investuotojui būtų atlyginta už tam tikru periodu turimas, bet nenaudojamas lėšas, jis turi būti apdovanotas už riziką ir jam turi būti atlyginti būsimi infliacijos nuostoliai; bet kurios rūšies turtas, investuotas vieno investuotojo tam tikroje teritorijoje su sąlyga, kad investicija atliekama pagal tos teritorijos įstatymus.
2007	V. Vaitkevičiūtė	Ilgalaikiai kapitalo įdėjimai į ūkio šakas arba vertybiniais popieriais pirkti, siekiant pelno.
2010	D. Treigienė	Investicijos apibrėžiamos kaip piniginės lėšos ir kitas finansinis turtas bei materialusis ir nematerialusis turtas, kuris investuojamas siekiant iš investavimo objekto gauti pelno arba kitą rezultatą.
2010	S. Valentinavičius	Investicijos yra paprasčiausiai kiekviena priemonė, į kurią gali būti įdėtos lėšos viliantis, kad jos duos teigiamas pajamas ir dar išsaugos arba padidins savo vertę.

Šaltinis: sudarė darbo autorė, remdamasi nurodytais šaltiniais.

Apibendrinama pateikiamus „investicijų“ sąvokos formulavimus, darbo autorė teigia, kad investicijos suprantamos kaip ekonominės veiklos procesas (gali būti ilgo ir trumpo laikotarpio), kurio pagrindiniai tikslai: ekonominiai (kapitalo augimas), finansiniai (pelno padidėjimas), socialiniai (pragyvenimo lygio kėlimas, užimtumas ir kt.). Investicijos skirstomos į dvi sampratas:

1. Grynosios investicijos – bendrosios investicijos, sumažintos amortizacinių atskaitymų suma, per tam tikrą periodą.
 - Jeigu grynujų investicijų suma yra neigiama, vadinasi, mažėja gamybos potencialas;
 - Jeigu grynujų investicijų suma lygi nuliui, vadinasi, nėra ekonominio augimo, nes gamybos potencialas lieka nepakitęs;
 - Jeigu grynujų investicijų suma teigiama, vadinasi, šalies ekonomika yra kitimo stadijoje.
2. Bendrosios investicijos – tai bendra per tam tikrą laikotarpį investuotų lėšų suma, skirta naujai statybai, gamybos priemonėms įsigyti ir prekinių-materialinių atsargų prieaugiui.

Tačiau pelnas, gaunamas iš investicijų, nėra galutinis sprendimą lemiantis veiksnys. Svarbu, kad pelno ir investuotų lėšų santykis būtų patrauklus, todėl didelės reikšmės turi investicijų grąža, kuri lemia, per kiek laiko investicija atsipirks. Teoriškai galimi variantai (Valentinavičius, 2010):

1. Nuoseklus proceso vyksmas – kapitalo investavimas ir gražos gavimas;
2. Lygiagretus proceso vyksmas – kapitalo investavimas ir gražos gavimas iš dalies sutampa;
3. Proceso vyksmas su intervalu – graža po investavimo pradedama gauti po tam tikro laiko.

1.1. Tiesioginių užsienio investicijų klasifikavimas pagal požymius

Šiuolaikinio ekonomikos pasaulio raidos etape didėja užsienio investicijų svarba, kuri tampa vienu svarbiausių investicinės veiklos elementų kiekvienos šalies ekonomikoje. Atskirų ūkio subjektų bei šalių ekonominė veikla didele dalimi charakterizuojama investicijų apimtimi ir formomis (Samuolis, 2002). Per kelis praėjusius dešimtmečius pasauliniu mastu ypatingai išaugo dėmesys tiesioginėms užsienio investicijoms (toliau vadinamos TUI) (Cirulytė, 2004). Kiekvienais metais sukauptų užsienio investicijų apimtis didėja greičiau nei pasaulio šalių bendrojo vidaus produkto (toliau vadinamas BVP) rodiklis.

Kiekviena šalis privalo reguliuoti investicijas ir nukreipti jas į tas šakas, kurios labiausiai jų stokoja (Virvičkienė, 2004). Lentelėje žemiau darbo autorė pateikia Lietuvos ir užsienio autorių „tiesioginių užsienio investicijų“ sampratą (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Tiesioginių užsienio investicijų apibrėžimų palyginimas

Metai	Autorius	Sąvokos formulavimas ir apibrėžimas
1999	LR investicijų įstatymas	Investicijos ūkio subjektui steigti bei įregistruoto ūkio subjekto kapitalui ar jo daliai įsigyti, taip pat reinvesticijos, paskolos ūkio subjektams, kuriuose investuotojui priklauso kapitalas ar jo dalis, subordinuotos paskolos, jei investuojama siekiant užmegzti arba palaikyti ilgalaikius tiesioginius investuotojo ir ūkio subjekto, į kurį investuojama, ryšius ir investuojant įsigyta kapitalo dalis suteikia investuotojui galimybę kontroliuoti arba daryti nemažą įtaką ūkio subjektui.
1999	EBPO (OECD)	Tiesioginiai kapitalo srautai į šalį, kurie padeda suformuoti ilgalaikius santykius tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir įmonės bei reikšmingą tos įmonės valdymui įtakos laipsnį.
1999	J. H. Dunning	Investicijos, kurių pagrindu susiformuoja tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės ilgalaikiai santykiai bei interesai.
2000	P.R. Krugman, M. Obstfeld	Tarptautinis kapitalo perkėlimas siekiant įkurti įmonę ir ją kontroliuoti.
2003	V. Navickas	Investicija, kurios pagrindu susiformuoja ilgalaikiai ekonominiai santykiai ir interesai tarp tiesioginio investuotojo ir tiesioginio investavimo įmonės.
2003	D. Accolley	Iš užsienio į kitoje šalyje esamus ar kuriamus objektus, skirtus gamybinei ar negamybinei veiklai plėtoti, įdedamas (investuojamas) kapitalas.
2004	V. Kvainauskaitė	Tiesioginės užsienio investicijos į šalį yra tos, kurios padidina

		užsieniečių, valdančių verslo įmonę šalyje, nuosavybę, ir į mokėjimų balansą yra įrašomos kaip kreditas.
2 lentelės tęsinys		
Metai	Autorius	Sąvokos formulavimas ir apibrėžimas
2005	R. Ginevičius, ir kt.	Užsienio firmos kontrolinio paketo įsigijimas.
2011	Т.В. Теплова	Užsienio kapitalo investicija į verslo veiklą kaip objektas civilinių teisių bet kurios šalies teritorijoje, kurios priklauso užsienio investuotojui, įskaitant pinigus, vertybinius popierius, turtines teises, piniginę vertę turinčias išimtinės teises į intelektualinę nuosavybės veiklą, taip pat paslaugas ir informaciją.

Šaltinis: sudarė darbo autorė, remdamasi nurodytais šaltiniais.

Apibendrinama nurodytas klasifikacijas, darbo autorė išskiria pagrindinius investicijų požymius:

1. Prieiga prie išorės rinkų;
2. Ilgalaikis investicijų reguliavimas;
3. Aukšto lygio išsipareigojimai dėl kapitalo, personalo, technologijų naudojimo;
4. Suteiktos teisės į užsienio nuosavybę;
5. Užsienio gamybos pardavimų dominavimas vidaus produktų eksporto atžvilgiu.

Pasaulinė praktika rodo, kad kapitalo investavimo užsienyje įvairiomis formomis procese yra daug skatinančių motyvų, kurie įvairiems investuotojams gali turėti skirtingą reikšmę (Miečinskienė, 2003). Pagal prof. М.Л. Лучко (2004) klasifikaciją išskiriami pagrindiniai TUI motyvai (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Tiesioginių užsienio investicijų motyvai

Veiksnių grupė	Motyvo apibūdinimas
Rinkos veiksniai	<ul style="list-style-type: none"> • užsienio rinkos apimtis; • rinkos augimo potencialas; • turto išsaugojimas užsienio rinkoje; • turto plėtra užsienio rinkoje; • nepasitenkinimas esamomis užsienio rinkomis; • maža vidaus rinkos apimtis; • sekimas paskui klientus; • sekimas paskui konkurentus.
Gamybos sąnaudų veiksniai	<ul style="list-style-type: none"> • prieiga prie gamtos, mokslo ir technikos, darbo ir kitų išteklių; • taupymas mažinant įvairias gamybos sąnaudas; • galimybė efektyviau naudoti gamybos veiksnius.
Prekybos kliūtys	<ul style="list-style-type: none"> • tarifinės kliūtys tarpusavio prekyboje tarp investuotojo ir gavėjo šalies; • netarifinės kliūtys; • vartotojų pasirinkimas (tarp vidaus ir užsienio produktų).
Investicinis klimatas gavėjo šalyje	<ul style="list-style-type: none"> • investicinis potencialas gavėjo šalyje; • investicijų rizika gavėjo šalyje.
Kiti veiksniai	<ul style="list-style-type: none"> • gamybos įmonių noras pratęsti tarptautinio produkto gyvavimo ciklą.

Šaltinis: sudarė darbo autorė, remdamasi М.Л. Лучко, 2004.

Iš lentelėje pateiktų pagrindinių motyvų TUI kaip pagrindiniai išskiriami: investicinis klimatas gavėjo šalyje ir rinkos veiksniai, nes būtent jie lemia tarptautinių kompanijų elgseną išsivysčiusios, besivystančios ir pereinamosios ekonomikos šalyse. Besivystančiose ir pereinamosios ekonomikos šalyse labai svarbūs yra investicinio klimato veiksniai, akivaizdi tendencija: kuo daugiau dėmesio šalies vyriausybė skiria verslo aplinkos gerinimui, investicinių taisyklių liberalizavimui, tuo šalys aktyviau įtraukiamos į tarpvalstybinių kapitalo srautų procesus ir taip didinamos TUI įplaukos. Gamybos sąnaudų veiksniai daro svarbų poveikį tarptautinėms kompanijoms tik išsivysčiusiose šalyse. Pagal pasaulio investicijų ataskaitą buvo išskirti keturi pagrindiniai motyvai, kurie daro didžiausią įtaką priimant investicinius sprendimus (UNCTAD, 2006):

1. siekis pažinti rinką;
2. efektyvumo gerinimas;
3. siekis prieiti prie išteklių;
4. sukurto turto įsigijimas.

Šiuo atveju pirmieji trys motyvai priskiriami „turto eksploatacijos“ strategijai, o ketvirtas – „turto didinimo“ strategijai. „Turto didinimo“ strategija apima tarptautinės kompanijos konkurencinio pranašumo panaudojimo galimybę įsigyjant esamą turtą investicijų gavėjo šalyje: technologijos, prekės ženklai, skirstomieji tinklai, patirtis, infrastruktūra, moksliniai tyrimai ir konstrukcijos. Tuo tarpu „turto eksploatavimo“ strategija apima tarptautinių kompanijų konkurencinio pranašumo panaudojimą steigiant naujus filialus kitoje šalyje.

Investicijos ekonomikai turi dvejopą reikšmę: trumpuoju laikotarpiu daro įtaką visuminei paklausai, o ilguoju periodu daro įtaką kapitalui ir didina visuminę pasiūlą (Bendikienė, Juozaitienė, 2004).

Užsienio investicijos atlieka šias funkcijas:

1. *Reguliavimo funkcija.* Užsienio investicijos koreguoja kapitalo atgaminimo procesą išlaikant augimo tempą:
 - Skatinant pramonės infrastruktūros plėtrą;
 - Skatinant kapitalo judėjimą į perteklinius darbo regionus ir vietas su turtingais gamtos ištekliais, siekiant skatinti jų vystymąsi.
2. *Pasiskirstymo funkcija.* Per užsienio investavimą atliekamas sukurto produkto platinimas pinigine forma tarp atskirų savininkų, materialinės gamybos lygio ir veiklos sferos:
 - Vietinių produktų ir technologijų plėtros skatinimas išorės rinkoje;

➤ Eksporto potencialo plėtros ir įvairinimo skatinimas, pramonės importo plėtros pakeitimas tam tikruose sektoriuose.

3. *Skatinimo funkcija*. Užsienio investicijų pagalba atnaujinama gamyba, skatinama mokslo ir technologijų plėtra:

➤ Mokslo ir technikos potencialo plėtra;

➤ Naujų darbo vietų kūrimas.

Pagrindinės priežastys, lemiančios užsienio investicijų judėjimą:

1. Netolygus finansinių išteklių pasiskirstymas tarp šalių;

2. Tuo pačiu metu perteklinis kapitalas kaupiamas vienoje šalyje ir jo trūksta kitose šalyse;

3. Laikinas laisvų lėšų buvimas šalių ekonomikoje;

4. Skirtingos investavimo sąlygos įvairiose šalyse;

5. Tarptautinių bendrovių ir komercinių bankų veiklos specifiškumas.

Žinomiausiu šios krypties atstovu galima laikyti Dunning J.H., kuris pateikė vadinamąją OLI paradigmą, apibūdinančią sąlygas, kurioms esant įmonė nutaria investuoti užsienyje. Investuotojai vadovaujasi šiais lemiamais veiksniais: nuosavybės teise, internalizacija ir vieta (Dunning, 1979). Nuosavybės teikiami privalumai yra patentai, prekių ženklai, žmogiškasis kapitalas, prekybos modeliai, kokybės reputacija, vadybos metodai. Įmonė, įvertindama minėtus privalumus, turi siekti naudingumo užsienio rinkos viduje savarankiškai ir tai daryti tiesiogiai, nenaudodama licencijų ir bendradarbiavimo sutarčių su nepriklausomais užsienio partneriais.

TUI įtaka jas priimančios šalies ekonominiam augimui dažniausiai aiškinama bendrojo vidaus produkto didėjimu, geresniu darbo jėgos panaudojimu, naujų technologijų priėmimu (Ruplienė, Garšvienė, 2008).

Viena vertus, šalis pripažįsta ir vertina užsienio investicijų įtaką šalies ekonomikai, kita vertus, bijo užsieniečių dominavimo (Kvainauskaitė, 2004). Užsienio kapitalo perkėlimas iš vienos šalies į kitą gali vienu metu daryti tiek teigiamą, tiek neigiamą poveikį šalies ekonomikai. Apibendrintai prieštaringas požiūris į TUI poveikį vietinės šalies ekonomikos augimui pateiktas lentelėje (žr. 4 lentelę sekančiame puslapyje).

Pagal pateiktą lentelę darbo autorė detaliau išnagrinėjo svarbiausius teigiamus užsienio investicijų pritraukimo poveikius.

Pasaulinių rinkų prieigos gerinimas. Užsienio investuotojai gali perduoti pasaulio rinkų prekių ir paslaugų pardavimo patirtį, tai sąlygoja šalies eksporto skatinimą ir sukuria patikimą užsienio valiutos šaltinį.

4 lentelė. Tiesioginių užsienio investicijų poveikis šalies ekonomikai

Teigiamas poveikis šalies ekonomikai	Neigiamas poveikis šalies ekonomikai
<ol style="list-style-type: none"> 1. Rinkos plėtra; 2. Nauji verslo ryšiai; 3. Išauga šalies BVP ir pajamos; 4. Užimtumo ir darbo našumo didėjimas; 5. Ekonominį augimą skatinančios konkurencijos didėjimas; 6. Sustiprinamas vietos žmogiškasis kapitalas, vietos darbo ir valdymo įgūdžiai; 7. Modernių technologijų skatinimas; 8. Įmonių augimas. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Galimas tarptautinių kompanijų įsikišimas į šalies teisinę aplinką; 2. Technologinė priklausomybė; 3. Užsienio investuotojų dominavimas rinkoje; 4. Kultūriniai pokyčiai.

Šaltinis: sudarė darbo autorė.

BVP ir pajamų augimas. Viena pagrindinių teorijų, aiškinanti teigiamą TUI poveikį šalies vystymuisi, yra Dunning J.H. teorija. Jo teigimu, TUI kaip ūkio plėtros veiksnys augančiu produktyvumu gali paspartinti pramonės vystymąsi. BVP atspindi išteklių kiekio padidėjimą ir jų kokybės gerinimą dėl technikos ir mokslo naujovių diegimo didinant gamybinį visuomenės pajėgumą, kas lemia šalies ūkio produktyvumą, parduodamų paslaugų kiekio ir kokybės didėjimą, kartu pastebima ekonomikos augimo tendencija.

Prieiga prie modernių technologijų. Daugelis šalies įmonių naudoja pasenusią įrangą ir technologijas, kas mažina gamybos produktyvumą ir sumažina pagamintos produkcijos kokybę. Tai daro įtaką įmonių konkurencingumui ir sumažina galimybę uždirbti nustatytą pelną. Užsienio investicijos gali išspręsti nurodytą įmonių problemą, nes investicinės prekės įkūnija moderniausias technologijas, o įmonės gali naudotis naujomis technologijomis. Modernios technologijos pirkimo alternatyva reikalauja brangių investicijų.

Pagal 2006 m. UNCTAD pasaulio investicijų ataskaitą išskiriami “pritraukiantys” ir “išstumiantys” internacionalizavimo sąlygų pavyzdžiai (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. “Pritraukiančios” ir “išstumiančios” internacionalizavimo sąlygos

Veiksniai	“Išstumiančios” sąlygos	“Pritraukiančios” sąlygos
Rinkos veiksniai	Maža rinka ir ribotos galimybės vidaus rinkoje; Egzistuoja prekybos kliūtys.	Dėl regioninės integracijos proceso geresnis priėjimas prie rinkų.
Gamybos sąnaudų veiksniai	Aukšta darbo jėgos kaina.	Kvalifikuotos darbo jėgos, gamtos ir kt. išteklių, išsivysčiusios infrastruktūros prieinamumas.
Verslo sąlygų veiksniai	Stipri vidaus ir išorės konkurencija.	Palankios kreditavimo sąlygos bankuose.
Vyriausybės politika ir makroekonominiai rodikliai	Infliacijos procesai.	Dvišalių ar daugiašalių prekybos susitarimų, investicinių susitarimų egzistavimas.

Šaltinis: sudarė darbo autorė, remdamasi UNCTAD World Investment Report 2006.

Įvardinti TUI motyvai ir veiksniai įtakoja investicijų proceso vystymą gamintojo šalies atžvilgiu. Taigi pagrindinis investuotojo bendrovės tikslas, kaip ir bet kurio verslo, yra pelno siekimas optimizuojant mokesčius ir išskaidant riziką. Tuo tarpu užsienio investicijas gaunančiai šaliai svarbiausia yra prieiga prie kapitalo ir žinių, naujų technologijų. Tačiau abiejų šalių interesai ne visada sutampa.

Vienose ūkio šakose ar pramonės sektoriuose TUI gali prisidėti prie ekonominio augimo ir plėtros, papildyti ir suaktyvinti vietinių įmonių veiklą ir rezultatyvumą, bet kitose, susiklosčius tam tikroms aplinkybėms – sutrikdyti (Ruplienė, Garšvienė, 2008). Vienu atžvilgiu, investuotojai siekia gauti didžiausią ekonominę naudą mažiausiomis sąnaudomis. Kita vertus, kaip jau buvo minėta, investicijų gavėjo pagrindinis motyvas – kapitalo gavimas. Todėl šalių interesai visiškai skirtingi. Tačiau nurodytas prieštaravimas gali būti kompensuotas kitais šalių motyvais, pvz., investuotojas gauna prieigą prie rinkų ir išteklių, o gavėjas – darbo vietas.

Kita investuotojo ir gavėjo santykių problema yra ta, kad investuotojas, įgyvendindamas kitą tikslą – rizikos mažinimą, siekia investuoti į stabiliausią ir veiksmingiausią pramonės sritį, pavyzdžiui naftos, dujų pramonę ir energetikos sektorių. Investicijas gaunančiai šaliai šios pramonės šakos yra strateginės ir jos užsienio investuotojams dažniausiai ribojamos įstatymų nustatyta tvarka.

Kitas TUI sunkumas atsiranda, kai investuotojo šalis, siekdama pelno maksimizavimo ir rizikos mažinimo, pirmiausia investuoja į mažo intensyvumo kapitalą, didelio rentabilumo ir trumpo atsipirkimo laikotarpio projektus, kas ne visada sutampa su gavėjo interesais, kurių tikslas – pastovus ekonomikos augimas.

Atsižvelgiant į tai, šalių investicinė politika ypač svarbi kuriant palankią investicinę aplinką, nustatant prioritetas kryptis įeinantiems ir išeinantiems investicijų srautams, siekiant ekonomikos augimo ir tvaraus vystymosi.

Apibendrinama darbo autorė daro išvadą, kad dėl TUI sukuriama ilgalaikiai ekonominiai santykiai tarp tiesioginio užsienio investuotojo ir tiesioginio investavimo gavėjo. TUI yra vienas pagrindinių ūkio plėtros bei ekonominio augimo veiksnių. TUI pritraukiamos tik į tuos regionus, kuriuose formuojama tinkama investicinė aplinka, patraukli tiek vietos, tiek užsienio investuotojams.

1.2. Investavimo aplinkos ir patrauklumo prasmė

Siekiant sėkmingai įgyvendinti dabartines ir būsimas užduotis, didelę įtaką daro investicinė aplinka, kuri atspindi santykinę šalies, atskirų regionų palankumo situaciją investicijoms, kurias gali vykdyti vidaus ir užsienio investuotojai šalies ekonomikoje.

Investicinė aplinka turi tiesioginį poveikį užsienio kapitalo srautų pritraukimui į ekonomiką, verslo sąlygų ir bendradarbiavimo plėtrai, sėkmingo verslo įgyvendinimui. Tuo pačiu tarp pasaulio šalių yra stipri konkurencija pritraukiant užsienio kapitalą, ir kiekviena šalis stengiasi sukurti kuo palankesnę ir patrauklesnę investicinę aplinką investuotojams.

Investicinės aplinkos sąvoka šiuolaikinėje ekonomikos mokslo literatūroje apibūdinama skirtingais būdais (žr. 6 lentelę):

6 lentelė. **Investicinės aplinkos apibrėžimų palyginimas**

Metai	Autorius	Sąvokos formulavimas ir apibrėžimas
2001	R. Garalienė, G. Belazarienė	Investicinė aplinka apibrėžiama kaip tam tikri veiksmai, vykdomi siekiant pritraukti investicijas į regioną.
2002	R. Čarnienė, J. Novickas	Investicinė aplinka neatskiriama nuo bendros politinės situacijos kapitalą priimančioje valstybėje, nuo visuomenės sugebėjimo suprasti ir įvertinti užsienio investicijų reikšmę tos šalies ekonomikai, nuo racionalios užsienio investicijų politikos.
2007	Ūkio ministerija	Investicinė aplinka apibrėžiama kaip derinys išorinių veiksnių, lemiančių verslo subjekto sėkmę vietos ir tarptautinėje rinkoje.

Šaltinis: sudarė darbo autorė, remdamasi nurodytais šaltiniais.

Gera investicinė aplinka neša įmonėms pelną, lemia geresnę socialinę padėtį, sukuria daugiau darbo vietų, mažina kainas, didina mokesčių surinkimą ir kt. Lietuvos investicinę aplinką nepalankiai veikia nestabili rinka, sunkiai prognozuojama jos struktūros kaita (Bernatonytė, 2007). Bet kurios šalies regiono socialinis ir ekonominis augimas galimas tik didėjant investicijoms, o tiesioginės užsienio investicijos pritraukiamos tik į tuos regionus, kuriuose formuojamas tinkamas investicinis klimatas, patrauklus tiek vietos, tiek užsienio investuotojams (Dapkus, 2008).

Pagrindiniai veiksniai, kurie formuoja šalies investicinę aplinką ir turi įtaką TUI pritraukimui, pateikti lentelėje žemiau (žr. 7 Lentelę).

7 lentelė. **Pagrindiniai investicinio klimato veiksniai**

Veiksniai	Rodikliai, kurie atskleidžia veiksnio esmę
Politinis stabilumas	Vyriausybės valdžios teisėtumas; Demokratiškos principų laikymasis; Žodžio laisvė; Įstatymai, kuriuose atsižvelgiama į įvairių gyventojų grupių interesus; Nusikalstamumo lygis šalyje.
Ekonominės sąlygos	Šalies mokėjimų balansų būklė; Piniginės sistemos stabilumas; Užsienio ekonominių ryšių plėtra; Šalies rinkos apimtis; Infliacijos lygis;

	BVP augimo tempas; Pramonės ir žemės ūkio produkcijos gamyba.
7 lentelės tęsinys	
Veiksniai	Rodikliai, kurie atskleidžia veiksnio esmę
Teisinė sistema	Įstatymai, reglamentai, reguliuojantys socialinę ir ekonominę šalies plėtrą, instrukcijų prieinamumas.
Žmogiškieji ištekliai ir užimtumas	Ekonomiškai aktyviųjų gyventojų skaičius; Užimtumo ir nedarbo lygis; Darbuotojų pajamų lygis; Darbuotojų kvalifikacijos lygis.
Mokslo ir technologijų potencialas	Investicijų apimtis, įskaitant užsienio, nukreipta į ekonomikos plėtrą; Investicinės rizikos lygis; Aukštųjų technologijų produkcijos gamyba; Techninė gamybos įrangos būseną, mokslinių tyrimų ir inovacijų taikymas.
Finansų ir kredito sistema	Vykdoma mokesčių ir kreditų politika; Realaus ekonomikos sektoriaus įmonių pelningumo ir rentabilumo lygis; Kainodaros politika ir sistema.
Infrastruktūra	Bankinės sistemos plėtros būklė; Patikimi transporto, telekomunikacinių paslaugų ir viešbučių pramonės tinklai; Patikimos prekių ir vertybinių popierių biržos, rinkodaros, konsultavimo, audito ir draudimo paslaugų sritys.
Aplinkos sąlygos	Aplinkos taršos lygis, išmetamų teršalų kiekis.

Šaltinis: sudarė darbo autorė.

Investicinis klimatas susideda iš ekonominių, politinių, teisinių ir socialinių veiksnių visumos, kuri lemia užsienio investicijų rizikos laipsnį ir jų efektyviausią naudojimą šalies ekonomikoje.

Investicinis patrauklumas ekonomikos atžvilgiu – tai šalies vidaus ir išorės aplinkos palankių ir neigiamų veiksnių rezultato įvertinimas, kuris daro įtaką investuotojo sprendimui investuoti šalyje. Investicinis patrauklumas susideda iš bendrų (tikslingų) investicinio klimato charakteristikų ir individualių (subjektyvių) investuotojų interesų, kurie bendrai nustato investicinės veiklos aktyvumą. Investicinės veiklos aktyvumas yra galutinis rodiklis, kuris leidžia įvertinti ir susidaryti nuomonę apie šalies investicinę aplinką ir investicinės veiklos patrauklumą.

Investicinio klimato sąvoka yra platesnė nei investicinio patrauklumo, kurio įvertinimo lygis nustatomas privataus investuotojo nuomone. Investicinis patrauklumas – tai rodiklis, kuris susideda iš subjektyvių šalies investicinio klimato vertinimų ir objektyvių charakteristikų.

Investicinis klimatas neturi būti susijęs vien su investavimo patrauklumu, turėtų būti vertinama ir investicinė rizika.

Investicijų rizika charakterizuoja investicijų praradimų ir nuostolių tikimybę. Ji rodo, kodėl verta (arba neverta) investuoti į įmonę, pramonę, regioną arba šalį. Rizika apibendrina investicinės veiklos taisykles rinkoje. Investicinės rizikos laipsnis priklauso nuo politinės, socialinės, ekonominės, aplinkos apsaugos ir baudžiamosios teisės situacijos.

Kaip pagrindiniai rizikos veiksniai įgyvendinant užsienio investicijas išskiriama šalies rizika ir finansinė rizika (žr. 8 lentelę).

8 lentelė. **Užsienio investavimo rizika**

Rizika įgyvendinant užsienio investicijas		
Šalies rizika		Finansinė rizika
Politinė	Ekonominė	
	Mikroekonominė	
		Valiutos rizika
		Palūkanų normos rizika
		Infliacijos rizika
		Perkėlimo rizika
		Valiutos nekonvertabilumo rizika

Šaltinis: sudarė darbo autorė pagal Вахабов А.В., Разыкова Г.Х., Хажибакиев Ш.Х. «Иностранные инвестиции и модернизация национальной экономики 2011 г. 124 psl.

Šalies rizika suprantama kaip žala užsienio investuotojui arba įmonei, kuri gali būti padaryta dėl šalyje priimtų sprendimų, politinių, karinių veiksnių arba nepageidaujamų pokyčių finansų rinkose. Šalies rizika skirstoma į ekonominę ir politinę. *Ekonominė šalies rizika* suprantama kaip dalinė arba visiška šalies nemokumo galimybė nerezidentų atžvilgiu, t.y. kai šalies užsienio skolos viršija disponuojamas tarptautines likvidumo priemones. Nurodyta rizika atsiranda dėl nepageidaujamų reiškinių rinkoje ir sukelia nuostolių riziką ne tik nerezidentams, bet ir rezidentams, ypač tiems, kurie vykdo eksporto ir importo operacijas.

Užsienio investicijų ekonominė rizika skirstoma į mikroekonominę ir makroekonominę lygį. Makroekonominė rizika:

1. *Valiutos rizika*, atsirandanti dėl to, kad egzistuojant lanksčiam valiutos kursui atsiranda įsipareigojimų vertės pokyčių tarptautinėje kompanijoje. Jeigu šalyje naudojami fiksuoti valiutos keitimo kursai, Vyriausybė gali periodiškai peržiūrėti ir įgyvendinti valiutos pakeitimus didindama arba mažindama kursą. Minėtu atveju yra pariteto pokyčių rizika (devalvacijos ir perkainojimo rizika).
2. *Palūkanų normos rizika* – palūkanų normos pokyčiai rinkoje gali turėti įtakos ilgalaikių įsipareigojimų kainų svyravimus.
3. *Infliacijos arba perkamosios galios rizika* – tam tikru laikotarpiu pinigai gali prarasti savo perkamąją galią. Jautriausiai į tai reaguoja vertybiniai popieriai su fiksuotomis

pajamomis. Infliacija yra nuolatinis, besitęsiantis bendro kainų lygio kilimas, dėl kurio mažėja piniginio vieneto perkamoji galia (Paliulytė, 2005).

4. *Valiutos nekonvertabilumo rizika* – atsiranda tada, kai neįmanoma konvertuoti kapitalo arba pelno sumos tvirta valiuta dėl vyriausybės priimto sprendimo blokuoti kapitalo eksportą arba dėl nustatyto neigiamo arba diskriminuojančio valiutos kurso.

5. *Perkėlimo rizika* – tikimybė, kad gali atsirasti apribojimų arba kilti problemų pervedant kapitalą iš vienos šalies į kitą.

Mikroekonominė rizika tiesiogiai susijusi su tiesioginių investicijų pasiskirstymo vieta ir aplinkos sąlygomis.

Politinės rizikos priežastys apima du veiksnius: užsienio ir vidaus politiką. Užsienio politikos rizika gali kilti dėl šalies prisijungimo prie politinio valstybių aljanso arba dėl kitų valstybių priešiško elgesio investicijų šalyje. Vidaus politikos rizika turi skirtingus scenarijus, kurių priežastys dažnai kyla dėl partijų nesutarimų. Papildomai prie vidaus politikos rizikos priskiriami socialiniai neramumai, vyriausybės silpnumas, nesąžiningi administracijos veiksniai ir neveiksminga prekių teisinė apsauga.

Su šalies rizikos sąvoka glaudžiai susijusi investicinio klimato sąvoka šalyje. Investicinis klimatas gali būti vertinamas palankiai arba nepalankiai. Palanki aplinka skatina aktyvią investuotojų veiklą, stimuliuoja kapitalo srautus, tuo tarpu nepalankus klimatas didina investuotojų riziką ir lėtina investicinę veiklą. Gerinant ir skatinant investicinės veiklos aktyvumą regionuose, būtina:

1. Išlaikyti investicinės aplinkos patrauklumą (ilguoju laikotarpiu);
2. Apriboti valstybės kišimąsi į investicijų procesą;
3. Skatinti privataus ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimą;
4. Suformuoti investuotojų rizikos draudimo sistemą;
5. Remti infrastruktūros plėtrą, gerinti regiono institucinę aplinką.

Apibendrinama darbo autorė daro išvadą, kad investicinę aplinką sąlygoja daug veiksnių, kurie formuojami šalies viduje, todėl šalies investicinė sistema neturi būti laikoma pasyviu elementu, o dinamišku ir sparčių pokyčių elementu. Atliekant investicinio klimato analizę turi būti atsižvelgiama į elementus, kurie turi įtakos investicinės aplinkos charakteristikos formavimui nustatant investavimo sąlygas aptariamoje teritorijoje. Taigi investicinė aplinka – nustatytos charakteristikos ir sąlygos, suformuotos teritorijoje/šalyje įvertinus objektyvius veiksnius (pavyzdžiui, geografinė padėtis) bei subjektyvių veiksnių įtaką (valstybės, regioninės valdžios institucijų, įmonių ir organizacijų, verslo ir visuomenės vykdoma veikla) investicinės veiklos efektyvumui šalyje.

1.3. Veiksniai, pritraukiantys investicijas į Lietuvą

2004 m. gegužės 01 d. Lietuvai tapus pilnateise ES nare, šaliai atsiverė naujos galimybės. Šiame kontekste ypač padidėjo užienio prekybos ir užsienio investicijų reikšmė nacionalinei ekonomikai. Atsirado naujų rinkų, naujų finansinių instrumentų, išnyko daugybė barjerų tarp rinkų ir valstybių, buvo sukurtos investavimą lengvinančios technologijos (Kancerevyčius, 2004).

Patirtis rodo, kad jeigu Lietuva patenka į investuotojų akiratį (ilgąjį investavimo krypčių sąrašą), dažnai tai baigiasi nauju projektu mūsų šalyje. Tai dar kartą patvirtina, kad investuotojai palankiai vertina verslo galimybes Lietuvoje (Investuok Lietuvoje, 2016).

Tarptautinės ekonominės integracijos procesas gerokai paspartėjo, kai pradėjo mažėti barjerai tiesioginėms užsienio investicijoms (Miškinis, 2008).

Investicijų aplinkai didelę reikšmę turi gerai išvystytas Lietuvos transporto kelių tinklas. Lietuva – stipri tranzitinė valstybė. Per Lietuvą eina visi sausumos krovinių keliai tarp Rytų ir Vakarų, Šiaurės ir Pietų Europos šalių, o Klaipėdos uostas leidžia kontroliuoti krovinių srautus Baltijos jūros regione.

Kitas svarbus užsienio investicijų pritraukimo veiksnys yra infrastruktūros išvystymas (Cibulskienė, Butkus, 2007). Ypač tai yra susiję su susisiekimo priemonių šalyje gausa bei kokybe. TUI dažniausiai koncentruojasi netoli didžiausių greitkelių, oro uostų, jūros, geležinkelio mazgų. Teikiamų komunikacijų paslaugų kokybė Lietuvos regionuose laikoma svarbiu TUI pasiskirstymo veiksniu.

Laisvųjų ekonominių zonų (toliau vadinama LEZ) įkūrimas padeda užtikrinti ekonominę šalies plėtrą, efektyvumo bei konkurencingumo augimą ir padidina galimybes spręsti regionų ekonomines ir socialines problemas (Sbergaevs, 2005). Klaipėdos LEZ - viena pirmųjų ir efektyviausiai valdomų laisvųjų ekonominių zonų regione pagal pritrauktų investicijų ir sukurtų darbo vietų skaičių (Klaipėda LEZ, 2016). Pagal UAB Klaipėdos laisvosios ekonominės zonos valdymo bendrovės paskelbtą informaciją išskiriami pagrindiniai privalumai kuriant naujas įmones:

1. Dėl supaprastintų procedūrų ir verslui jau pritaikytos aplinkos nauja įmonė Klaipėdos LEZ teritorijoje gali būti įkurama paprasčiau ir greičiau (greitesnis sklypų detaliųjų planų parengimas ir patvirtinimas, galimybė gauti laikinas biuro paslaugas veiklos pradžioje ir kt.);
2. Mažesni veiklos kaštai, taikomos mokesčių lengvatos (palyginti su įprastiniu tarifu, sumažintas pelno mokestis, panaikintas nekilnojamo turto mokestis ir dividendų apmokestinimas užsienio akcininkams).

3. Investuotojui suteikiama galimybė rinktis optimaliausią verslo perkėlimo ar plėtos būdą LEZ teritorijoje (pramoninių sklypų su modernia infrastruktūra nuoma, sandėliavimo patalpų nuoma ir kt.)

Šiuo metu Lietuvoje yra septynios laisvosios ekonominės zonos – Kaune (534 ha), Klaipėdoje (412 ha), Šiauliuose (218 ha), Kėdainiuose (130.55 ha), Panevėžyje (47 ha), Akmenėje (98.6 ha) ir Marijampolėje (77.73 ha). Taip pat veikia 5 pramoniniai parkai: Alytuje (plotas 60.83 km.), Pagėgiuose (30 ha), Radviliškyje (15.5 ha), Šiauliuose (53 ha), Ramygaloje (12.4 ha).

Lietuvos bankininkystės sektoriaus sparti plėtra ir darnus jungimasis veikia kaip TUI skatinantis veiksnys, kadangi užsienio investuotojams svarbu bankininkystės sektoriaus stabilumas ir patikimumas (Valančius, 2005).

Darbo autorė papildomai išskiria šiuos veiksnius:

1. *Aukštas ekonomikos atvirumo lygis.* Atviroje ir nedidelėje šalyje, kokia yra Lietuva, ūkio augimui lemiamą reikšmę turi užsienio prekybos, ypač eksporto, plėtra. Tokios ypatingos svarbos priežastis pirmiausia yra ta, kad Lietuvos ekonomika neturi pakankamai išteklių gaminti platų asortimentą prekių ir paslaugų, kad galėtų patenkinti vartojimo bei investicijų poreikius šalies viduje. Todėl ekonomikos atvirumas turi būti skatinamas, reikėtų skirti daugiau dėmesio laisvai prekybai ir mokėjimų režimui.
2. *Silpnėjęs valiuta.* Dabartinis euro atpigimas yra natūrali korekcija, kurią prognozavo daugelis analitikų, nes per paskutinius analizuojamus metus euras dolerio atžvilgiu ženkliai pabrango. Pigesnis euras gali būti pagrindinis teigiamas veiksnys, kuris gali paskatinti Lietuvos eksporto augimą. Esant žemai infliacijai ir aukštam nedarbo lygiui, pigesnė valiuta gali paskatinti transporto, pramonės, užimtumo augimą ir nedarbo mažėjimą.
3. *Mažos palūkanų normos.* Maža palūkanų norma didina ateities pinigų srautų dabartinę vertę, kartu patrauklumą investuoti. Mažos palūkanos - tai viena daugelio valstybių centrinių bankų taikomų priemonių siekiant atgaivinti ekonomiką. Akivaizdu, kad kai galima pigiau ir lengviau pasiskolinti, kurti ir plėsti verslą yra paprasčiau.

Apibendrinama darbo autorė daro išvadą, kad palankias TUI srauto į Lietuvą sąlygas sudaro: integracijos į ES plėtra, gerėjanti bendra Lietuvos ūkio būklė, atviros ekonominės politikos tęstinumas, palankios skolinimosi sąlygos, gerai išvystyta transporto, telekomunikacijų ir infrastruktūros sistema.

1.4. Veiksniai, ribojantys užsienio investicijas į Lietuvą

Nepaisant investicijas pritraukiančių aplinkybių, esama ir tokių, kurios atvirkščiai – stabdo investicinį procesą. Atlikti Lietuvos, tarptautinių organizacijų bei užsienio investuotojus atstovaujančių institucijų Lietuvoje tyrimai išskyrė veiksnius, stabdančius investicijas.

Išplėtotą infrastruktūrą, kvalifikuota darbo jėga, patogi geografinė padėtis, palyginti žemi kaštai – tai nėra tikslas, tai tik priemonės tikslui pasiekti (Investuok Lietuvoje, 2016). Tiesiogines užsienio investicijas pirmiausia riboja informacijos trūkumas, kadangi Lietuvoje yra mažai institucijų, suteikiančių investuotojui išsamią informaciją apie įmones, specialistus, investavimo galimybes, verslo partnerius (Dubauskas, 2001).

Kita silpnoji Lietuvos ūkio vieta tebėra investicinis procesas. Ši problema yra aktuali dviem aspektais. Pirma, investicijos yra sudėtinė BVP dalis, todėl jų stoka tiesiogiai lėtina ekonomikos plėtrą. Antra, didesnės investicijos šiandien yra spartesnės BVP plėtros rytoj prielaida, ypač atsižvelgiant į tai, kad ES finansinė parama po 2020 m. smarkiai sumažės. Kadangi sunkoka pašalinti iš verslo gyvenimo geopolitinį ir globalinį ekonominį neapibrėžtumą, būtina ekonominės politikos priemonėmis skatinti verslą investuoti į technologinį atsinaujinimą, o ten, kur racionalu – ir į gamybos plėtrą.

Lietuva laikoma verslo kūrimui gan patrauklia šalimi. Pagal Pasaulio banko ataskaitą Lietuva užėmė 24 vietą iš 189 vertintų valstybių (Estija užėmė 17, o Latvija – 23 vietą). Pagal verslo pradžios rodiklį Lietuva užėmė 11 vietą, aplenkdamą kaimynines šalis: Estija užėmė 26, o Latvija – 36 vietą). Tačiau jeigu rimtai nevertinti aukštų teorinių reitingų pagal įvairius rodiklius, o analizuoti realiai ateinančių TUI mastą, rodikliai ne tokie džiuginantys. Pasak Laisvosios rinkos instituto 2013-2014 m. atlikto Lietuvos ekonomikos tyrimo¹, Lietuva pralaimi dėl stambaus kapitalo įmonių. Nors Lietuvoje investavo daugiau pavienių bendrovių, tačiau jų kuriama vertė yra mažesnė, lyginant su įmonėmis, kurios savo veiklą perkelia iš Lietuvos. Pagal 2015-2019 m. Economist Intelligence Unit atliktą prognozę, Lietuvos verslo aplinka įvertinta nepalankiai ir užėmė 43 vietą iš 82 įvertintų šalių, tuo tarpu Estija buvo įvertinta geriau ir užėmė 27 vietą, o Latvija – 39 vietą). Todėl kyla klausimas, kodėl užsienio investuotojai vangiai renkasi investicijoms Lietuvą, nors verslo aplinkos, patrauklumo ir pelningumo reitingai palankiai vertina mūsų šalį?

Darbo autorė išskiria veiksnius, kurie riboja investicijas į Lietuvą:

1. *Maža vietinė rinka ir palyginti žema gyventojų perkamoji galia.*

¹ Lietuvos laisvosios rinkos institutas. *Lietuvos ekonomikos tyrimas 2013/2014 (2)*. ISSN 1648-4673. Prieiga per internetą: http://files.lrinka.lt/LET2013_2014_2/LET33.pdf

2. *Nestabili Lietuvos teisinė sistema.* Teisinė sistema yra labai nelanksti ir besidubliuojanti, t.y. dažnai priimami vienas kitam prieštaraujantys įstatymai. Didelė problema susidaro tuomet, kai įvairios šalies institucijos tą patį dokumentą arba situaciją interpretuoja skirtingai. Pagrindinė problema, dėl ko užsienio investicijos nepasiekia Lietuvos, yra ta, kad investuotojams svarbu struktūrinė šalies politika, kuriai skiriamas per mažas dėmesys, taip pat įstatymų sistemos stabilumas, o šiuo bruožu Lietuva nepasižymi. Būtina koreguoti žemės nuosavybės įstatymą, taip pat panaikinti kitas kliūtis tiesioginėms užsienio investicijoms pritraukti į Lietuvą. Investuotojams Lietuva yra gana patraukli valstybė, tačiau juos neretai sustabdo LR Seimo priimti įstatymai bei administracinis – biurokratinis aparatas (Ginevičius, 2005).

3. *Šalies mokesčių politika.* Mokesčių administravimo sistema turi būti suformuota taip, kad skatintų veiklą, naujų įmonių steigimą bei didintų užsienio investicijas. Investuotojai akcentuoja ne tik didelius mokesčius, bet ir sudėtingą mokesčių sistemą. Nors Lietuvoje gyventojų pajamų mokestis yra vienas žemiausių visoje ES, tačiau pridėjus darbdavių mokamus “Sodros” mokesčius, pagal galutinį darbo apmokestinimą Lietuvos rinka nebeatrodo taip patraukliai. Mažesnis darbo santykių apmokestinimas bei patrauklesnės mokestinės lengvatos investuojančiajam verslui neabejotinai turėtų būti peržiūrimos, jei norima skatinti investicijų pritraukimą į Lietuvą.

4. *Didelis biurokratizmas.* Ilgas ir sudėtingas veiklos reglamentavimas. Norint pradėti verslą, įsigyti žemę, gauti leidimus statybai ir kt., būtina atlikti daug administracinių procedūrų, gauti daug tarpusavyje menkai veiklą koordinuojančių institucijų sprendimų. Tai dažnai skatina statybos vykdytojus ir statybos bendroves nepaisyti taisyklių ir gauti sau didelių privilegijų. Didelis biurokratizmas ne tik trukdo vystyti bei pradėti verslą, bet sudaro sąlygas plėtoti korupciją, kuri įvardijama kaip vienas TUI ribojantis, problemų keliantis veiksnys.

5. Išlieka nemažai problemų, susijusių su PVM susigrąžinimu. Užsienio investuotojai šią problemą vertina panašiai kaip biurokratizmą ir laiko vienu silpniausių Lietuvos investicinės aplinkos elementų.

6. *Korupcija.* Egzistuoja artimas ryšys tarp korupcijos, TUI ir plėtros. Korupcija didina investavimo riziką ir sandorių sąnaudas, sukuria nevienodas konkurencines sąlygas ir sumažina efektyvumą. Korupcijos suvokimo indeksas (KSI) yra vienas svarbiausių valstybės patrauklumo ir patikimumo vertinimo skaičių tarptautinėje verslo aplinkoje. Remiantis “Transparency International” korupcijos suvokimo indeksu (KSI), laikotarpiu nuo 2012 m. iki 2015 m. pastebima korupcijos didėjimo tendencija, o tai yra pakankamai rimta problema.

7. *Nelanksti darbo santykių reguliavimo sistema.* Darbo santykių reguliavimas išlieka viena svarbių šalies verslo aplinką bloginančių problemų tiek Lietuvos, tiek užsienio investuotojams. Nelanksčios sąlygos samdyti ir atleisti darbuotojus bei didelis darbo jėgos apmokestinimas trukdo darbdaviams pritraukti ir išlaikyti geriausius specialistus (Investuok Lietuvoje, 2014). Pagal šiuos kriterijus Lietuva patenka tarp prasčiausiai vertinamų valstybių pasaulyje.

8. *Lietuvoje nėra institucijos, kuri galėtų užsienio investuotojui suteikti išsamią bei patikimą informaciją apie įmones, organizacijas, specialistus bei potencialius verslo partnerius.*

9. *Darbo jėgos trūkumas.* Investuotojams svarbi konkurencinga ir kvalifikuota darbo jėga. Lyginant su kitomis ES narėmis, vidutinis darbo užmokestis Lietuvoje yra vienas žemiausių. Kartu yra nekvalifikuotos darbo jėgos trūkumas, kuris gali stabdyti investicijų pritraukimą ir ekonomikos plėtrą. Pagrindinė priežastis – gyventojų išvykimas ir nuolatinė emigracija į kitas šalis.

10. *Informacinių technologijų trūkumas.* Informacinių technologijų įmonės labai mažos, todėl nepajėgia didesnių užsakymų realizuoti konkurencingomis kainomis.

Pagal 2015 m. Lietuvos banko finansinio stabilumo apžvalgą, aktualiausia grėsmė ir toliau lieka dėl nepalankios ekonominės raidos pagrindinėse šalies eksporto partnerėse galinti išaugti eksportuotojų kredito rizika. Perspektyvos prekiaujant su ES šalimis yra pagerėjusios, tačiau prekybos su Rusija perspektyvos prastokos. Ilgai besilaikančių mažų palūkanų normų rizika Lietuvos finansų sistemai aktuali dėl daromos įtakos neprofesionaliems rinkos dalyviams priimant skolinimosi sprendimus, poveikio finansinio turto kainoms ir paskatoms investuoti į nekilnojamąjį turtą (Lietuvos bankas, 2015).

Apibendrinama darbo autorė daro išvadą, kad pagrindiniai veiksniai, ribojantys TUI į Lietuvos ūkį, yra didelis biurokratizmas, didelė mokesčių našta, korupcija bei nestabili teisinė sistema. Lietuvos patrauklumą užsienio investicijoms mažina ir silpnas aukštųjų technologijų taikymo ir išvystymo lygis, sudėtingos darbo jėgos reguliavimo procedūros. Todėl labai svarbu parengti efektyvią investicijų skatinimo sistemą, kuri gerintų verslo sąlygas užsienio investuotojams.

1.5. Investicinio patrauklumo reguliavimo aspektai Lietuvoje

Tiesioginių užsienio investicijų pritraukimas į šalies ekonomiką yra ilgalaikis procesas ir tik sukūrus palankias užsienio kapitalo atėjimo sąlygas galima tikėtis stabilaus užsienio investicijų augimo (Samuolis, 2001).

Investicijų ir užsienio verslo pritraukimo svarba pabrėžiama visuose strategiškai svarbiuose Lietuvos valstybės įstatymuose ir dokumentuose.

2012 m. buvo patvirtinta Lietuvos pažangos strategija “Lietuva 2030”, kuria vadovaujamosi priimant strateginius sprendimus ir rengiant valstybės planus bei programas, akcentuojama būtinybė tapti investuotojams įdomia šalimi ir poreikis skatinti užsienio kompanijų, moko ir tyrimų paslaugų centrų steigimą Lietuvoje. Šalies ekonomika turi būti atvira vidaus ir išorės konkurencijai, pabrėžiamas poreikis mažinti valstybės reguliavimo našta ir biurokratinės kliūtis investuotojams.

2012 m. buvo papildomai priimta 2012-2016 m. LR Vyriausybės veiklos kryptių programa, kurios pagrindinis tikslas – šalies ekonomikos augimas, o pagrindinės kryptys – naujų darbo vietų ir palankios investicijų aplinkos kūrimas, užsienio investicijų skatinimas. Užsienio investuotojų pasitikėjimo Lietuvos investicinės aplinkos kūrimas, pritraukiant efektyvias investicijas ir taip didinant Lietuvos ūkio konkurencingumą.

Priimtos investicijų skaitinimo programos. Pagal LR Vyriausybės patvirtintus investicijų skatinimo ir pramonės plėtros 2014-2020 m. programos tikslus (žr. 9 lentelę), investicinė veikla pagerėtų, jeigu būtų patobulintas teisinis reguliavimas, teikiamos finansinės paskatos ir kitokia pagalba investuotojams, skatinama viešojo ir privataus sektorių partnerystė.

9 lentelė. **Investicijų skatinimo ir pramonės plėtros 2014-2020 m. programos tikslai**

Šaltinis: sudarė darbo autorė, remdamasi 2014 m. rugsėjo 17 d. LR Vyriausybės Nutarimu Nr. 986.

1.6. Tiesioginių užsienio investicijų ir investicinės aplinkos patrauklumo analizės metodologija

Baigiamojo magistro darbo praktinės dalies pagrindinis tikslas – nustatyti TUI tendencijas ir kiekybiškai įvertinti pagrindinius Lietuvos makroekonominius rodiklius, kurie daro įtaką TUI srautų didėjimui arba mažėjimui. Analizei pasirinktas dešimties metų laikotarpis, t.y. analizuojami 2006-2015 m. duomenys. Makroekonominių rodiklių įtakos TUI analizei buvo atliekama trim etapais.

1 Etapas. TUI tendencijos – dinamikos ir apimčių analizė. Pirmajame tyrimo etape bus atliekamas TUI Lietuvoje vertinimas. Toliau bus pereita prie statistinių duomenų analizės pagal 2006-2015 m. Lietuvos makroekonominių rodiklių duomenis. Kiekviename etape bus įvertinami struktūros indikatorius pokyčių bruožai retrospektyvos požiūriu, pateikiamos išvados. Skaičiavimams naudotos formulės:

Absoliutinis lygio padidėjimas Grandininis $\Delta y = y_i - y_{i-1}$ Bazinis $\Delta y = y_i - y_0$ Visam laikotarpiui $\Delta y = y_n - y_1$	Didėjimo tempas $T_d = \frac{y_i}{y_0} \times 100$
Padidėjimo tempas $T_p = T_d - 100$	

2 Etapas. Koreliacinė ir regresinė analizė. Iškeltai hipotezei patikrinti antrajame tyrimo etape pereinama prie kiekybinių rodiklių analizės. Siekiant išsiaiškinti, kaip Lietuvos makroekonominiai rodikliai veikia TUI, porinės koreliacinės ir tiesinės regresinės analizės modelis empirinėje darbo dalyje bus pritaikytas nurodytiems ekonominiams rodikliams: BVP, užsienio prekybos atvirumas, vidaus paklausa, infliacija, darbo jėgos kaina, nedarbo lygis, rinkos dydis, palūkanų norma, mokesčių našta, einamoji sąskaita. Skaičiavimams naudotos formulės:

$$\text{Tiesinės koreliacijos koeficientas: } r = \frac{\bar{x}_1 \bar{y}_i - \bar{x}_1 \times \bar{y}_i}{\sigma_{x_1} \times \sigma_{y_i}},$$

kur \bar{x} ir \bar{y} – stebėjimų x ir y vidurkiai

Porinės koreliacinės analizės metodu bus tiriamas vieno priklausomojo kintamojo ryšys su pasirinktu nepriklausomu kintamuoju. Šiuo atveju bus skaičiuojama makroekonominių rodiklių ir TUI tarpusavio priklausomybė. Kiekvienas rodiklis su TUI bus vertinamas atskirai ir pateikiamas išsikeltos hipotezės apibendrinimas. Koreliacijos koeficiento reikšmė svyruoja intervalu [-1:1]. Kuo koreliacijos koeficiento reikšmė arčiau 1 arba -1, tuo stipresnis ryšys. Koreliacinio ryšio reikšmės stiprumo vertinimas pateiktas lentelėje žemiau (žr. 10 lentelę sekančiame puslapyje).

10 Lentelė. Koreliacijos koeficiento vertinimo skalė

r	0 < r ≤ 0.3	0.3 < r ≤ 0.5	0.5 < r ≤ 0.7	0.7 < r ≤ 0.9	0.9 < r < 1
Ryšio stiprumo charakteristika	Silpnas	Vidutinis	Pastebimas	Stiprus	Labai stiprus

Šaltinis: sudarė darbo autorė, remdamasi Bartosevičienė, 2006

Apskaičiavus ir įvertinus koreliacijos koeficientą taip pat yra įvertinamas determinacijos koeficientas. Determinacijos koeficiento reikšmė parodo, kuri vieno veiksnio bendro kitimo dalis gali būti paaiškinta kito veiksnio reikšmių kitimu. Determinacijos reikšmių skalė apima $0 \leq R^2 \leq 1$. Kai determinacijos koeficientas artimas 0, tai reiškia, kad vieno veiksnio reikšmių kitimas nėra paaiškinamas kito veiksnio reikšmių kitimu. Atitinkamai, kuo arčiau determinacijos koeficientas artimas 1, tuo didžioji dalis vieno kintamojo variacijos yra paaiškinama kito kintamojo kitimu.

Koreliacijos koeficiento reikšmingumas tikrinamas pagal *Stjudento t* kriterijų.

$$t = \left| r \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}} \right|$$

kur r – apskaičiuota koreliacijos koeficiento reikšmė, n – imties dydis.

Vertinant koreliacijos koeficiento reikšmingumą apskaičiuotoji t reikšmė lyginama su kritine t reikšme. Darbo autorės pasirinktas reikšmingumo lygmuo $\alpha = 0,05$, pasirinkta imtis yra $n = 16$. Kritinė reikšmė atitinka $t_{kr} = 2,120$.

Regresinės analizės modelio pagalba bus nustatyti ekonominiam procesui darantys įtaką ir nedarantys įtakos veiksniai, kurie statistiškai turi arba neturi tam tikro reikšmingumo. Remiantis regresijos modeliu, tiesinė kintamojo y priklausomybė nuo kintamojo x bus reiškiamą šia formule:

$$y = b_0 + b_1x + \varepsilon$$

kur y ir x – kintamieji, b_0 – laisvasis narys, b_1 – tiesės krypties koeficientas, ε – atsitiktinė paklaida.

3 etapas. Įvertinus makroekonominių rodiklių ir TUI priklausomybę empiriškai, pateikiamos išvados ir formuojamos rekomendacijos TUI pritraukimo skatinimui.

2. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ TENDENCIJOS LIETUVOJE IR INVESTICINĖS APLINKOS PATRAUKLUMO VERTINIMAS

2.1. Investicinės aplinkos patrauklumo formavimo veiksniai Lietuvoje

Suvokiant investicinės aplinkos kūrimo svarbą Lietuvoje, svarbu išanalizuoti veiksnius, kurie turi įtakos investiciniam klimatui ir šalies investiciniam potencialui. Investicinio klimato veiksnius darbo autorė analizuoja naudodama SWOT analizę. SWOT analizė atliekama siekiant nustatyti stipriuosius ir silpnuosius analizuojamo objekto veiklos aspektus nurodytu atveju investicinio klimato šalyje, taip pat atsiveriančias galimybes ir artėjančias grėsmes (žr. 11 lentelę).

11 lentelė. Investicinės aplinkos Lietuvoje SWOT veiksnių analizė

Stipriosios pusės	Silpnosios pusės
<ol style="list-style-type: none"> 1. Strateginė geografinė padėtis (prieigos prie jūros, neužšalantis Klaipėdos uostas); 2. Gerai išplėtotas transporto tinklas tarp ES ir NVS (pagrindiniai pramonės centrai, veikia 3 tarptautiniai oro uostai Vilniuje, Kaune ir Palangoje); 3. Išvystyta infrastruktūra; 4. Kvalifikuota, bet sąlyginai pigi darbo jėga; 5. Lietuvos narystė NATO ir ES; 6. Prekių kainos, komunalinių ir kt. paslaugų kainos, gyvenimo sąnaudos Lietuvoje yra vienos mažiausių ES; 7. Lietuvoje palyginti su kitomis ES šalimis maža mokesčių našta; 8. Pramonė – pagrindinis šalies pridėtinės vertės ir užimtumo didėjimo variklis. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Maža vietinės produkcijos ir darbo rinka, palyginti žema gyventojų perkamoji galia; 2. Kliūtys verslo reguliavime; 3. Biurokratizmas, didelis įvairių licencijų ir leidimų suderinimas; 4. Netobula mokesčių sistema ir skaidrumo stoka; 5. Užsitęsiančios žemės išsigijimo, teritorijų planavimo dokumentų rengimo bei suderinimo procedūros; 6. Nelanksti darbo santykių reguliavimo sistema; 7. Nėra bendros klasterinės strategijos; 8. Žemas technologinis lygis ir pasirengimas, panaudojimo gebėjimai, patentų skaičius, naujų prekių ženklų skaičius; 9. Specialistų rengimo sistema universitetuose ir kitose įstaigose nespėja adaptuotis prie pakitusių reikalavimų, todėl vis sunkiau surasti tinkamą, aukštos kvalifikacijos ir motyvuotą specialistą; 10. Mažesnės darbo jėgos kainos nei kaimyninėse šalyse.
Šalies galimybės	Šalies grėsmės
<ol style="list-style-type: none"> 1. ES fondai, iki 2020 m. suteikiantys reikšmingą paramą pagrindiniams šalies projektams; 2. Svarbu tobulinti teisinį reguliavimą, darbo santykius, teritorijų planavimą, žemės nuomą, statybos leidimų išdavimą, prisijungimą prie elektros tinklų ir kt. 3. Didinti investicijas į gamybos sektorius; 4. Skatinti privačių sektorių partnerystę; 5. Įgyvendinti priemones, prisidėsiančias prie tinkamo Lietuvos regionų pristatymo užsienio investuotojams; 6. Kvalifikacijos sistemos tobulinimas. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gaminamos produkcijos ir paslaugų mažėjimas dėl politinio nestabilumo ir tarptautinių sankcijų tarp ES ir Rusijos; 2. Ekonominė gyventojų migracija, vartotojų skaičiaus mažėjimas, mažas gamybos produktyvumas slopina šalies investicinį patrauklumą; 3. Didėjančios kainos; 4. Lėta technologinė pažanga; 5. Konkuruojančios kaimyninės šalys aktyviai imasi investicijų pritraukimo veiksmų; 6. Saugumo silpnėjimas dėl politinių ir socialinių neramumų kaimyninėse šalyse.

Šaltinis: sudarė darbo autorė, remiantis LR Vyriausybės patvirtinta investicijų skatinimo ir pramonės plėtros 2014-2020 m. programa.

Analizuojant šiuos veiksnius matyti, kad investicijų klimatui teigiamą poveikį daro gerai išplėtotas Lietuvos transporto tinklas. Aktyviai ekonominei veiklai Lietuva turi strateginę geografinę padėtį tarp ES ir NVS, šalies sienos ribojasi su Rusija, Latvija, Baltarusija ir Lenkija. Tai sukuria palankias sąlygas regioniniam bendradarbiavimui, tarptautinių ir regioninių transporto koridorių projektų plėtrai. Lietuva vadinama tiltu tarp ES ir NVS šalių². Svarbią reikšmę turi neužšalantis palyginti modernus Klaipėdos jūrų uostas, trys tarptautiniai oro uostai, aukštos kokybės jų priežiūros ir remonto sistema.³

Lietuvos narystė NATO ir ES organizacijose dėl padidėjusio ekonominės, politinės ir socialinės aplinkos stabilumo suteikia papildomų verslo plėtros galimybių. Būdama šių tarptautinių organizacijų narė, Lietuva palaiko glaudžius ekonominius santykius su kaimyninėmis Rytų Europos šalimis.

Investuotojai išskiria Lietuvos kvalifikuotą bei konkurencingą darbo jėgą. Lietuva yra patraukli užsienio investuotojams dėl neprabangios kvalifikacijos darbo jėgos, gebančios įvaldyti naujus gamybos organizavimo ir valdymo metodus. Palyginti su ES šalimis, vidutinis darbo užmokestis Lietuvoje yra vienas iš žemiausių.⁴

Pirmasis pramonės parkas (Klaipėdos LEZ) pradėjo veikti 2002 m., nors LEZ pagrindų įstatymas priimtas 1996 m. Per tą laiką nemažai užsienio kompanijų pasirinko kitas Vidurio Europos šalis, pavyzdžiui, Lenkiją, kurioje specialios ekonominės zonos veikia nuo 1992 m.

Nepaisant užsienio investicijas skatinančių veiksnių, Lietuvos ekonomikoje egzistuoja veiksnių, stabdančių investicijų procesą. Prie silpnųjų galima priskirti sudėtingas ir dėl įstatymais numatytų terminų nesilaikymo ilgai trunkančias žemės įsigijimo ir teritorinio planavimo dokumentų rengimo bei derinimo procedūras. Kaip pavyzdys, detaliojo plano parengimas, suderinimas gali trukti ilgiau nei metus. Užsienio investuotojai ir vietiniai verslininkai akcentuoja didelį biurokratizmą, didelį įvairių licencijų ir leidimų išdavimo skaičių verslo plėtrai.

Palyginti su Vidurio ir Rytų Europos šalimis, Lietuva turi mažą vietinės produkcijos ir darbo rinką, palyginti žemą gyventojų perkamąją galią.

² LR Seimas, 2008-2013 m. Investicijų skatinimo programa, prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0B07A78469FB>

³ LR ūkio ministerijos Lietuvos mokslų akademija (2002). Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija. Prieiga per internetą: http://www.mediabv.lt/resursai/Ivaizdis/Publikacijos/UkMin_strategija_2015.pdf

⁴ Europos komisija (2016). *Darbo užmokestis ir darbo sąnaudos*. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Wages_and_labour_costs

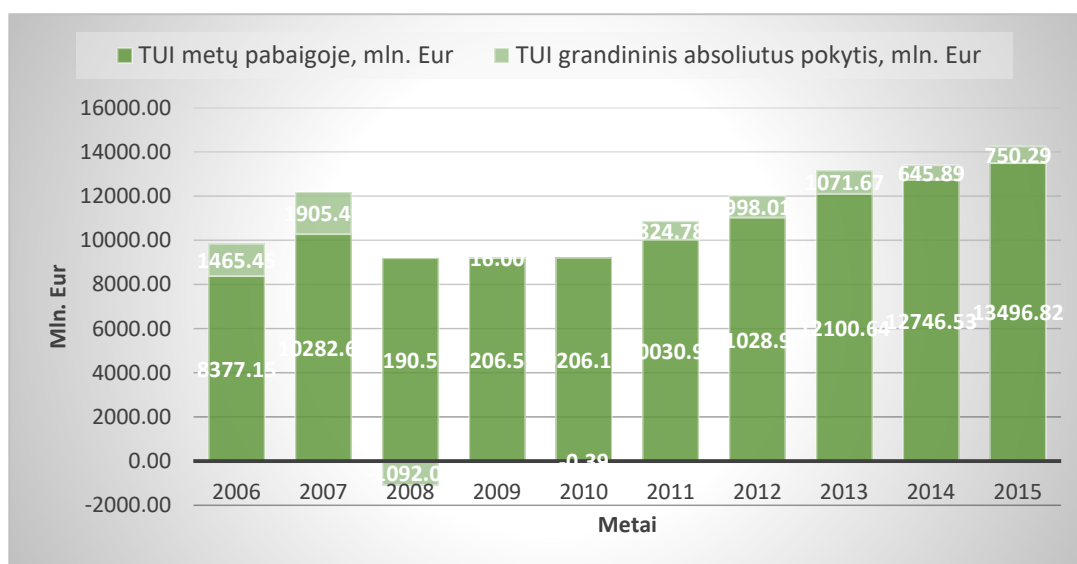
Papildoma Lietuvos investicinio klimato silpnybė yra ta, kad jaunų specialistų rengimo sistemos universitetuose ir kitose mokymo įstaigose nepakankamai sparčiai atsinaujina ir prisitaiko prie pakitusių reikalavimų, tendencijų.

Analizuodama Lietuvos investicinės aplinkos grėsmes, kurios mažina šalies investicinį patrauklumą, darbo autorė išskiria gyventojų migraciją, mažą gamybos produktyvumą, žemą darbo našumą ir lėtą technologinę pažangą.

Apibendrinama darbo autorė daro išvadą, kad siekiant pritraukti daugiau TUI į Lietuvą svarbu tobulinti teisinį reguliavimą, sutrumpinti žemės įsigijimo, teritorijų planavimo dokumentų rengimo bei suderinimo procedūras bei mažinti leidimų ir licencijų išdavimo kieki. Taip Lietuvos investicinė aplinka bus patrauklesnė ne tik esamiems, bet ir būsimiems (potencialiems) užsienio investuotojams.

2.2. Tiesioginių užsienio investicijų struktūra, dinamika ir tendencijos Lietuvoje

Remiantis Eurostat duomenimis, paveiksle pateikiama TUI 2006-2015 m. srautų tendencija (žr. 1 paveikslą ir 5 priedą). Papildomai buvo apskaičiuotas grandininis absoliutus TUI pokytis mln. Eur, kuris atsispindi paveiksle.

1 paveikslas. **Tiesioginių užsienio investicijų srautų pokyčių tendencija Lietuvoje 2006-2015 m. (mln. Eur)**

Šaltinis: sudarė darbo autorė pagal Eurostat duomenis

TUI 2006-2007 m. laikotarpiu nuolat augo ir 2007 m. pabaigoje sudarė 10282,64 mln. Eur. Užsienio investuotojus investuoti Lietuvoje skatino tai, jog šiuo laikotarpiu Lietuva darė itin didelę ekonominę pažangą, grindžiamą ekonominiu lankstumu ir makroekonominiu stabilumu. Prie to neabejotinai prisidėjo ir pokyčiai mokesčių sistemoje. 2007-2008 m. laikotarpiu TUI augimas sulėtėjo ir staigiai smuko -1092,07 mln. Eur (-10,6 proc. lyginant su 2007 m. rodikliais). Tokį sumažėjimą lėmė sunki ekonominė padėtis visame pasaulyje,

įmonių akcinio kapitalo ir reinvesticijų sumažėjimas. Lietuvai TUI mažėjimas yra signalas, iliustruojantis smunkantį šalies konkurencingumą, blogėjančią šalies ir verslo aplinką. 2009 m. TUI Lietuvoje atsigavo ir iki 2015 m. investicijų vertė kasmet vidutiniškai augo 731,38 mln. Eur. Tokį pokytį lėmė sumažėję tiesioginio investavimo įmonių veiklos nuostoliai, t.y. sumažėjusios neigiamos reinvesticijos.

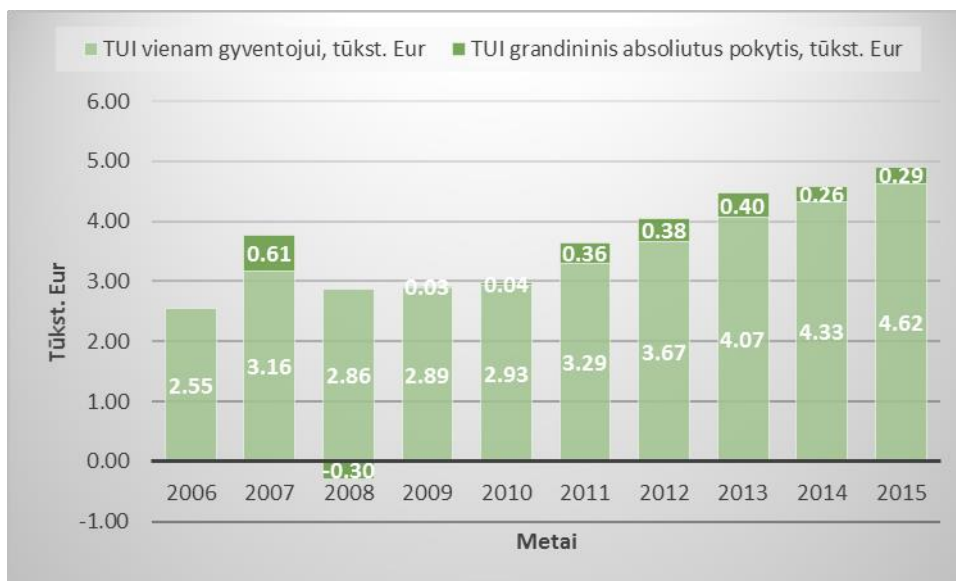
Papildomai TUI teigiamai veikė pokyčiai mokesčių sistemoje, įgyvendinamos verslo skatinimo strategijos. Didžiausia TUI didėjimo tendencija užfiksuota 2015 m. – 13496,82 mln. Eur, tuo tarpu didžiausias ir vienintelis TUI sumažėjimas nagrinėjamu laikotarpiu užfiksuotas 2008 m., kuomet TUI sudarė 9190,57 mln. Eur.

Kaip matyti iš 1 priede pateiktos lentelės, nagrinėjamu laikotarpiu (2006-2015 m.) absoliutus pokytis sudarė 5119,67 mln. Eur. Tai rodo, kad TUI nuo 2006 m. iki 2016 m. išaugo daugiau nei 1,5 karto. Nagrinėjant pinigine išraiška (absoliučius pokyčius), daugiausiai TUI į Lietuvą pritraukta 2014 m. (4369,38 mln. Eur) ir 2015 m. (5119,67 mln. Eur), o didžiausias grandininis absoliutus pokytis apskaičiuotas 2007 m. Tai reiškia, kad lyginant su 2006 m. TUI per nurodytos metus išaugo daugiausiai – 1905,49 mln. Eur. Tuo tarpu didžiausias bazinis padidėjimo tempas fiksuojamas 2015 m. – 161,11 proc., tuo metu kai grandininis padidėjimo tempas tik 5,89 proc. ir yra vienas žemiausių per visą nagrinėjamą laikotarpį. Galima daryti prielaidą, kad TUI augimui įtakos turėjo spartus ekonomikos augimas iki 2008 m. ekonominės krizės, o po 2011 m. pasaulio ekonomika pradėjo atsigauti ir skatinti plėtrą.

Darbo autorė daro išvadas, kad 2006-2015 m. daugiausia TUI sulaukta nuo 2012 m. iki 2015 m., tačiau per tokį ilgą analizuojamą laikotarpį TUI srautais negalime pasigirti. Pasaulio ekonominės krizės metu Lietuva prarado daug užsienio kapitalo (-10,6 proc.), Lietuvos ekonomikai prireikė 4 m., kad galėtų grąžinti ir pritraukti TUI srautus ir pasiekti 2007 m. TUI lygį. 2010 m. pradžioje TUI teigiamus pokyčius skatino pagerėjusi ekonominė padėtis pasaulyje, inversijų atsigavimas kai kuriuose veiklos sektoriuose, kurie bus nagrinėjami kitame darbo skyriuje.

2.2.1. Tiesioginių užsienio investicijų, tenkančių vienam gyventojui Lietuvoje 2006-2015 m. analizė

Tiesioginės užsienio šalių investicijos daro įtaką šalies ir smulkesnių teritorinių administracinių vienetų ekonominei raidai bei ekonominės plėtros tendencijoms. Svarbu analizuoti, kiek TUI teko vienam gyventojui Lietuvoje 2006-2015 m. ir kaip šiuo laikotarpiu šis dydis kito. Grafike pateikiamos TUI, tenkančių vienam gyventojui, pokytis ir vertė 2006-2015 m. laikotarpiu (žr. 2 paveikslą ir 5 priedą).

2 paveikslas. Tiesioginių užsienio investicijos, tenkančios vienam gyventojui 2006-2015 m. (tūkst. Eur)

Šaltinis: sudarė darbo autorė pagal Eurostat duomenis

Analizuodami 2 paveiksle pateiktus duomenis matome, kad 2007 m. TUI grandininis absoliutus pokytis vienam gyventojui buvo didžiausias per visą nagrinėjamą laikotarpį (0,61 tūkst. Eur). Kaip matyti iš 1 priede pateiktos informacijos, bendras gyventojų skaičius nuo 2006 m. nuolat mažėjo, tačiau TUI srautų didėjimas nuo 2011 m. sąlygojo vidutinį TUI didėjimą vienam gyventojui 0,39 tūkst. Eur, o per visą nagrinėjamą laikotarpį TUI vienam gyventojui padidėjo beveik dvigubai – 81,18 proc.

Kaip buvo minėta anksčiau, TUI vienam gyventojui vertės sumažėjimą 2008 m. lėmė įmonių akcinio kapitalo ir reinvesticijų sumažėjimas. Pagal 2 priede pateiktus skaičiavimus bei analizuojant kiekvieniems metams atskirai ir lyginant su baziniais 2006 m. matome, kad TUI, tenkančių vienam gyventojui, nuolat didėjo. Nagrinėjant pinigine išraiška (absoliučius pokyčius), didžiausias TUI vienam gyventojui užfiksuotas 2014 m. (1,78 tūkst. Eur) ir 2015 m. (2,07 tūkst. Eur), o didžiausias grandininis absoliutus pokytis apskaičiuotas 2007 m. Tuo tarpu didžiausias bazinis padidėjimo tempas fiksuojamas 2015 m. – 181,18 proc., tuo metu kai grandininis padidėjimo tempas tik 6,7 proc., o didžiausias užfiksuotas 2007 m.

2008 m. didžiausią įtaką TUI Lietuvoje sumažėjimui turėjo bendrųjų investicijų augimas, kuris tapo neigiamas anksčiau nei tikėtasi. Bendrąsias investicijas neigiamai veikia ir valdžios sektoriaus investicijų kritimas, nes pagal valstybės investicijų 2009-2010 m. programą dalis 2009 m. valdžios sektoriaus investicijų buvo perkelta į 2010 m. 2012-2013 m. TUI augo sparčiau, bet daugiausia dėl reinvestuotų pajamų. Prognozuojama, kad nuo 2016 m. TUI augs šiek tiek sparčiau, ypač jeigu naujoji Vyriausybė vykdys stabilią ir verslui palankią

mokesčių politiką, sumažins nereikalingą reguliavimą, priims liberalesnius darbo įstatymus ir aiškiai suformuluos prisijungimo prie euro zonos siekį.

2.2.2. Tiesioginių užsienio investicijų analizė pagal šalis investuotojas 2006-2015 m.

TUI naudingos abiem šalims – tiek investuojančiai šaliai, tiek tai, į kurią investuojama. Todėl TUI analizė pagal šalis investuotojas labai svarbi. Nuo 1990 m. pagrindiniai investuotojai, atėję į Lietuvą, buvo daugianacionalinės kompanijos. Lentelėje žemiau pateikti stambiausi užsienio investuotojai Lietuvoje (žr. 12 lentelę).

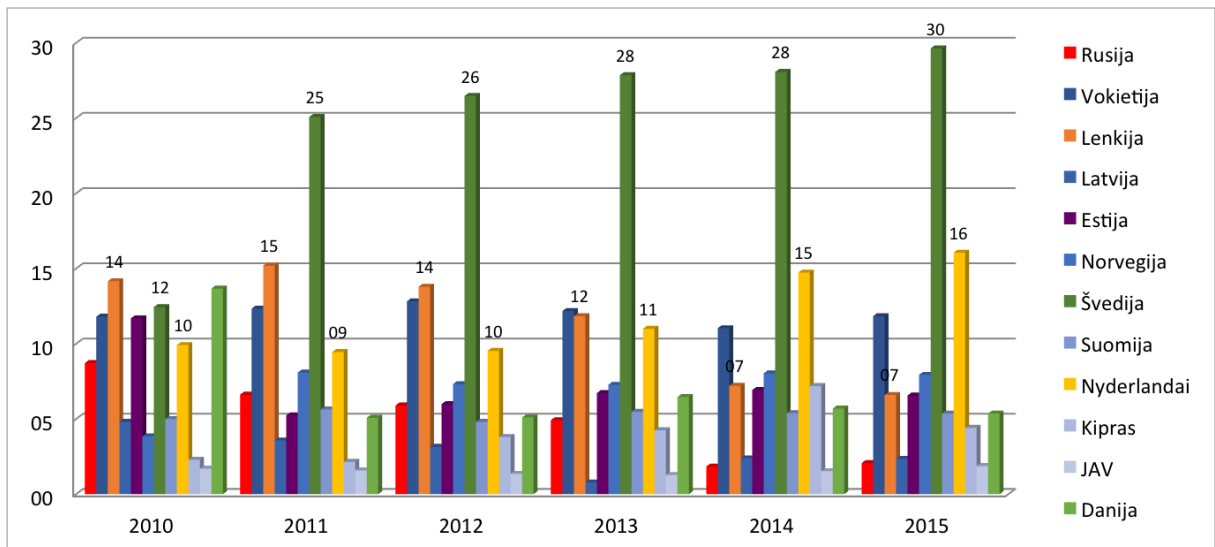
12 lentelė. Stambiausi užsienio investuotojai Lietuvoje

Metai	Užsienio investuotojas	Darbo vietų skaičius	Šalis	Pramonės sektorius
1992	AB Telia Company (AB TEO LT)	Apie 3000	Švedija, Suomija	Infomaciniai, technologiniai ryšiai
	IBM Lietuva	Apie 260	JAV	IT paslaugos
	Philip Morris International	Apie 500	JAV	Gamyba
1993	Alimentation Couche-Tard (UAB „Statoil Fuel & Retail Lietuva“)	Apie 700	JAV	Naftos produktai
	Mars Lietuva	Apie 800	JAV	Gamyba
1994	Baltic Beverages Holding	Apie 500	Suomija, Švedija, Danija	Pramoninė alaus darykla
1999	AB Swedbank	Apie 1500	Švedija	Bankas, finansinės paslaugos
2000	AB SEB bankas	Apie 2000	Švedija	
	AB Skandinaviska Enskilda Banken			
	Danske Bank	Apie 1660	Suomija	
2009	Barclays	Apie 1300	Jungtinė Karalystė	Finansinių paslaugų grupė
2010	Thermo Fisher Scientific	Apie 700	JAV	Gyvybės mokslai ir diagnostika

Šaltinis: sudarė darbo autorė pagal VšĮ „Investuok Lietuvoje“ duomenis

Jungtinių Amerikos valstijų kompanijos buvo tarp pirmųjų investuotojų, kurie perkėlė kapitalą į Lietuvą. Didžiausios investicijos, sudarančios nemažą bendrą TUI kiekį, yra iš Skandinavijos šalių, jos nukreiptos į bankinių paslaugų sektorių (AB SEB bankas, AB Swedbank, Danske Bank) ir telekomunikacijų sritį (AB TEO LT). Verta paminėti ir kitus užsienio investuotojus, kurie savo kapitalą nukreipė į Lietuvą: Siemens (Suomija, 1995), Kraft Jacobs Suchard (JAV, 1993), McDonald's (JAV, 1996), UAB „BALTIC AGRO“ (Suomija, 1996) ir kt.

Grafike žemiau autorė analizuoja atskirų šalių investicijas nuo bendrų investicijų 2006-2015 m. laikotarpiu (žr. 3 paveikslą ir 2 priedą).

3 paveikslas. Tiesioginių užsienio investicijų srautai ir jų pokytis Lietuvoje pagal šalis investuotojas 2010-2015 m. (proc.)

Šaltinis: sudarė darbo autorė pagal Eurostat duomenis

Iš pateikto grafiko matome, kad 2010 m. Lietuvoje daugiausia investavo Lenkijos (14,2 proc.), Danijos (13,7 proc.), Švedijos (12,4 proc.), Vokietijos (11,8 proc.) ir Estijos investuotojai (11,7 proc.). Per paskutinius penkerius metus šalių kapitalo perkėlimo situacija pasikeitė ir Lietuvoje užfiksuota daugiausia TUI iš Švedijos (29,6 proc.), Nyderlandų (16,1 proc.) ir Vokietijos investuotojų (11,8 proc.). Didžiausių TUI srautų iš Švedijos Lietuva sulaukia todėl, kad švedišku įmonių Lietuvoje siūlomi produktai nepatiria konkurencijos, ir čia galima plėsti prekybą. Švedijos investuotojai Lietuvoje akcentuoja mažesnes gamybos, nuomos ir transportavimo sąnaudas, mažesnius mokesčius, motyvuotus specialistus. Tai svarbiausi veiksniai, kurie skatina Švedijos investuotojus investuoti kapitalą Lietuvoje. Žinomiausi Nyderlandų investuotojai Lietuvoje yra Vitapharma, Nutricia ir Tele Tower.

Tačiau gauti analizės duomenys rodo, kad paskutiniais nagrinėjamais metais kitų šalių investicijų srautai pradėjo mažėti. Palyginti su 2010 m., užfiksuotas Rusijos (-6,7 proc.), Lenkijos (-7,6 proc.), Danijos (-8,3 proc.) ir Estijos (-5,1 proc.) užsienio kapitalo mažėjimas. Danija buvo antroje vietoje pagal investavimo srautus Lietuvoje, tačiau investicijų vertės sumažėjimui įtakos turėjo apdirbamosios gamybos, elektros, dujų, vandens bei finansinio tarpininkavimo veiklos įmonių TUI apimties sumažėjimas. Lietuvos ir Rusijos ekonominiai ryšiai silpsta dėl politinių veiksnių, prekybos sankcijų, todėl investicinių santykių mažėja. Svarbiausia Lietuvos ryšių su Rusija sritis yra energetinių išteklių tiekimas, kurį taip pat mėginama diversifikuoti. Lenkijos užsienio kapitalo sumažėjimą lėmė mokesčių masto ekonomija ir konkurencinės sąlygos, mokesčių našta, bei laisvas valiutos kursas, kuriuo bet kada gali laviruoti Lenkijos centrinis bankas.

Siekdama atlikti kuo tikslesnę analizę, autorė nagrinėjo šalis, iš kurių sulaukta daugiausiai bei mažiausiai TUI Lietuvoje. Iš pateikto 3 paveikslo matome, kad pokyčiai tarp mažiausiai ir daugiausiai investuojančių šalių yra labai ryškūs. Labai svarbu atlikti analizę ir nustatyti, kodėl tokios didelės ir ekonomiškai stiprios šalys kaip Jungtinės Amerikos Valstijos, Rusija ir Norvegija pritraukia mažiausiai TUI Lietuvoje.

Nors JAV nėra sukauptųjų TUI Lietuvoje lyderės, tačiau palyginti su kitų šalių verslu, Lietuvoje sukūrė daugiausia darbo vietų. JAV investuotojams itin patraukli išsilavinusi ir kvalifikuota darbo jėga, gerus užsienio kalbų įgūdžius įgiję darbuotojai, patogi geografinė padėtis ir aktyvi pozicija siekiant pritraukti ir išlaikyti investuotojus. Tačiau bendras JAV įnašas į Lietuvos TUI nagrinėjamu laikotarpiu yra vos 1-2 proc. visų TUI Lietuvoje.

Atlikus analizę paaiškėjo, kad Norvegijos investuotojai suinteresuoti ilgalaikėmis investicijomis į Lietuvos ekonomiką, ypač į nekilnojamo turto, bankų ir draudimo sritis. Norvegijos statybų ir žuvies pramonės verslininkai ieško galimybių investuoti Lietuvoje, kadangi Lietuvą laiko patraukliausia jūriniu šalimi. Lyginant metinius investicijų pokyčius su baziniais 2006 m., matyti, kad investicijos kiekvienais metais augo ir 2016 m. siekė 7,9 proc. visų TUI Lietuvoje. Autorė daro išvadą, jog santykiai su Norvegija ateityje tik stiprės ir kasmet Lietuva sulauks vis daugiau TUI iš Norvegijos investuotojų.

Taip pat reikėtų atkreipti dėmesį į Rusiją – potencialią šalį, iš kurios galima tikėtis sulaukti daugiau TUI, lyginant su baziniais 2006 m. Lietuvos ir Rusijos tarpusavio ekonominė priklausomybė išlieka didelė, ypač transporto ir energetikos srityse. Lietuvos ir Rusijos ekonominiai ryšiai silpsta dėl politinių veiksnių, prekybos sankcijų, ir dėl to investicinių santykių mažėja. Per nagrinėjamus 2006-2015 m. metus Rusijos investuotojų TUI Lietuvoje sumažėjo 2,4 karto.

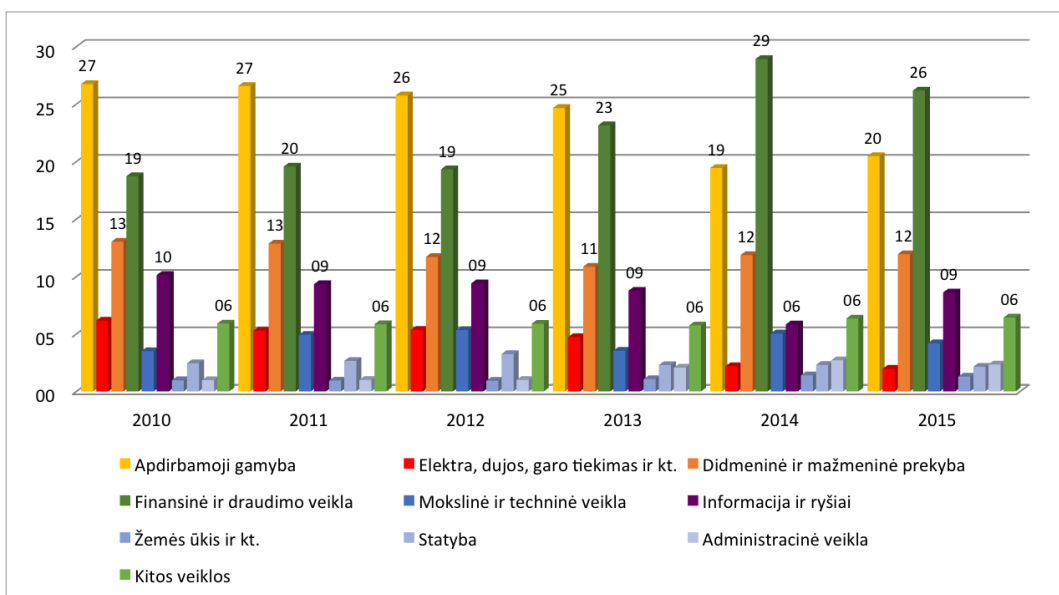
Apibendrinama autorė daro išvadas, kad Lietuva per 2006-2015 m. laikotarpį daugiausia investicijų sulaukė iš Švedijos, Nyderlandų, Vokietijos ir Lenkijos. Mažiausiai Lietuvos investicinė aplinka yra patraukli JAV, Latvijai bei Rusijai, nes iš šių šalių nagrinėjamu laikotarpiu sulaukta mažiausiai TUI. Tarp užsienio investuotojų Lietuvoje, atliktos analizės duomenimis, išsiskiria Norvegija bei Suomija, kurios įvardijamos kaip šalys, turinčios potencialią galimybę investuoti Lietuvoje, ir kasmet iš šių šalių sulaukiama vis daugiau TUI.

2.2.3. Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymo Lietuvoje pagal ekonominės veiklos rūšis 2006-2015 m. analizė

TUI kaip ūkio plėtros veiksnys augančiu produktyvumu gali paspartinti pramonės vystymąsi. TUI ateitimą į šalies ūkį lemia daug skirtingų veiksnių – ne vien tik politinė,

ekonominė, bet ir geografinė šalies padėtis, atskirų ūkio šakų išsivystymo lygis. Užsienio investuotojai labiau domisi įmonėmis, kurios pelningos ir turi specifinių privalumų palyginti su kitomis šalyje ar regione esančiomis įmonėmis, aprūpina tam tikras rinkas. Nors ES, kaip ir kituose pasaulio regionuose, vis didesnis dėmesys skiriamas smulkioms ir vidutinėms įmonėms, pagrindinė ekonomikos varomoji jėga išlieka stambios įmonės, ypač tai galima pasakyti apie pramonės, prekybos, energetikos ir transporto įmones.

Remiantis šiomis prielaidomis, TUI analizuojamos pagal ekonomines veiklos rūšis Lietuvoje 2010-2015 m., kurios per analizuojamą laikotarpį sulaukė daugiausia TUI (žr. 4 paveikslą). Analizėje pateikiamos ekonominės veiklos šakos, suskirstytos pagal ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių (toliau – EVRK) (žr. 3 priedą ir 4 priedą).

4 paveikslas. Tiesioginių užsienio investicijų šrautai ir jų pokytis pagal ekonominės veiklos rūšis Lietuvoje 2010-2015 m. (proc.)

Šaltinis: sudarė darbo autorė pagal Eurostat duomenis

Kaip matome iš pateikto grafiko, Lietuvoje ūkio šakos plėtojamos nevienodai. Akivaizdu, kad daugiausiai per nagrinėjamą laikotarpį buvo investuota į apdirbamąją gamybą, t.y. vidutiniškai 2850,51 mln. Eur (vidutiniškai 23,93 proc.). Kasmet finansiniams ir draudimo tarpininkavimams vidutiniškai teko 2756,13 mln. Eur (22,64 proc.) TUI, nekilnojamo turto operacijoms – 1537,67 mln. Eur (12,68 proc.), didmeninei ir mažmeninei prekybai – 1440,32 mln. Eur (12,04 proc.).

Kaip matyti iš 4 priede pateiktos TUI pagal ekonomines veiklos rūšis lentelės, 2006-2007 m. daugiausia TUI sulaukė apdirbamoji gamyba. 2007 m. jos didėjo 323,29 mln. Eur ir sudarė 35,07 proc. visų TUI Lietuvoje. Antroje vietoje patraukliausias užsienio investuotojams buvo finansinio ir draudimo tarpininkavimo veiklos sektorius, kuris 2007 m. didėjo 382,88 mln. Eur (16,72 proc.). Į tokias sritis kaip didmeninė ir mažmeninė prekyba,

informacija ir ryšiai bei elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas 2006 m. TUI sulaukta vidutiniškai apie 10,5 proc. Kitoms veiklos sritims tais metais teko tik apie 17 proc. visų TUI Lietuvoje.

2008-2009 m. ekonomikos smukimo metu, visų sukauptų investicijų suma palyginti su 2007 m. sumažėjo 11,69 proc. ir sudarė 9206,19 mln. Eur. Daugiausia 2009 m. visų sukauptų tiesioginių užsienio investicijų buvo nukreipta į apdirbamąją gamybą – 2339,29 mln. Eur (25,41 proc.). Šiek tiek mažiau teko finansinei ir draudimo veiklai – 1716,18 mln. Eur (18,64 proc.), didmeninei ir mažmeninei prekybai – 1316,32 mln. Eur (14,30 proc.) ir nekilnojamojo turto operacijoms – 1189,79 mln. Eur, kas bendrai sudarė 12,92 proc. visų sukauptų TUI.

2010-2011 m. situacija Lietuvoje stabilizavosi ir 2011 m. pabaigoje sulaukė 19,8 proc. TUI padidėjimo. Investuotojai daugiausiai investavo į apdirbamąją gamybą – 2931,17 mln. Eur (26,6 proc.), finansinę ir draudiminę veiklą – 2156,99 mln. Lt (19,6 proc.), didmeninę ir mažmeninę prekybą – 1418,66 mln. Eur (12,9 proc.) ir nekilnojamojo turto operacijas – 1214,42 mln. Eur, kas bendrai sudarė 11 proc. visų sukauptų TUI. Tačiau nuo 2006 m. iki 2011 m. TUI į profesinę, mokslinę ir techninę veiklą padidėjo net 5 kartus ir metų pabaigoje siekė 543,27 mln Eur (4,9 proc). Kitoms veiklos sritims 2011 m. pabaigoje teko 5,9 proc. visų TUI Lietuvoje.

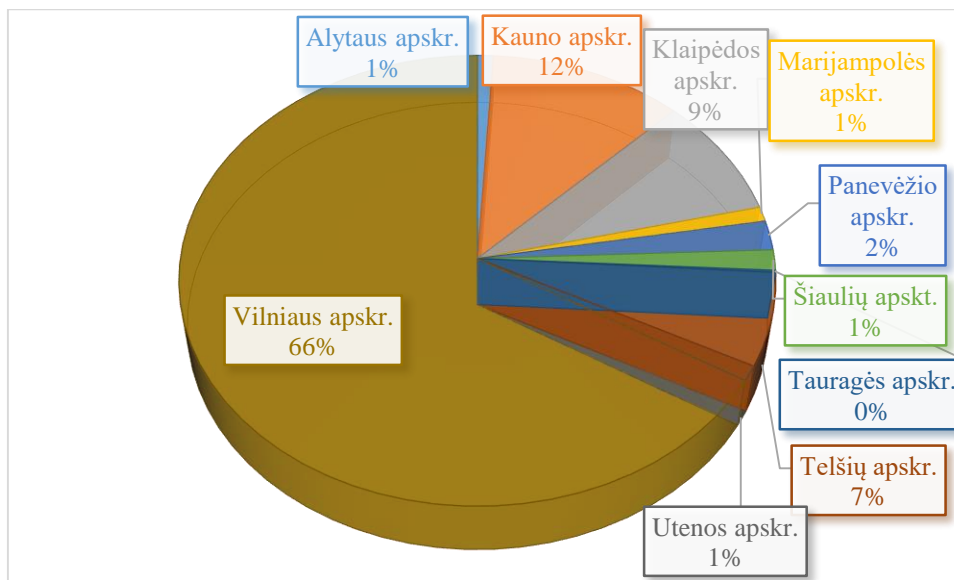
2013-2015 m. TUI stabiliai augo ir 2015 m. pabaigoje buvo sukaupta 13496,82 mln. Eur vertės investicijų. Palyginę šį rodiklį su 2006 m. rodikliu matome, kad pagal dinamikos bazinio pokyčio modelį TUI Lietuvoje padidėjo 161,11 proc. Daugiausia buvo investuojama į finansinę ir draudimo veiklą ir apdirbamąją gamybą. 2015 m. pabaigoje jos sudarė vidutiniškai apie 47 proc. visų TUI Lietuvoje. Antroje ir trečioje vietoje pagal didžiausią TUI vertę sudarė investicijos į nekilnojamojo turto operacijas – 1948,64 mln. Eur (14,4 proc.) ir TUI į didmeninę ir mažmeninę prekybą – 1611,2 mln. Eur, kurios sudarė 11,9 proc. visų sukauptų TUI Lietuvoje. Investicijos į kitas veiklos sritis 2015 m. pabaigoje sudarė 26,7 proc. visų TUI Lietuvoje.

Apibendrinama autorė daro išvadas, kad ne visos valstybės sugeba pritraukti tiek investicijų, kiek norėtų ir reikėtų. Viena to priežasčių gali būti ir kiekvienos valstybės investicijų kokybė: į kokias sritis dažniausiai investuojama – ar į tradicinės ekonomikos, mažą pridėdamąją vertę generuojančias šakas ir sektorius, ar į naujų technologijų, specifinių mokslo žinių reikalaujančias veiklas. Pagal autorės pateiktą fundamentaliąją analizę nustatėme, kad daugiausiai TUI 2006-2015 m. sulaukė apdirbamoji gamyba, didmeninė ir mažmeninė prekyba, finansinis ir draudiminis tarpininkavimas, nekilnojamojo turto operacijos. Analizė taip pat parodė, kad vandens tiekimo, nuotekų ir atliekų tvarkymo,

administracinė ir aptarnavimo veikla, apgyvendinimo paslaugų veikla ir kt. sulaukė mažiausiai TUI per visą analizuojamą 2006-2015 m. laikotarpį.

2.2.4. Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas Lietuvos apskrityse 2010-2015 m.

Pritraukdamos TUI Lietuvos apskritys gauna galimybę plėsti savo pramonę, didinti darbo vietų skaičių, kelti gyventojų pragyvenimo lygį ir tuo būdu didinti apskrities investicinį patrauklumą. Paveiksle žemiau darbo autorė pateikia bendrą TUI pasiskirstymą apskrityse 2010-2015 m. laikotarpiu (žr. 5 Paveikslą ir 4 priedą).

5 paveikslas. Tiesioginių užsienio investicijų srautų pasiskirstymas pagal apskritis 2010-2015 m. (proc.)

Šaltinis: sudarė darbo autorė pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis

Analizuodami pateiktą paveikslą pastebime, kad 2010-2015 m. laikotarpiu daugiausiai TUI buvo investuota į Vilniaus apskritį. Tokią tendenciją sąlygoja tai, kad Vilnius yra Lietuvos sostinė, taip pat šiame mieste palyginti su kitais miestais žemas nedarbo lygis. Remiantis atliktais skaičiavimais (žr. 4 priedą) nustatyta, kad nuo 2010 m. iki 2015 m. TUI Vilniaus apskrityje sudaro apie 66 proc. visų TUI Lietuvoje. Apskaičiavus absoliučius pokyčius žemiausias grandininis pokytis užfiksuotas 2014 m., kai TUI Vilniaus apskrityje padidėjo 4,42 proc., tuo tarpu bazinis pokytis 2015 m. fiksuoja 55,37 proc. TUI padidėjimą palyginus su 2010 baziniais metais. TUI srautas į Vilniaus apskritį buvo didžiausias nagrinėjamu laikotarpiu ir 2015 m. buvo sukaupta 9480,36 mln. Eur visų TUI Lietuvoje. Darbo autorė mano, kad Vilniaus apskritis yra patraukliausia užsienio investuotojams, išsiskiria gerais ryšiais, teikia aukšto lygio išsilavinimą ir darbo galimybes savo gyventojams, turi gerėjantį įmonių, gyvenimo kokybės įvaizdį tarptautinėje rinkoje.

Analizuojant TUI dinamiką iki 2015 m., galima išskirti Telšių apskritį, kurioje TUI 2011 m. sudarė 1115,31 mln. Eur ir nežymiai lenkė Klaipėdos apskritį. Bazinio laikotarpio pradžioje į Telšių apskritį buvo investuota 1061,92 mln. Eur, o tai sudarė 10,59 proc. visų šalies TUI. Tačiau 2014-2015 m. TUI Telšių apskrityje ženkliai smuko. Apskaičiavus absoliutinius pokyčius fiksuojama, kad žemiausias grandininis pokytis užfiksuotas 2014 m., kai TUI Telšių apskrityje sumažėjo net 70,57 proc., tuo metu kai bazinis pokytis 2015 m. fiksuoja didesnę sumažėjimą – 74,77 proc. ir 2015 m. buvo sukauptos tik 267,94 mln. Eur visų šalies TUI. TUI augimo tendenciją Telšių apskrityje sąlygojo Lenkijos investuojamas kapitalas į AB “Mažeikių nafta” perdirbimo įmonę. 2012 m. AB “Mažeikių nafta” gamykloje vyko didžiulis kapitalinis remontas, po kurio 2013-2014 m. Lenkijos koncernas “PKN Orlen” patyrė didžiausius jo istorijoje nuostolius. Pagrindine nuostolių priežastimi nurodomas gamtinių dujų išgavimas JAV, kuris nusmukdė Europos naftos perdirbėjų maržas.

Verta išskirti Lietuvos apskritis, kuriose TUI srautai nėra dideli, tačiau apskaičiuoti absoliutiniai pokyčiai yra didžiausi. Vidutinė TUI Utenos apskrityje 2010-2015 m. sudarė 127,48 mln. Eur. Šioje apskrityje žemiausias grandininis pokytis užfiksuotas 2011 m., kai TUI Utenos apskrityje sumažėjo 30,39 proc. ir sudarė 72,016 mln. Eur. Tačiau 2014 m. užfiksuotas didžiausias TUI grandininis pokytis per visą analizuojamą laikotarpį – 209,31 proc. ir 2015 m. buvo sukauptos 192,73 mln. Eur TUI Lietuvoje. TUI tendencijas Utenos apskrityje sąlygoja Švedijos ir Suomijos kapitalo perkėlimas į “Utenos” alaus daryklą, kurią nuo 1998 m. valdo Skandinavijos koncernas “Baltic Beverages Holding”. Utenos apskritis nėra patraukli naujiems užsienio investuotojams: nėra pramonės parko, kuris padėtų pritraukti užsienio investicijas, didelę gyventojų dalį sudaro vyresnio amžiaus žmonės, jaučiamas darbuotojų trūkumas. Ignalina, Zarasai ir Anykščiai labiau orientuoti į turizmą, tad miestuose plėtojamas kaimo turizmo verslas.

Šiaulių apskritis nedaug lenkia Utenos apskritį. 2015 m. šioje apskrityje investuota 180,53 mln. Eur, tačiau šioje apskrityje nebuvo didelių TUI sumažėjimų (žemiausias grandininis pokytis užfiksuotas 2014 m. – 6,38 proc.). Panevėžio apskritis 2015 m. pagal TUI kiekį lenkė Šiaulių apskritį 141,73 mln. Eur. Didžiausias bazinis didėjimo tempas fiksuojamas 2015 m., kai TUI padidėjo 77,24 proc. Alytaus apskrityje per 2010-2015 m. vidutiniškai buvo sukaupta 113,16 mln. Eur TUI, tačiau šioje apskrityje jos kiekvienais metais augo. Žemiausias grandininis pokytis užfiksuotas 2011 m. -0,6 proc., o didžiausias bazinis pokytis 2015 m. 45,97 proc. Marijampolės apskritis nedaug lenkia Alytaus apskritį, 2015 m. šioje apskrityje buvo investuota 143,29 mln. Eur, žemiausias grandininis pokytis užfiksuotas 2013 m. -11,47 proc., o didžiausias bazinis pokytis 2015 m. 45,55 proc.

3. LIETUVOS INVESTICINĖS APLINKOS PATRAUKLUMO ANALIZĖ

Per dvidešimt šešerius metus nuo LR Nepriklausomybės atkūrimo (1990 m. kovo 11 d.) buvo sukurta valstybės ir rinkos ekonominė sistema, naujos teisinės, ekonominės ir politinės struktūros. Lietuvos ekonomika pastaraisiais metais patyrė esminių pokyčių visose sektoriuose. Ūkio raidoje ryškiai išsiskyrė septyni ekonomikos etapai:

1. **1991-1994 m.** Ekonomikos nuosmukis, privatizavimas, būdingas pokomunistinėms valstybėms;
2. **1995-1998 m.** Atsigavimo laikotarpis, per kurį ekonomika ne tik stabilizavosi, bet ir sparčiai augo;
3. **1999-2000 m.** Ūkio recesijos, įvykusios dėl Rusijos krizės, periodas;
4. **2001-2004 m.** Ekonomikos augimo proveržis, spartūs ekonomikos augimo tempai, narystė ES.
5. **2005-2007 m.** Narystės ES laikotarpis, susijęs su ES struktūrinės paramos fondų naudojimo problemomis.
6. **2008-2010 m.** Dėl pasaulinės finansų krizės Lietuvos ekonomika 2010 m. grįžo į 2005 m. ekonomikos lygį (Ginevičius ir kt., 2005).
7. **2011-2015 m.** Lietuva intensyviausiai prekiavo su ES ir Rusija. Dėl uždarytos Visagino atominės elektrinės augo Lietuvos ir Rusijos Federacijos disbalansas, nes šalis negalėjo apsirūpinti energetiniais ištekliais. Lietuvos ekonomika augo lėtai.

Šalies investicinė politika yra labai svarbi ekonominė strategija, kuri įgyvendinama nustatytais tikslais ir uždaviniais. Ekonomikos modernizavimo ir augimo skatinimo, nacionalinio konkurencingumo didinimo tikslai pasiekiami, kai vykdoma gerai suprojektuota ir tinkamai įgyvendinama užsienio investicijų pritraukimo politika.

Svarbiausios užsienio investicijų pritraukimo sritys į Lietuvą yra:

1. Paslaugų, gamybos sektoriai. Svarbu ne tik rūpintis investicijų pritraukimu į minėtus sektorius, bet ir pabrėžti jų konkurencinį pranašumą;
2. Apdirbamosios pramonės poveikis Lietuvos ekonomikai didelis, todėl būtina užtikrinti šalies apdirbamosios pramonės konkurencingumą ir modernizavimą;
3. Skatinti integraciją į tarptautinę rinką, dalyvauti klasterių veikloje, kas sąlygotų įmonių tobulėjimą, konkurencingumą, leistų įsisavinti naujas technologijas, naujus darbo metodus, susitelkti stambesniems gamybos projektams;
4. Būtina tinkamai naudoti mokslo potencialą. Mokslo įstaigos kartu su regiono įmonėmis turėtų sudaryti perspektyvius plėtros centrus, kuo efektyviau naudojančius vietos išteklius;

5. Kad ekonomika augtų ir taptų konkurencingesnė, būtina siekti, kad kvalifikacijų paklausa kuo geriau atitiktų pasiūlą, tačiau tiek aukštojo mokslo studijos, tiek profesinis mokymas nepakankamai atitinka darbo rinkos poreikius programų pasiūlos ir rengimo kokybės požiūriu.
6. Vykdyti darbo jėgos kompetentingumo didinimą;
7. Stambaus ir vidutinio verslo sektoriaus plėtojimas (smulkusis verslas negali suteikti daug naujų darbo vietų).

Antroje darbo dalyje atliktų tyrimų analizė rodo TUI tendencijas, pokyčius ir pasiskirstymą pagal ekonomines veiklas. Baigiamojo magistro darbo empirinės dalies tikslas - nustatyti ir įvertinti Lietuvos makroekonominių rodiklių įtaką investicinės aplinkos patrauklumo kūrimui ir kaip makroekonominiai rodikliai sąlygoja TUI pokyčius Lietuvoje. Empirinės analizės metu bus kiekybiškai įvertinti 9 (devynių) Lietuvos makroekonominių rodiklių pokyčiai, ieškomas ir vertinamas tarpusavio ryšys su TUI. Regresinei analizei bus atrenkami tik tie makroekonominiai rodikliai, kurie turi vidutinį arba stiprų ryšį su TUI.

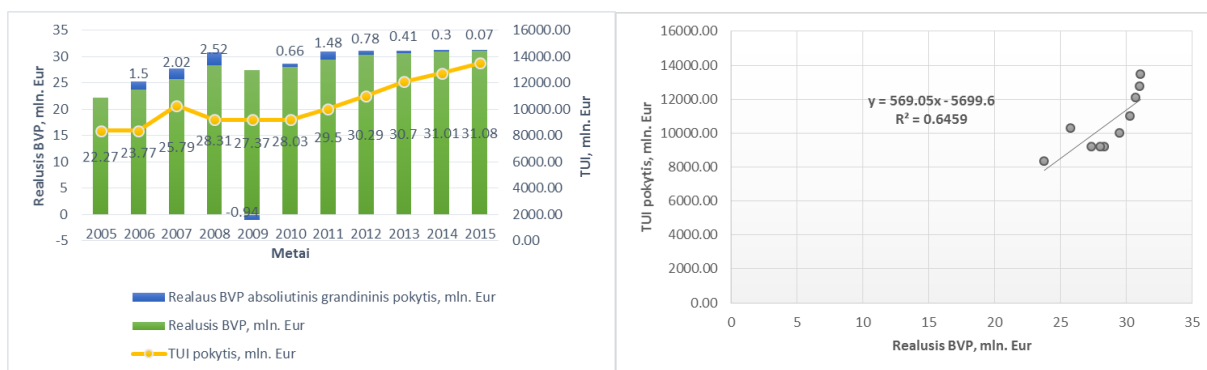
3.1. Makroekonominių rodiklių ir tiesioginių užsienio investicijų ryšių įvertinimas

Empirinės analizės metu svarbu analizuoti, kaip keičiasi makroekonominių rodiklių ir TUI apimtys. Kadangi siekiama nustatyti, kaip kito rodikliai ilguoju laikotarpiu, buvo pasirinktas dešimties metų laikotarpis, kuris apima ekonomikos augimą, ekonominę krizę ir ekonomikos atsigavimą. Darbo autorė atrinko pagrindinius rodiklius, kurių svarba pagrįsta mokslinėje literatūroje:

1. Realus BVP ir TUI ryšio analizė;
2. Užsienio prekybos atvirumo lygio ir TUI ryšio analizė;
3. Vidaus vartojimo ir TUI ryšio analizė;
4. Vidutinės metinės infliacijos ir TUI ryšio analizė;
5. Vidutinio darbo užmokesčio ir TUI ryšio analizė;
6. Nedarbo lygio ir TUI ryšio analizė;
7. Vyriausybės mokėjimų balanso ir TUI ryšio analizė;
8. Mokesčių naštos ir TUI ryšio analizė;
9. Palūkanų normos ir TUI ryšio analizė.

3.1.1 Lietuvos realaus BVP augimo tendencijos ir jų įtaka pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas 2006-2015 m.

Vertinant šalies išsivystymo lygį bei ekonominės plėtros tendencijas, vienas svarbiausių rodiklių yra BVP (Damašienė, Rimkevičienė, 2002). Autorės darbo analizėje įvertinamas realaus BVP ir TUI ryšys, nes realusis BVP tiksliau atspindi gamybos pokyčius negu nominalusis BVP. Šalies ūkio augimą charakterizuojantys makroekonominiai veiksniai ir jų rodikliai pateikti lentelėje žemiau (žr. 6 paveikslą).

6 paveikslas. Lietuvos realaus BVP tempas ir TUI ryšio analizė 2006-2015 m.
Šaltinis: sudarė darbo autorė pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis

Po didelio nuosmukio (2009 m. Lietuvos realiojo BVP smukimas buvo vienas didžiausių ES) Lietuvos ekonomika atsigavo. Iš pradžių ekonomikos atsigavimą skatino eksporto augimas, o nuo 2013 m., palaikomas didėjančio darbo užmokesčio, mažėjančio nedarbo ir mažos infliacijos, pagrindiniu augimo varikliu tapo privatus vartojimas.

Kaip matyti iš 1 ir 5 priede pateiktos lentelės, nagrinėjamu laikotarpiu (2005-2015 m.) absoliutus realaus BVP pokytis yra 8,81 mln. Eur. Tai rodo, kad realusis BVP nuo 2006 m. iki 2015 m. išaugo daugiau nei 5 kartus. Nagrinėjant pinigine išraiška (absoliučius pokyčius), didžiausias realiojo BVP augimas Lietuvoje užfiksuotas 2015 m. (8,81 mln. Eur), o didžiausias grandininis absoliutus pokytis apskaičiuotas 2008 m. Tai reiškia, kad lyginant su 2006 m. realusis BVP per nurodytus metus išaugo daugiausiai – 2,52 mln. Eur. Tuo tarpu didžiausias bazinis padidėjimo tempas fiksuojamas 2015 m. – 139,56 proc., tuo metu kai grandininis padidėjimo tempas tik 0,23 proc. ir yra žemiausias per visą nagrinėjamą laikotarpį, išskyrus 2009 m. finansinės krizės smukimą. Realus BVP rodiklio dinamika rodo, kad Lietuvos ekonomikos augimas yra sulėtėjęs.

Siekdama nustatyti realaus BVP pokyčio įtaką TUI pritraukimui į Lietuvą, darbo autorė atliko koreliacinę regresinę analizę. Analizuojant gautus koreliacinės analizės rezultatus, nustatytas stiprus tiesioginis ryšys tarp realaus BVP ir TUI ($r = 0,80368964$). Realus BVP ir TUI ryšį vertinant pagal determinacijos koeficientą, darbo autorės nuomone, apskaičiuota R^2 reikšmė yra aukšta. Šiuo atveju ji rodo, kad 64,59 proc. TUI kitimas yra paaiškinamas realaus BVP kitimu. Tačiau norint patvirtinti tiesioginį regresijos modelį būtina išsiaiškinti, ar koreliacijos koeficientas yra reikšmingas, t.y. apskaičiuotą t kriterijaus reikšmę reikia

palyginti su t kritine reikšme. $t_{st} |3,820| > t_{kr} 2,120$, todėl darbo autorė daro išvadą, kad koreliacijos koeficientas yra reikšmingas ir tiesinis regresijos modelis tinka analizuojamiems duomenims.

Apskaičiavus koreliacijos ir determinacijos koeficientus negalima nustatyti, kaip keisis TUI realaus BVP didėjimo arba sumažėjimo atveju. Siekdama nustatyti kintamųjų pasikeitimą, darbo autorė taiko regresinės analizės modelį. Ryšys tarp realaus BVP ir TUI aprašomas tiesine funkcija:

$TUI = -5699,62 + 569,05 \text{ realusis BVP} + \varepsilon$. Taigi jei realusis BVP padidėtų 1 mln. Eur, TUI didėtų 569,05 mln. Eur.

Atsižvelgdama į koreliacinės ir regresinės analizės rezultatus, darbo autorė daro išvadą, kad realaus BVP lygis turi teigiamos įtakos TUI didėjimui ir pritraukimui į Lietuvą.

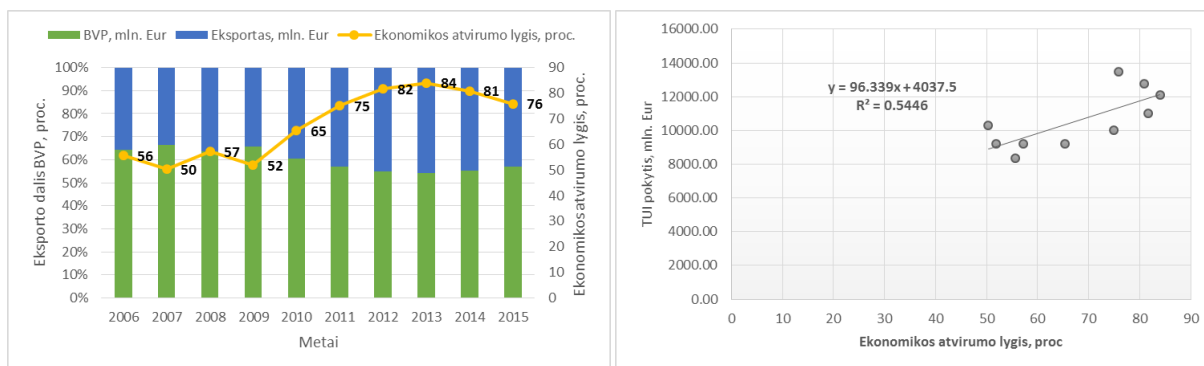
3.1.2. Lietuvos atvirumo užsienio prekybai tendencijos ir jų įtaka pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas 2006-2015 m.

Prisijungimas prie Pasaulinės prekybos organizacijos (PPO), pasirašytos laisvosios prekybos sutartys su daugeliu šalių, sudarytos sąlygos laisvam kapitalo judėjimui į Lietuvą ir iš jos leidžia teigti, kad Lietuva tapo atviros ekonomikos šalimi. Atvirose ir mažose rinkose, kokia yra Lietuvoje, ūkio augimui lemiamą reikšmę turi užsienio prekybos plėtra. Svarbi priežastis yra ta, kad maža ekonomika dažniausiai neturi pakankamai išteklių gaminti platų prekių ir paslaugų asortimentą, kad galėtų patenkinti vartojimo bei investicijų poreikius šalies viduje.

Svarbus ekonomikos atvirumo lygio matavimo rodiklis yra eksporto ir BVP santykis, išreikštas procentais, kuris pateikiamas grafike žemiau (žr. 7 paveikslą sekančiame puslapyje).

Iš pateikto paveikslo matome, kad Lietuva yra labai atvira užsienio prekybai šalis. Analizuojamu laikotarpiu fiksuojama teigiama Lietuvos eksporto tendencija, t.y. per visą analizuojamą laikotarpį Lietuvos eksportas išaugo 2,12 karto.

Kaip matyti iš 1 ir 5 priede pateiktos lentelės, nagrinėjamu laikotarpiu (2006-2015 m.) eksporto pokytis yra 14,93 mln. Eur. Tai rodo, kad eksportas nuo 2006 m. iki 2015 m. išaugo daugiau nei 12 kartų. Nagrinėjant pinigine išraiška (absoliučius pokyčius), didžiausias eksporto augimas Lietuvoje užfiksuotas 2014 m. (16,21 mln. Eur), o didžiausias grandininis absoliutus pokytis apskaičiuotas 2011 m. Tai reiškia, kad lyginant su 2006 m. eksportas per nurodytus metus išaugo daugiausiai – 5,14 mln. Eur. Tuo tarpu didžiausias bazinis padidėjimo tempas fiksuojamas 2014 m. – 221,02 proc., tuo metu kai grandininis padidėjimo tempas tik 0,72 proc. ir yra vienas žemiausių per visą nagrinėjamą laikotarpį.

7 paveikslas. Lietuvos užsienio prekybos atvirumo ir TUI ryšio analizė 2006-2015 m.

Šaltinis: sudarė darbo autorė pagal Eurostat duomenis

Siekdama nustatyti ekonomikos atvirumo lygio įtaką TUI pritraukimui į Lietuvą, darbo autorė atliko koreliacinę regresinę analizę. Analizuojant gautus koreliacinės analizės rezultatus, nustatytas stiprus tiesioginis ryšys tarp ekonomikos atvirumo lygio ir TUI ($r = 0,737978$). Ekonomikos atvirumo lygio ir TUI ryšį vertinant pagal determinacijos koeficientą, darbo autorės nuomone, apskaičiuota R^2 reikšmė yra aukšta. Šiuo atveju ji rodo, kad 54,46 proc. TUI kitimas yra paaiškinamas ekonomikos atvirumo lygio kitimu. Tačiau norint patvirtinti tiesioginį regresijos modelį būtina išsiaiškinti, ar koreliacijos koeficientas yra reikšmingas, t.y. apskaičiuotą t kriterijaus reikšmę reikia palyginti su t kritine reikšme. $t_{st} |3,075| > t_{kr} 2,120$, todėl darbo autorė daro išvadą, kad koreliacijos koeficientas yra reikšmingas ir tiesinis regresijos modelis tinka analizuojamiems duomenims.

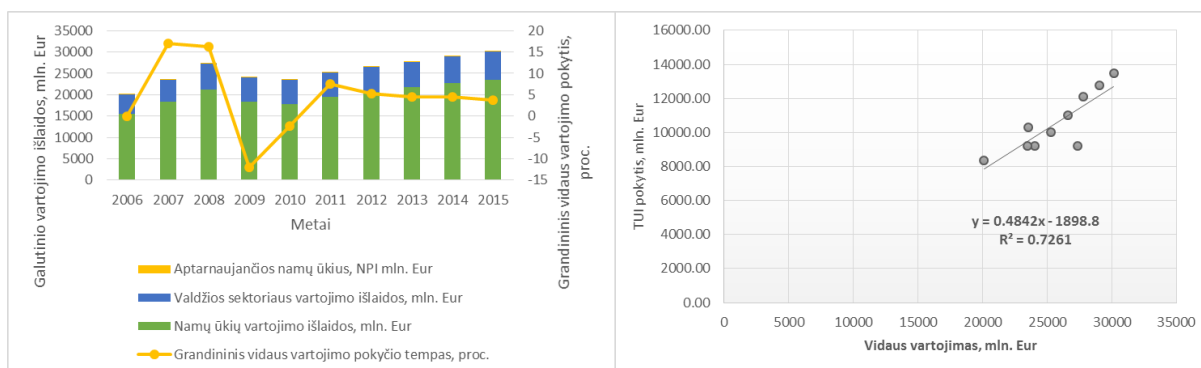
Apskaičiavus koreliacijos ir determinacijos koeficientus negalima nustatyti, kaip keisis TUI ekonomikos atvirumo lygio didėjimo arba sumažėjimo atveju. Siekdama nustatyti kintamųjų pasikeitimą, darbo autorė taiko regresinės analizės modelį. Ryšys tarp ekonomikos atvirumo ir TUI aprašomas tiesine funkcija:

$TUI = 4100,5 + 95,37 \text{ ekonomikos atvirumas} + \varepsilon$. Taigi jei ekonomikos atvirumas padidėtų 1 proc., TUI didėtų 95,37 mln. Eur.

Atsižvelgdama į koreliacinės ir regresinės analizės rezultatus, darbo autorė daro išvadą, kad ekonomikos atvirumo lygis turi teigiamos įtakos TUI didėjimui ir pritraukimui į Lietuvą.

3.1.3 Lietuvos vidaus paklausos tendencijos ir jų įtaka pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas 2006-2015 m.

Vidaus vartojimas ir BVP – vieni iš rodiklių, atspindinčių gyvenimo lygį šalyje. Su didesniu vartojimu ir pajamomis yra susijęs ekonomikos augimas. Toliau pateiktame paveiksle darbo autorė analizuoja vidaus vartojimo ir TUI ryšio analizę Lietuvoje (žr. 8 paveikslą).

8 paveikslas. Vidaus vartojimo ir TUI ryšio analizė 2006-2015 m.

Šaltinis: sudarė darbo autorė pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis

Kaip matyti iš 1 ir 5 priede pateiktos lentelės, nagrinėjamu laikotarpiu (2006-2015 m.) šalies vidaus vartojimo pokytis yra 10033 mln. Eur. Tai rodo, kad vidaus vartojimas nuo 2006 m. iki 2015 m. išaugo daugiau nei 3 kartus. Nagrinėjant pinigine išraiška (absoliučius pokyčius), didžiausias vidaus vartojimo augimas Lietuvoje užfiksuotas 2015 m. (10033 mln. Eur), o didžiausias grandininis absoliutus pokytis apskaičiuotas 2008 m. Tai reiškia, kad lyginant su 2006 m. šalies vidaus vartojimas per nurodytus metus išaugo daugiausiai – 3834,2 mln. Eur. Tuo tarpu didžiausias bazinis padidėjimo tempas fiksuojamas 2015 m. – 149,88 proc., tuo metu kai grandininis padidėjimo tempas tik 3,80 proc.

Siekdama nustatyti vidaus vartojimo įtaką TUI pritraukimui į Lietuvą, darbo autorė atliko koreliacinę regresinę analizę. Analizuojant gautus koreliacinės analizės rezultatus, nustatytas stiprus tiesioginis ryšys tarp vidaus vartojimo ir TUI ($r = 0,852104$). Vidaus vartojimo ir TUI ryšį vertinant pagal determinacijos koeficientą, darbo autorės nuomone, apskaičiuota R^2 reikšmė yra aukšta. Šiuo atveju ji rodo, kad 72,61 proc. TUI kitimas yra paaiškinamas vidaus vartojimo kitimu. Tačiau norint patvirtinti tiesioginį regresijos modelį būtina išsiaiškinti, ar koreliacijos koeficientas yra reikšmingas, t.y. apskaičiuotą t kriterijaus reikšmę reikia palyginti su t kritine reikšme. $t_{sr} |4,605| > t_{kr} 2,120$, todėl darbo autorė daro išvadą, kad koreliacijos koeficientas yra reikšmingas ir tiesinis regresijos modelis tinka analizuojamiems duomenims.

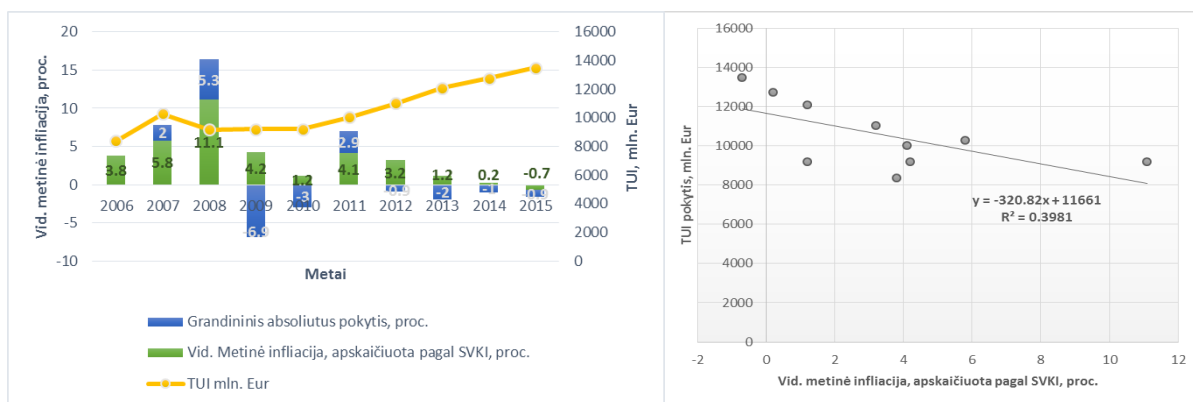
Apskaičiavus koreliacijos ir determinacijos koeficientus negalima nustatyti, kaip keisis TUI vidaus vartojimo didėjimo arba sumažėjimo atveju. Siekdama nustatyti kintamųjų pasikeitimą, darbo autorė taiko regresinės analizės modelį. Ryšys tarp vidaus vartojimo ir TUI aprašomas tiesine funkcija:

$TUI = -1898,76 + 0,484 \text{ vidaus vartojimas} + \varepsilon$. Taigi jei vidaus vartojimas padidėtų 1 mln. Eur, TUI didėtų 0,484 mln. Eur.

Atsižvelgdama į koreliacinės ir regresinės analizės rezultatus, darbo autorė daro išvadą, kad vidaus vartojimo lygis turi teigiamos įtakos TUI didėjimui ir pritraukimui į Lietuvą.

3.1.4. Lietuvos vidutinės metinės infliacijos tendencijos ir jų įtaka pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas 2006-2015 m.

Kitas labai svarbus ekonomikos rodiklis yra infliacija. Infliacija yra bendras kainų kilimo lygis. Didelė infliacija dažnai tapatinama su „perkaitusia“ ekonomika, t.y. su ekonomika, kai prekių ir paslaugų paklausa viršija pagaminamą produkciją (Valentinavičius, 2010). Infliacijos rodiklis padeda įsivertinti savo perkamąją galią. Paveiksle žemiau darbo autorė pateikia vidutinės metinės infliacijos ir TUI ryšio analizę Lietuvoje (žr. 9 paveikslą).

9 paveikslas. Vidutinės metinės infliacijos (apskaičiuota pagal SVKI, proc.) ir TUI ryšio analizė 2006-2015 m.

Šaltinis: sudarė darbo autorė, remdamasi Lietuvos statistikos departamento duomenimis

Analizuojant pateiktą paveikslą matyti, kad dėl mažėjusių energijos ir maisto kainų 2015 m. fiksuota 0,7 proc. metinė defliacija – tiek procentų kainos Lietuvoje krito, palyginti su atitinkamu praėjusių metų laikotarpiu. Infliaciją Lietuvoje ir jos svyravimus ženkliai lemia išorės veiksniai, t.y. pokyčiai tarptautinėse maisto ir energijos žaliavų rinkose. Nurodyta priklausomybė yra susijusi su žaliavų kainų kintamumu ir reikšminga maisto bei energijos prekių dalimi Lietuvos vartotojui. Šalies vidaus veiksniai taip pat daro reikšmingą įtaką infliacijos pokyčiui. Ekonominio pakilimo metu infliaciją skatino ir nuo išorės priklausančios kainos (sparčiai brangstant pasaulio žaliavoms, maistui, degalams) ir su vidaus veiksniais susijusios kainos, apimančios pramonės prekių ir rinkos paslaugų grupes. Priešingai nei ekonominio pakilimo metu, dabar nuo išorės ir nuo vidaus padėties priklausančios kainos infliaciją veikia priešingomis kryptimis, t.y. kainos, susijusios su vidaus padėtimi, nuosekliai didėja, o susijusios su žaliavų rinkomis – krinta.

Kaip matyti iš 1 ir 5 priede pateiktos lentelės, nagrinėjamu laikotarpiu (2006-2015 m.) šalies vidutinės metinės infliacijos pokytis (apskaičiuotas pagal SVKI) yra -4,5 proc. Tai rodo, kad vidutinė metinė infliacija nuo 2006 m. iki 2015 m. sumažėjo daugiau nei 4 kartus. Nagrinėjant absoliučius pokyčius, didžiausias vidutinės metinės infliacijos augimas Lietuvoje užfiksuotas 2008 m. (7,3 proc.), o didžiausias grandininis absoliutus pokytis apskaičiuotas 2009 m. Tai reiškia, kad lyginant su 2006 m. vidutinė metinė infliacija per nurodytus metus sumažėjo daugiausiai (-6,9 proc). Tuo tarpu didžiausias bazinis padidėjimo tempas fiksuojamas 2008 m. – 292,11 proc., tuo metu kai didžiausias grandininis sumažėjimo tempas užfiksuotas 2015 m. -350,00 proc. ir didžiausias grandininis didėjimo tempas 2011 m. 341,67 proc.

Siekdama nustatyti vidutinės metinės infliacijos įtaką TUI pritraukimui į Lietuvą, darbo autorė atliko koreliacinę regresinę analizę. Analizuojant gautus koreliacinės analizės rezultatus, nustatyta ženkliai atvirkštinė priklausomybė tarp vidutinės metinės infliacijos ir TUI ($r = -0,6309296$). Vidutinės metinės infliacijos ir TUI ryšį vertinant pagal determinacijos koeficientą, darbo autorės nuomone, apskaičiuota R^2 reikšmė yra patenkinama. Šiuo atveju ji rodo, kad 39,81 proc. TUI kitimas yra paaiškinamas vidutinės metinės infliacijos kitimu. Tačiau norint patvirtinti tiesioginį regresijos modelį būtina išsiaiškinti, ar koreliacijos koeficientas yra reikšmingas, t.y. apskaičiuotą t kriterijaus reikšmę reikia palyginti su t kritine reikšme. $t_{st} |-2,30014| > t_{kr} 2,120$, todėl darbo autorė daro išvadą, kad koreliacijos koeficientas yra reikšmingas ir tiesinis regresijos modelis tinka analizuojamiems duomenims.

Apskaičiavus koreliacijos ir determinacijos koeficientus negalima nustatyti, kaip keisis TUI vidutinės metinės infliacijos didėjimo arba mažėjimo atveju. Siekdama nustatyti kintamųjų pasikeitimą, darbo autorė taiko regresinės analizės modelį. Ryšys tarp vidutinės metinės infliacijos ir TUI aprašomas tiesine funkcija:

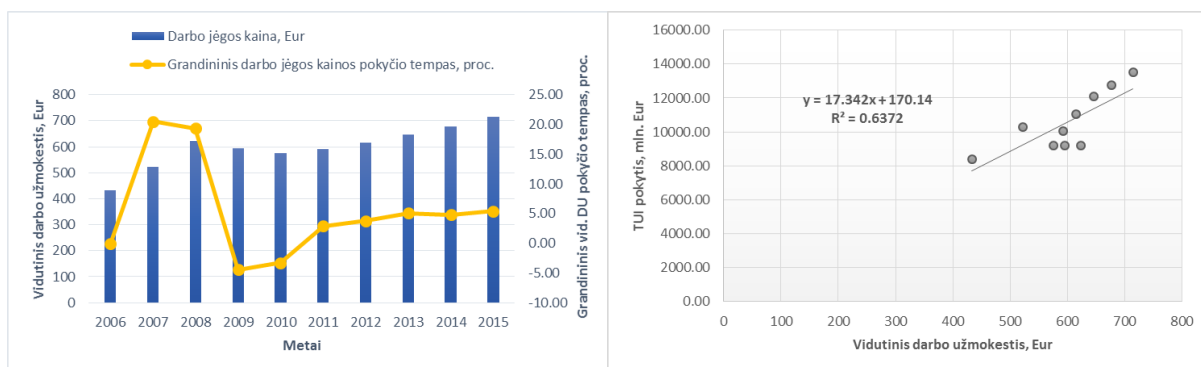
$TUI = 11660,71 - 320,82 \text{ vidutinė metinė infliacija} + \varepsilon$. Taigi jei vidutinė metinė infliacija padidėtų 1 proc., TUI sumažėtų 320,82 mln. Eur.

Atsižvelgdama į koreliacinės ir regresinės analizės rezultatus, darbo autorė daro išvadą, kad mažėjantis vidutinės metinės infliacijos lygis turi teigiamos įtakos TUI didėjimui ir pritraukimui į Lietuvą, o didėjantis vidutinės metinės infliacijos lygis sumažina TUI srautus.

3.1.5. Lietuvos darbo jėgos kainos tendencijos ir jų įtaka pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas 2006-2015 m.

Kitas svarbus makroekonominis rodiklis – darbo užmokestis. Labai dažnai pagrindinis gamybos veiksnys yra darbo jėgos kaina. Vartojimas ir šalies paklausa priklauso nuo turimų

pinigų kiekio, taigi kuo mažiau lėšų turi šalies gyventojai, tuo mažesnės yra jų išlaidos ir vartojimas. Darbo užmokesčio dydis reguliuoja produktyvumo lygį. Pateiktame paveiksle žemiau darbo autorė pateikia vidutinio darbo užmokesčio tendencijas Lietuvoje bei nurodyto makroekonominio rodiklio ir TUI ryšio analizę (žr. 10 paveikslą).

10 paveikslas. Vidutinio darbo užmokesčio ir TUI ryšio analizė 2006-2015 m.

Šaltinis: sudarė darbo autorė remdamasi Lietuvos statistikos departamento duomenimis

Analizuojant pateiktą paveikslą matyti, kad 2006-2008 m. Lietuvoje labai sparčiai didėjo darbo užmokestis. Jo kilimą skatino darbuotojų derybinė galia, išaugusi trūkstant darbo jėgos. Spartus darbo užmokesčio kilimas didina tarpinio vartojimo bei galutinio vartojimo prekių importą, kas sąlygoja Lietuvos mokėjimų balanso einamosios sąskaitos deficitą (Kalinauskas, 2003).

Kaip matyti iš 1 ir 5 priede pateiktos lentelės, nagrinėjamu laikotarpiu (2006-2015 m.) absoliutus vidutinio darbo užmokesčio pokytis yra 280,9 Eur. Tai rodo, kad vidutinis darbo užmokestis nuo 2006 m. iki 2015 m. išaugo daugiau negu 3 kartus. Nagrinėjant pinigine išraiška (absoliučius pokyčius), didžiausias vidutinio darbo užmokesčio augimas Lietuvoje užfiksuotas 2015 m. (280,9 Eur), o didžiausias grandininis absoliutus pokytis apskaičiuotas 2008 m. Tai reiškia, kad lyginant su 2006 m. vidutinis darbo užmokestis per nurodytos metus išaugo daugiausiai – 101,2 Eur. Tuo tarpu didžiausias bazinis padidėjimo tempas fiksuojamas 2015 m. – 164,84 proc., tuo metu kai grandininis padidėjimo tempas tik 5,42 proc. ir yra vienas žemiausių per visą nagrinėjamą laikotarpį.

Siekdama nustatyti vidutinio darbo užmokesčio įtaką TUI pritraukimui į Lietuvą, darbo autorė atliko koreliacinę regresinę analizę. Analizuojant gautus koreliacinės analizės rezultatus, nustatytas stiprus tiesioginis ryšys tarp ekonomikos atvirumo lygio ir TUI ($r = 0,79822952$). Vidutinio darbo užmokesčio ir TUI ryšį vertinant pagal determinacijos koeficientą, darbo autorės nuomone, apskaičiuota R^2 reikšmė yra aukšta. Šiuo atveju ji rodo, kad 63,72 proc. TUI kitimas yra paaiškinamas ekonomikos atvirumo lygio kitimu. Tačiau norint patvirtinti tiesioginį regresijos modelį būtina išsiaiškinti, ar koreliacijos koeficientas yra reikšmingas, t.y. apskaičiuotą t kriterijaus reikšmę reikia palyginti su t kritine reikšme. t_{st}

$|3,748| > t_{kr} 2,120$, todėl darbo autorė daro išvadą, kad koreliacijos koeficientas yra reikšmingas ir tiesinis regresijos modelis tinka analizuojamiems duomenims.

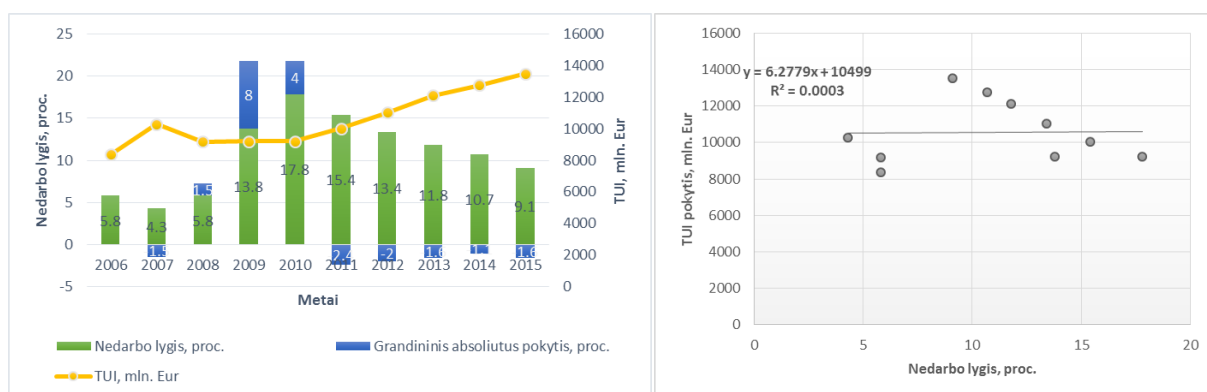
Apskaičiavus koreliacijos ir determinacijos koeficientus negalima nustatyti, kaip keisis TUI vidutinio darbo užmokesčio didėjimo arba sumažėjimo atveju. Siekdama nustatyti kintamųjų pasikeitimą, darbo autorė taiko regresinės analizės modelį. Ryšys tarp vidutinio darbo užmokesčio ir TUI aprašomas tiesine funkcija:

$TUI = 170,14 + 17,34 \text{ vidutinis darbo užmokestis} + \epsilon$. Taigi, jei vidutinis darbo užmokestis padidėtų 1 Eur, TUI didėtų 17,34 mln. Eur.

Atsižvelgdama į koreliacinės ir regresinės analizės rezultatus, darbo autorė daro išvadą, kad vidutinio darbo užmokesčio lygis turi teigiamos įtakos TUI didėjimui ir pritraukimui į Lietuvą.

3.1.6. Lietuvos nedarbo lygio tendencijos ir jų įtaka pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas 2006-2015 m.

Vienas rodiklių, atskleidžiančių ekonominės plėtros tendencijas, yra nedarbo lygis. Aukštas nedarbo lygis sukelia darbo jėgos migraciją, kuri lemia teigiamas ir neigiamas socialines ir ekonomines pasekmes valstybei ir jos gyventojams (Stulgienė, Daunorienė, 2009). Nedidelis nedarbo lygis rodo valstybės darbo jėgos efektyvų panaudojimą, kas skatina ekonominį augimą, skatina vartojimą, darbo užmokesčio augimą ir kitus mikroekonominis šalies veiksniai. Visų šalių ekonominei raidai daro įtaką užsienio investicijos. Paveiksle žemiau darbo autorė pateikia nedarbo lygio tendencijas Lietuvoje bei nurodyto makroekonominio rodiklio ir TUI ryšio analizę (žr. 11 paveikslą).

11 paveikslas. Nedarbo lygio ir TUI ryšio analizė 2006-2015 m.

Šaltinis: sudarė darbo autorė remdamasi Lietuvos statistikos departamento duomenimis

Analizuojant pateiktą paveikslą matyti, kad Lietuvai įstojus į ES nedarbo lygio rodiklis buvo žemiausias. 2007 m. pabaigoje nedarbas sudarė 4,3 proc. Prasidėjus neramumams finansų sektoriuje, nedarbas ėmė didėti, kadangi mažėjant poreikiui vartoti, mažėjo ir prekių (paslaugų) paklausa, o tai sąlygojo darbuotojų skaičiaus mažinimą įmonėse. Didžiausias

nedarbo lygis fiksuojamas 2010 m. (17,8 proc.) ir 2011 m. (15,4 proc.). 2014 m. nedarbo lygis buvo 10,7 %, 2015 m. sumažėjo iki 9,1 %. Kadangi daug Lietuvos piliečių emigravo į kitas ES šalis, tai sumažino ne tik nedarbo mastą, bet ir konkurenciją darbo rinkoje. Darbo autorė negali įvertinti tikrojo nedarbo lygio šalyje, nes emigravusių Lietuvos gyventojų skaičius mažina nedarbo rodiklį.

Kaip matyti iš 1 ir 5 priede pateiktos lentelės, nagrinėjamu laikotarpiu (2006-2015 m.) absoliutus nedarbo lygio pokytis yra 3,3 proc. Tai rodo, kad nedarbo lygis nuo 2006 m. iki 2015 m. išaugo daugiau nei 1,5 karto. Nagrinėjant absoliučius pokyčius, didžiausias nedarbo lygio augimas Lietuvoje užfiksuotas 2010 m. (12 proc.), o didžiausias grandininis absoliutus pokytis apskaičiuotas 2009 m. Tai reiškia, kad lyginant su 2006 m. nedarbo lygis per nurodytus metus išaugo daugiausiai – 8 proc. Tuo tarpu didžiausias bazinis padidėjimo tempas fiksuojamas 2010 m. – 306,90 proc., tuo metu kai grandininis absoliutus pokyčio tempas 4 proc.

Siekdama nustatyti nedarbo lygio įtaką TUI pritraukimui į Lietuvą, darbo autorė atliko koreliacinę regresinę analizę. Analizuojant gautus koreliacinės analizės rezultatus, nustatytas silpnas tiesioginis ryšys tarp nedarbo lygio ir TUI ($r = 0,01640585$). Nedarbo lygio ir TUI ryšį vertinant pagal determinacijos koeficientą, darbo autorės nuomone, apskaičiuota R^2 reikšmė yra labai žema ir arti 0. Kadangi determinacijos koeficientas yra mažesnis nei 0,30, darbo autorė daro išvadą, kas pasirinktas modelis netinka tolimesnei analizei. Tačiau norint patvirtinti tiesioginį regresijos modelį būtina išsiaiškinti, ar koreliacijos koeficientas yra reikšmingas, t.y. apskaičiuotą t kriterijaus reikšmę reikia palyginti su t kritine reikšme. $t_{st} |0,046| > t_{kr} 2,120$, todėl darbo autorė teigia, kad koreliacijos koeficientas yra nereikšmingas ir tolimesnei analizei nėra patikimai reikšmingų duomenų.

Atsižvelgdama į koreliacinės ir regresinės analizės rezultatus darbo autorė daro išvadą, kad nedarbo lygis neturi įtakos TUI didėjimui ir pritraukimui į Lietuvą, nes tarp nedarbo lygio ir TUI nėra koreliacinių ryšių.

3.1.7. Lietuvos mokėjimo balanso tendencijos ir jų įtaka pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas 2006-2015 m.

Šalies mokėjimų balansas yra svarbiausia tarptautinių atsiskaitymų balanso rūšis. Mokėjimų balansas geriausiai parodo šalies užsienio ekonominių ryšių padėtį. Dvigubo įrašo principu (kreditas, debetas) apskaitomos visos ekonominio pobūdžio operacijos tarp Lietuvos ir kitų užsienio šalių. Lentelėje žemiau darbo autorė pateikia Lietuvos mokėjimų balanso rodiklius 2010-2015 m. laikotarpiu (žr. 13 lentelę).

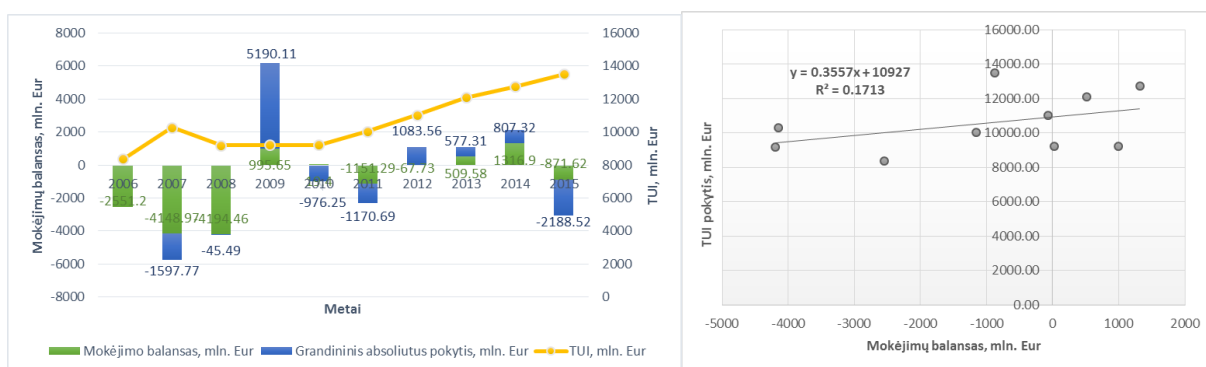
13 lentelė. Lietuvos mokėjimų balansas 2010-2015 (mln. Eur)

Metai	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Einamoji sąskaita						
Kreditas	21414.18	26749.24	30340.68	32951.34	32420.09	30814.87
Debetas	-21394.78	-27900.53	-30408.41	-32441.76	-31103.19	-31686.49
Balansas	19.40	-1151.29	-67.73	509.58	1316.9	-871.62

Šaltinis: sudarė darbo autorė, remdamasi Lietuvos banko duomenimis

Mokėjimų balanse svarbi einamoji sąskaita, kadangi pirmiausia atkreipiamas dėmesys, ar yra einamosios sąskaitos deficitas (ESD), pagal kurį sprendžiama apie šalies ekonomikos išorinę pusiausvyrą. Einamosios sąskaitos balansas rodo šalies ekonominių santykių su užsienio šalimis mastą. Pagal lentelėje fiksuotus duomenis didžiausias neigiamas balansas buvo 2011 m. ir 2015 m., t.y. buvo susidaręs einamosios sąskaitos deficitas, kuris gali būti kompensuojamas pritraukiant užsienio kapitalą ir tuo būdu išvengiant investicijų ir vartojimo sumažėjimo. Atitinkamai ekonomikos augimo laikotarpiu, skolinant susikaupusias lėšas, jos taupomos ateities vartojimui. Kaip matyti iš lentelės duomenų, didžiausias perteklius buvo 2014 m. Taigi turėdama galimybę skolinti ir skolintis užsienyje, esant tam tikrai ekonomikos būklei ir lūkesčiams dėl ekonomikos raidos ateityje, Lietuva gali pasiekti didžiausią ilgalaikę gerovę.

Ekonomistai mano, kad perdėtas vyriausybės skolinimasis išstums privatų skolinimąsi ir investicijas, nes padidins palūkanų normas ir užgniauš verslo investicijas (Valentinavičius, 2010). Paveiksle žemiau darbo autorė pateikia mokėjimų balanso ir TUI ryšio analizę Lietuvoje (žr. 12 paveikslą).

12 paveikslas. Mokėjimų balanso ir TUI ryšio analizė 2006-2015 m.

Šaltinis: sudarė darbo autorė remdamasi Lietuvos statistikos departamento duomenimis

Spartus vartojimo kreditų augimas, darbo užmokesčio kilimas didina tarpinio vartojimo bei galutinio vartojimo prekių importą, tai sąlygoja Lietuvos mokėjimų balanso einamosios sąskaitos deficitą (Kalinauskas, 2002). Analizuojant pateiktą paveikslą matyti, kad didžiausias

ESD fiksuojamas 2007 m. ir 2008 m. (apie -4200 mln. Eur). Pagrindinė Lietuvos ESD priežastis per visą analizuojamą laiką yra užsienio prekybos deficitas, t.y. importo vertė viršija eksporto vertę.

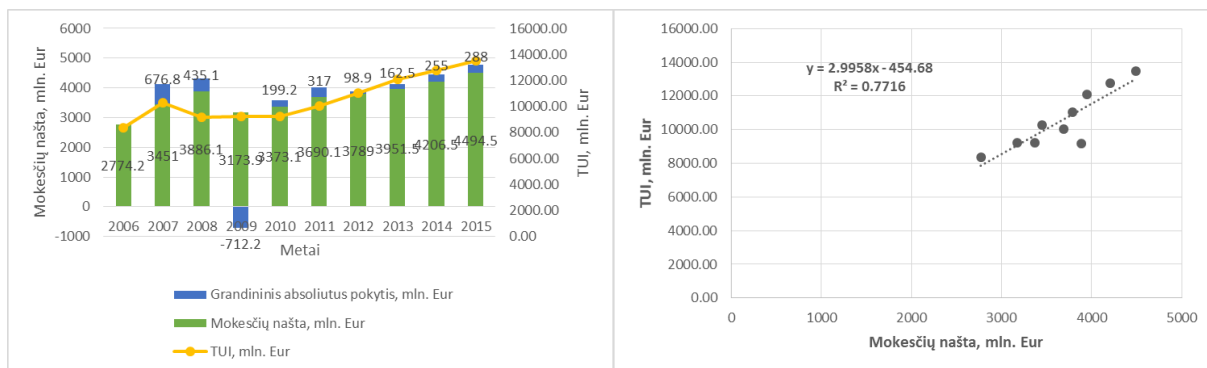
Kaip matyti iš 1 ir 5 priede pateiktos lentelės, nagrinėjamu laikotarpiu (2006-2015 m.) absoliutus mokėjimų balanso pokytis yra 1679,58 Eur. Tai rodo, kad ESD nuo 2006 m. iki 2015 m. sumažėjo beveik 3 kartus. Nagrinėjant pinigine išraiška (absoliučius pokyčius), didžiausias mokėjimo balanso augimas Lietuvoje užfiksuotas 2014 m. (3868,1 mln. Eur), o didžiausias grandininis absoliutus pokytis apskaičiuotas 2009 m. Tai reiškia, kad lyginant su 2006 m. mokėjimų balansas per nurodytus metus išaugo daugiausiai – 5190,11 mln. Eur. Tuo tarpu didžiausias bazinis sumažėjimo tempas fiksuojamas 2008 m. – 164,41 proc., tuo metu kai didžiausias grandininis sumažėjimo tempas fiksuojamas 2011 m. ir yra vienas žemiausių per visą nagrinėjamą laikotarpį -5934,48 proc.

Siekdama nustatyti valstybės mokėjimo balanso įtaką TUI pritraukimui į Lietuvą, darbo autorė atliko koreliacinę regresinę analizę. Analizuojant gautus koreliacinės analizės rezultatus, nustatytas vidutinis tiesioginis ryšys tarp valstybės mokėjimo balanso ir TUI ($r = 0,41386877$). Mokėjimo balanso ir TUI ryšį vertinant pagal determinacijos koeficientą, darbo autorės nuomone, apskaičiuota R^2 reikšmė yra maža. Kadangi determinacijos koeficientas yra mažesnis nei 0,30, darbo autorė daro išvadą, kas pasirinktas modelis netinka tolimesnei analizei. Tačiau norint patvirtinti tiesioginį regresijos modelį būtina išsiaiškinti, ar koreliacijos koeficientas yra reikšmingas, t.y. apskaičiuotą t kriterijaus reikšmę reikia palyginti su t kritine reikšme. $t_{st} |1,286| > t_{kr} 2,120$, todėl darbo autorė teigia, kad koreliacijos koeficientas yra nereikšmingas ir tolimesnei analizei nėra patikimai reikšmingų duomenų.

Atsižvelgdama į koreliacinės ir regresinės analizės rezultatus, darbo autorė daro išvadą, kad šalies mokėjimų balansas neturi įtakos TUI didėjimui ir pritraukimui į Lietuvą, nes tarp mokėjimų balanso ir TUI nėra koreliacinių ryšių.

3.1.8. Lietuvos mokesčių naštos tendencijos ir jų įtaka pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas 2006-2015 m.

Mokesčių našta - vienas iš kriterijų, kuris įvertinamas pasirenkant vietą tarptautinėms kompanijoms kurti ir plėstis. Dėl nepakankamo duomenų prieinamumo ir dėl to, kad šalyse skirtingai vertinama mokesčių našta, šioje darbo dalyje vertinami gamybos ir importo mokesčiai ir jų ryšys su TUI Lietuvoje (žr. 13 paveikslą).

13 paveikslas. Mokesčių naštos ir TUI ryšio analizė 2006-2015 m.

Šaltinis: sudarė darbo autorė remdamasi Lietuvos statistikos departamento duomenimis

Analizuojant pateiktą paveikslą matyti, kad per visą nagrinėjamą laikotarpį fiksuojama mokesčių naštos didėjimo tendencija. 2009 m. sumažėjus importo srautams (-35,71 proc.), atitinkamai sumažėjo mokesčių naštos suma.

Kaip matyti iš 5 priede pateiktos lentelės, nagrinėjamu laikotarpiu (2006-2015 m.) absoliutus mokesčių naštos pokytis yra 1720,3 mln. Eur. Tai rodo, kad mokesčių našta nuo 2006 m. iki 2015 m. padidėjo daugiau nei 1,5 karto. Nagrinėjant pinigine išraiška (absoliučius pokyčius), didžiausias mokesčių naštos augimas Lietuvoje užfiksuotas 2015 m. (1720,3 mln. Eur), o didžiausias grandininis absoliutus pokytis apskaičiuotas 2007 m. Tai reiškia, kad lyginant su 2006 metais mokėjimų balansas per nurodytus metus išaugo daugiausiai – 676,8 mln. Eur. Tuo tarpu didžiausias bazinis padidėjimo tempas fiksuojamas 2015 metais – 162,01 proc., tuo metu kai didžiausias grandininis padidėjimo tempas fiksuojamas 2007 m. ir yra vienas iš žemiausių per visą nagrinėjamą laikotarpį -5934,48 proc. 2009 m., sumažėjus importo srautams, didžiausias grandininis absoliutus pokytis sumažėjo -712,2 mln. Eur.

Siekdama nustatyti mokesčių naštos įtaką TUI pritraukimui į Lietuvą, darbo autorė atliko koreliacinę regresinę analizę. Analizuojant gautus koreliacinės analizės rezultatus, nustatytas stiprus tiesioginis ryšys tarp mokesčių naštos ir TUI ($r = 0,87837987$). Mokesčių naštos ir TUI ryšį vertinant pagal determinacijos koeficientą, darbo autorės nuomone, apskaičiuota R^2 reikšmė yra aukšta. Šiuo atveju ji rodo, kad 77,16 proc. TUI kitimas yra paaiškinamas mokesčių naštos kitimu. Tačiau norint patvirtinti tiesioginį regresijos modelį būtina išsiaiškinti, ar koreliacijos koeficientas yra reikšmingas, t.y. apskaičiuotą t kriterijaus reikšmę reikia palyginti su t kritine reikšme. $t_{st|5,198}| > t_{kr} 2,120$, todėl darbo autorė teigia, kad koreliacijos koeficientas yra reikšmingas ir tiesinis regresijos modelis tinka analizuojamiems duomenims.

Apskaičiavus koreliacijos ir determinacijos koeficientus negalima nustatyti, kaip keisis TUI mokesčių naštos didėjimo arba sumažėjimo atveju. Siekdama nustatyti kintamųjų

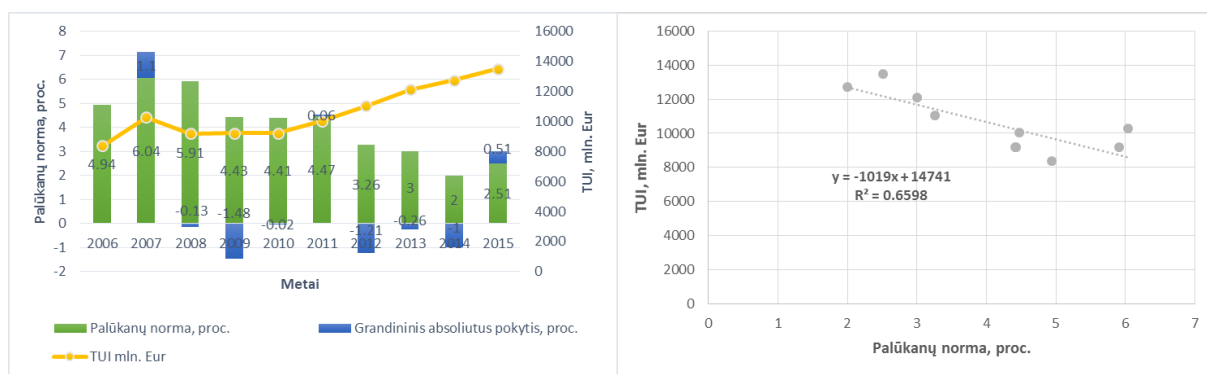
pasikeitimą, darbo autorė taiko regresinės analizės modelį. Ryšys tarp mokesčių naštos ir TUI aprašomas tiesine funkcija:

$TUI = -454,68 + 2,9958 \text{ mokesčių našta} + \epsilon$. Taigi, jei mokesčių našta padidėtų 1 mln. Eur, TUI didėtų 3 mln. Eur. Iš gautos regresinės analizės matyti, kad ryšys tarp kintamųjų stiprus, tačiau apskaičiuotos reikšmės prieštarauja mokslininkų teiginiams, kad esant tinkamai mokesčių naštai TUI srautai didėja, tačiau šiuo atveju gauta tiesioginė priklausomybė ir tai reiškia, kad didėjant mokesčių naštai, didėja ir TUI. Taigi darbo autorė daro išvadą, kad tokius rezultatus galėjo nulemti mokesčių naštos mažėjimas, tačiau kartu buvo keliami mokesčių tarifai.

Atsižvelgdama į koreliacinės ir regresinės analizės rezultatus, darbo autorė daro išvadą, kad mokesčių našta turi teigiamos įtakos TUI didėjimui ir pritraukimui į Lietuvą.

3.1.9 Lietuvos palūkanų normos dydžio tendencijos ir jų įtaka pritraukiant tiesiogines užsienio investicijas 2006-2015 m.

Augant palūkanų normoms brangsta skolinimasis, atitinkamai tai turi įtakos tiek fizinių, tiek juridinių asmenų investavimo sprendimams. Didelė palūkanų norma mažina ateities pinigų srautų dabartinę vertę, kartu patrauklumą investuoti (Valentinavičius, 2010). Nuo 2008 m., siekdami paskatinti pasaulio ekonomikos augimą, centriniai bankai palūkanų normas mažino iki rekordinių žemumų. Paveiksle žemiau darbo autorė pateikia palūkanų normas ir TUI ryšio analizę Lietuvoje (žr. 14 paveikslą).

14 paveikslas. **Palūkanų normos ir TUI ryšio analizė 2006-2015 m.**

Šaltinis: sudarė darbo autorė remdamasi Lietuvos statistikos departamento duomenimis

Analizuojant pateiktą paveikslą matyti, kad per visą nagrinėjamą laikotarpį didžiausios palūkanų normos fiksuojamos iki pasaulinės finansinės krizės (6,04 proc.), o po 2008 m. pastebima palūkanų normos mažėjimo tendencija.

Kaip matyti iš 5 priede pateiktos lentelės, nagrinėjamu laikotarpiu (2006-2015 m.) absoliutus palūkanų normos pokytis yra 2,43 proc. Tai rodo, kad palūkanų norma nuo 2006 m. iki 2015 m. sumažėjo apie 2 kartus. Nagrinėjant absoliučius pokyčius, didžiausias

palūkanų normos augimas ir grandininis absoliutus pokytis Lietuvoje užfiksuotas 2007 m. (1,1 proc.). Tai reiškia, kad lyginant su 2006 m. palūkanų norma per nurodytus metus išaugo daugiausiai. Tuo tarpu didžiausias bazinis sumažėjimo tempas fiksuojamas 2014 m. –59,51 proc., tuo metu kai didžiausias grandininis padidėjimo tempas fiksuojamas 2015 m. 25,5 proc.

Siekdama nustatyti palūkanų normos įtaką TUI pritraukimui į Lietuvą, darbo autorė atliko koreliacinę regresinę analizę. Analizuojant gautus koreliacinės analizės rezultatus, nustatyta stipri atvirkštinė priklausomybė tarp palūkanų normos ir TUI ($r = -0,81226$). Palūkanų normos ir TUI ryšį vertinant pagal determinacijos koeficientą, darbo autorės nuomone, apskaičiuota R^2 reikšmė yra aukšta. Šiuo atveju ji rodo, kad 65,98 proc. TUI kitimas yra paaiškinamas palūkanų normos kitimu. Tačiau norint patvirtinti tiesioginį regresijos modelį būtina išsiaiškinti, ar koreliacijos koeficientas yra reikšmingas, t.y. apskaičiuotą t kriterijaus reikšmę reikia palyginti su t kritine reikšme. $t_{st} |-3,939| > t_{kr} 2,120$, todėl darbo autorė teigia, kad koreliacijos koeficientas yra reikšmingas ir tiesinis regresijos modelis tinka analizuojamiems duomenims.

Apskaičiavus koreliacijos ir determinacijos koeficientus negalima nustatyti, kaip keisis TUI palūkanų normos didėjimo arba mažėjimo atveju. Siekdama nustatyti kintamųjų pasikeitimą, darbo autorė taiko regresinės analizės modelį. Ryšys tarp palūkanų normos ir TUI aprašomas tiesine funkcija:

$TUI = 14741,4 - 1018,97 \text{ palūkanų norma} + \varepsilon$. Taigi, jei palūkanų norma padidėtų 1 proc., TUI sumažėtų 1018,97 mln. Eur. Šiuo fiksuojamu atveju, esant mažai palūkanų normai, skatinamas TUI pritraukimas.

Atsižvelgdama į koreliacinės ir regresinės analizės rezultatus, darbo autorė daro išvadą, kad palūkanų norma turi teigiamos įtakos TUI didėjimui ir pritraukimui į Lietuvą.

Apibendrindama atliktų koreliacinių ir regresinių analizių gautus rezultatus, darbo autorė makroekonominius rodiklius išskiria į dvi grupes: rodikliai, kurie koreliuoja ir nekoreliuoja su TUI. Pirmajai grupei priklauso: realusis BVP, ekonomikos atvirumas, vidaus vartojimas, vidutinė metinė infliacija, vidutinis darbo užmokestis, mokesčių našta, palūkanų norma. Antrajai grupei priklauso: nedarbo lygis, valstybės mokėjimo balansas. Kadangi nustatyta daugiau teigiamų tarpusavio ryšių tarp makroekonominių rodiklių ir TUI, darbo autorė pateikia išvadą, kad Lietuvoje sukurtos palankios verslo sąlygos, o investicinė aplinka yra patraukli esamiems ir naujiems užsienio investuotojams.

IŠVADOS

Atlikusi baigiamojo magistro darbo tyrimą, darbo autorė pateikia šias išvadas:

1. Remdamasi lietuvių ir užsienio autorių moksline literatūra apie TUI reikšmę Lietuvos ekonomikos plėtrai, darbo autorė išskiria pagrindinius, susijusius su TUI augimu, ekonomikos raidos skatinimo veiksnius. Tiesioginės užsienio investicijos yra pagrindinio kapitalo formavimo šaltinis, gerinantis einamosios sąskaitos balansą, stabilizuojantis bendrą Lietuvos finansinę padėtį, didinantis bendrą vidaus produktą, gerinantis darbo jėgos panaudojimą, darantis įtaką darbo vietų sukūrimui ir skatinantis naujų technologijų atėjimą.

2. Investicinė aplinka – tai veiksnių visuma, kuri susideda iš politinių, socialinių, kultūrinių, finansinių, ekonominių ir teisinių sąlygų, lemiančių infrastruktūros kokybę, investavimo efektyvumą ir galimą riziką investuojant kapitalą. Empiriniam tyrimui iš visų veiksnių darbo autorė išrinko ekonomines (BVP augimas, infliacijos lygis, šalies mokėjimų balansas, užsienio ekonomikos atvirumo lygis, mokesčių našta, vidaus vartojimas), žmogiškųjų išteklių ir užimtumo (nedarbo lygis, vidutinis darbo užmokestis), bei finansų ir kredito sistemos (palūkanų norma) sąlygas, nes nurodytų sąlygų pokyčius ir dinamiką galima įvertinti kiekybiškai.

3. Atlikus 2006-2015 m. laikotarpio TUI tendencijų analizę nustatyta, kad po 2008 m. pasaulio finansinės krizės Lietuvoje TUI augimo tempai yra teigiami, tačiau kiekvienais metais užsienio kapitalo sukaupiama mažiau palyginti su laikotarpiu iki finansinės krizės. Užsienio investuotojus labiausiai pritraukia finansinė ir draudimo veikla (26,2 proc. visų TUI), apdirbamoji gamyba (20,5 proc. visų TUI), nekilnojamo turto operacijos (14,4 proc. visų TUI) bei didmeninė ir mažmeninė prekyba (11,9 proc. visų TUI). Į Lietuvą sėkmingiausiai sekasi pritraukti investicijas iš kaimyninių šalių, t.y. Švedijos (29,6 proc. visų TUI), Nyderlandų (16,1 proc. visų TUI), Vokietijos (11,8 proc. visų TUI) ir Norvegijos (7,9 proc. visų TUI).

4. Apibendrinant atliktus skaičiavimus nustatyta, kad apie 66 proc. visų TUI kiekvienais metais investuojama į Vilniaus apskritį. Vilniaus miestas laikomas šalies ekonominiu, finansiniu bei komerciniu centru. Vilniuje sukuriamą didžiausią BVP dalis, o tai skatina užsienio investuotojus domėtis investavimo galimybėmis didžiausiame Lietuvos mieste. Užsienio investuotojams taip pat patrauklios Kauno (12 proc. visų TUI), Klaipėdos (9 proc. visų TUI) bei Telšių (7 proc. visų TUI) apskritys. Alytaus, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Tauragės ir Utenos apskritys pritraukia mažiausiai užsienio kapitalo, atitinkamai turėtų būti skiriama daugiau dėmesio TUI pritraukimui į skirtingas teritorijas, taip mažinant skirtumus tarp daugiausiai ir mažiausiai išsivysčiusių teritorijų.

5. Pagrindinių makroekonominių rodiklių dinamika rodo, kad Lietuvos ekonomikos augimas yra sulėtėjęs. Tokią šalies raidą lemia tarptautinė aplinka ir prekyba. Dėl Rusijos įvestų prekybos apribojimų ir pablogėjusios šios šalies ekonominės padėties sumažėjo eksportas į Rusiją. Kadangi didžiąją prekių eksporto į Rusiją dalį sudaro reeksportas, eksporto sumažėjimas reikšmingai veikia transporto paslaugas teikiančias Lietuvos įmones.

6. Porinės koreliacijos ir regresinės analizės metodu buvo atliktas investicinės aplinkos patrauklumo įvertinimas. Makroekonominių rodiklių ir TUI priklausomybės įvertinimas parodė, kad stiprus bei vidutinio stiprumo ryšys yra tarp realaus BVP, ekonomikos atvirumo, vidaus vartojimo, vidutinės metinės infliacijos, vidutinio darbo užmokesčio, mokesčių naštos, palūkanų normos ir TUI. Nedarbo lygis ir valstybės mokėjimo balansas neturi koreliacijos ryšio su TUI, taigi nurodyti makroekonominiai rodikliai neturi įtakos investicinės aplinkos patrauklumo įvertinimui. Tikėtina, kad koreliacijos ryšio tarp nedarbo lygio ir TUI nerasta todėl, kad nedarbo lygio mažėjimą sąlygoja didelė gyventojų emigracija, tuo metu kai TUI galėjo nekurti naujų darbo vietų. Panaši situacija su mokėjimo balansu. Mokėjimų balanso pasikeitimams daro įtaką nemažai ekonominių veiksnių, kaip antai vyriausybės apribojimai, valiutos kursai, infliacija, palūkanų normos, kapitalo kontrolė ir kt. Atitinkamai neigiamas mokėjimų balanso likutis gali informuoti apie tai, kad šalyje trūksta pinigų, o tai gali turėti įtakos TUI mažėjimui.

7. Vertindama realaus BVP ir TUI tarpusavio priklausomybę darbo autorė teigia, kad tarp šių veiksnių egzistuoja stiprus tiesioginis ryšys ($r = 0,80368964$), o pagal regresinę analizę nustatyta, kad realiam BVP padidėjus 1 mln. Eur, TUI padidėtų 569,05 mln. Eur.

8. Vertindama ekonomikos atvirumo ir TUI tarpusavio priklausomybę darbo autorė teigia, kad tarp šių veiksnių egzistuoja stiprus tiesioginis ryšys ($r = 0,737978$), o pagal regresinę analizę nustatyta, kad ekonomikos atvirumui padidėjus 1 proc., TUI didėtų 95,37 mln. Eur.

9. Vertindama vidaus vartojimo ir TUI tarpusavio priklausomybę darbo autorė teigia, kad tarp šių veiksnių egzistuoja stiprus tiesioginis ryšys ($r = 0,852104$), o pagal regresinę analizę nustatyta, kad vidaus vartojimui padidėjus 1 mln. Eur, TUI padidėtų 0,484 mln. Eur.

10. Vertindama vidutinės metinės infliacijos ir TUI tarpusavio priklausomybę darbo autorė teigia, kad tarp šių veiksnių egzistuoja pastebima atvirkštinė priklausomybė ($r = -0,6309296$), o pagal regresinę analizę nustatyta, kad vidutinei metinei infliacijai padidėjus 1 proc., TUI sumažėtų 320,82 mln. Eur. Nagrinėjamu laikotarpiu 2015 m. fiksuojama 0,7 proc. metinė defliacija, taigi vidutinei metinei infliacijai sumažėjus 1 proc., TUI srautai padidėtų.

Kadangi nagrinėjamas dešimties metų laikotarpis, o infliacijos dydis yra priklausomas nuo daugelio ekonominių veiksnių, darbo autorė daro išvadą, kad per tokį ilgą laikotarpį infliacijos lygis ženkliai pasikeitė, o apskaičiuota priklausomybė yra atsitiktinė ir jos negalima laikyti teisinga. TUI visada nepatinka defliacija, nes ji rodo šalies paklausos sumažėjimą dėl menkos kapitalo gražos ir pinigų kiekio. Tačiau jeigu sumažėtų deficitinis valstybės biudžetas ir padidėtų vidaus vartojimas, TUI srautai pradėtų augti sparčiau, o tai būtų pagrindas padidėti infliacijai.

11. Vertindama vidutinio darbo užmokesčio ir TUI tarpusavio priklausomybę darbo autorė teigia, kad tarp šių veiksnių egzistuoja stiprus tiesioginis ryšys ($r = 0,79822952$), o pagal regresinę analizę nustatyta, kad vidutiniam darbo užmokesčiui padidėjus 1 Eur, TUI padidėtų 17,34 mln. Eur.

12. Vertindama mokesčių naštos ir TUI tarpusavio priklausomybę darbo autorė teigia, kad tarp šių veiksnių egzistuoja stiprus tiesioginis ryšys ($r = 0,87837987$), o pagal regresinę analizę nustatyta, kad mokesčių naštai padidėjus 1 mln. Eur, TUI padidėtų 3 mln. Eur. Iš gautos regresinės analizės nustatyta, kad ryšys tarp kintamųjų stiprus, tačiau apskaičiuotos reikšmės prieštarauja mokslininkų teiginiams, kad esant tinkamai mokesčių naštai TUI srautai didėja, tačiau šiuo atveju gauta tiesioginė priklausomybė, o tai reiškia, kad didėjant mokesčių naštai, didėja ir TUI. Kadangi nagrinėjamas dešimties metų laikotarpis, o darbe vertinami sumokėti gamybos ir importo mokesčiai, darbo autorė daro išvadą, kad per tokį ilgą laikotarpį mokesčių našta galėjo pasikeisti dėl skirtingų įvežamų prekių, kuriems taikomas skirtingas maito tarifas. Atitinkamai darbo autorė pateikia išvadą, kad apskaičiuota priklausomybė yra atsitiktinė ir jos negalima laikyti teisinga.

13. Vertindama palūkanų normos ir TUI tarpusavio priklausomybę darbo autorė teigia, kad tarp šių veiksnių egzistuoja stipri atvirkštinė priklausomybė ($r = -0,81226$), o pagal regresinę analizę nustatyta, kad palūkanų normai padidėjus 1 proc., TUI sumažėtų 1018,97 mln. Eur. Nagrinėjamu laikotarpiu nuo 2008 m. pastebima palūkanų normos mažėjimo tendencija, taigi palūkanų normai sumažėjus 1 proc., TUI srautai padidėtų. Kadangi nagrinėjamas dešimties metų laikotarpis, o palūkanų normos dydis yra priklausomas nuo daugelio ekonominių veiksnių, darbo autorė daro išvadą, kad per tokį ilgą laikotarpį palūkanų norma ženkliai pasikeitė ir apskaičiuota priklausomybė yra atsitiktinė ir jos negalima laikyti teisinga. Įvertinus dabartiniu metu susiklosčiusią situaciją, tolimesnis palūkanų mažinimas yra neįmanomas. Mažos palūkanų normos nustatomos tada, kai norima, kad visi skolintųsi pigiai, atitinkamai kai mažėja palūkanų norma, didėja BVP ir tai turi įtakos investicijoms. Tačiau investuotojai, žinodami, kad palūkanų normos mažėjimas yra priemonė kovoti su

problemomis, kurias patiria ekonomika, gali jas vertinti kaip silpnos ekonomikos požymį ir vengti prisiimti riziką.

14. Atlikusi ekonominių, žmogiškųjų išteklių ir užimtumo bei finansų ir kredito sistemos veiksmų empirinį tyrimą darbo autorė pateikia išvadą, kad įvertinti makroekonominiai rodikliai yra stabilūs, daugelis jų turi teigiamos įtakos užsienio kapitalo srautų pritraukimui, o Lietuvos investicinė aplinka yra patraukli esamiems ir naujiems užsienio investuotojams. Tačiau pagrindinė visų ES šalių problema, kurią sąlygojo ekonomikos recesija ir jos pasekmės - defliacija ir sumažėjusi visuminė paklausa.

LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

1. Accolley, D. (2003). *The Determinants and Impacts of Foreign Direct Investment*. MSc Economics Dissertation. London Metropolitan University. Prieiga per internetą: <https://www.scribd.com/document/11495/Accolley-Delali-2003-The-Determinants-and-Impacts-of-Foreign-Direct-Investment> (žiūrėta 2016 m. balandžio 04 d.).
2. Bartosevičienė, V. (2006). *Ekonominės statistikos uždavinynas. Mokomoji knyga*. Kaunas: Technologija
3. Вахабов, А.В., Разыкова, Г.Х., Хажикакиев, Ш.Х. (2011). *Иностранные инвестиции и модернизация национальной экономики*. Молия.
4. Bendikienė, D., Juozaitienė, L. (2004). *Investicijų ir šalies makroekonominių rodiklių procesų sąveikos analizė. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. P 28
5. Bernatonytė, D. (2007). *Investicinio klimato gerinimas Lietuvoje. Ekonomika ir vadyba: Tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga*. Kaunas: Technologija. P 32-33.
6. Cibulskienė, D., Butkus, M. (2007). *Investicijų ekonomika: realiosios investicijos. Mokomoji knyga*. Šiauliai.
7. Cirulytė, R. (2004). *Tiesioginių užsienio investicijų tyrimai. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. Ernesto Galvanausko mokslinės konferencijos medžiaga*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla. P 61-64
8. Čiarnienė, R., Novickas, J. (2002). *Analysis of the Investment Climate and Foreign Investments in Lithuania. Inžinerinė ekonomika*. P. 21-24
9. Damašienė, V., Rimkevičienė, A. (2002). *Regioninės politikos strategijų analizė ir vertinimas. Tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga*. Kaunas: Technologija.
10. Dapkus, R. (2008). *Kaimiškųjų region investicinio klimato vertinimas*. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos.
11. Dubauskas, G. (2001). *Tarptautiniai finansai*. Vilnius: Generolo J. Žemaičio Lietuvos karo akademija.
12. Dunning, J.H. (1979). *Explaining changing patterns of international production in defense of the eclectic theory*. Oxford Bulletin of Economics & Statistics. Vol 41, Issue 4. P 285
13. Dunning, J.H. (1999). *Trade, location of economic activity and the multinational enterprise: a search for an eclectic approach*.
14. Garalienė, R., Belazarienė, G. (2001). *Regiono investicinio klimato formavimas. Regionų plėtra*. Tarptautinės mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas: Technologija. ISBN 9986-13-964-3

15. Ginevičius, R., Rakauskienė, O. G., Patalavičius, R., Tvaronavičienė, M., Kalašinskaitė, K., Lisauskaitė, V. (2005). *Eksporto ir investicijų plėtra Lietuvoje*. Monografija. Kaunas: Technika.
16. Investuok Lietuvoje (2014). *Tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje. Tendencijos ir perspektyvos*. Prieiga per internetą: <http://www.investlithuania.com/wp-content/uploads/2015/02/2014-02-25-TUI-LIETUVOJE-FINAL-FINAL.pdf> (žiūrėta 2016 m. lapkričio 13 d.)
17. Investuok Lietuvoje (2016). *Investicijų grąža*. Prieiga per internetą: <http://www.investlithuania.com/wp-content/uploads/2016/03/Investiciju-graza.pdf> (žiūrėta 2016 m. lapkričio 13 d.)
18. Kalinauskas, Ž. (2002). *2001 m. Baltijos valstybių mokėjimų balansų palyginamoji analizė. Pinigų studijos*.
19. Kalinauskas, Ž. (2003). *Baltijos valstybių mokėjimų balansų ekonominis statistinis įvertinimas*. Ekonomika. ISSN 1392-1258. Prieiga per internetą: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2003~1367179470406/DS.002.0.01.ARTIC> (žiūrėta 2016 m. gruodžio 04 d.)
20. Kancerevyčius, G. (2004). *Finansai ir investicijos, I dalis*. Kaunas: Smaltijos leidykla.
21. Krugman, P.R., Obstfeld, M. (2000). *International economics. Theory and policy, 5th ed.* New York: Addison Wesley.
22. Kvainauskaitė, V. (2004). *Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai*. Kaunas: Technologija.
23. Lietuvos bankas (2015). *Finansinio stabilumo apžvalga*. ISSN 1822-5071. Prieiga per internetą: http://www.lb.lt/finansinio_stabilumo_apzvalga_2015_m (žiūrėta 2016 m. lapkričio 13 d.).
24. Lietuvos bankas (2014). *Suteiktos naujos paskolos nefinaninsinėms korporacijoms ir namų ūkiams ir jų palūkanų normos*. Prieiga per internetą: http://www.lb.lt/stat_pub/statbrowser.aspx?group=7279 (žiūrėta 2016 m. lapkričio 13 d.).
25. Lietuvos bankas (2016). *Ketvirtinis mokėjimų balansas*. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/stat_pub/statbrowser.aspx?group=8081 (žiūrėta 2016 m. lapkričio 13 d.).
26. Lietuvos laisvosios rinkos institutas (2014). Lietuvos ekonomikos tyrimas 2013/2014 (2). ISSN 1648-4673 Vilnius. Prieiga per internetą: http://files.lrinka.lt/LET2013_2014_2/LET33.pdf (žiūrėta 2016 m. lapkričio 16 d.)

27. LR Seimo nutarimas (2012). *Dėl valstybės pažangos strategijos "Lietuvos pažangos strategija "Lietuva 2030" patvirtinimo*. 2012 m. gegužės 15 d. Nr. XI-2015. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.425517> (žiūrėta 2016 m. lapkričio 16 d.)
28. LR Seimo nutarimas (2012). *Dėl šešioliktosios Vyriausybės 2012-2016 m. programos. 2012 m. gruodžio 13 d. Nr. XII-51*. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2CAE5225E06C> (žiūrėta 2016 m. lapkričio 16 d.)
29. LR Vyriausybės nutarimas (2007). *Dėl investicijų skatinimo 2008-2013 metų programos patvirtinimo 2007 m. gruodžio 19 d. Nr. 1447*. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0B07A78469FB> (žiūrėta 2016 m. lapkričio 29 d.)
30. LR Ūkio ministerija (2007). *Verslo sąlygos ir jų gerinimas Lietuvoje*. Taikomas mokslinis tyrimas. 1 dalis. Prieiga per internetą: http://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/imported/lt/strategija/doc08/VS_Idali_s.pdf (žiūrėta 2016 m. lapkričio 29 d.)
31. LR Vyriausybės nutarimas (2014). *Dėl investicijų skatinimo ir pramonės plėtros 2014-2020 metų programos patvirtinimo 2014 m. rugsėjo 17 d. Nr. 986*. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/731c6e80457911e4ba35bf67d0e3215e> (žiūrėta 2016 m. lapkričio 25 d.)
32. Miečinskienė, A. (2003). *Tiesioginio investavimo užsienyje modeliavimas. Daktaro disertacijos santrauka*. Vilnius: Technika, p. 16
33. Miškinis, A. (2008). *Tarptautinė prekybos politika*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
34. Navickas, V. (2003). *Europos Sąjungos rinkų ypatumai*. Kaunas.
35. Paliulytė, R. (2005). *Makroekonomika. Paskaitų ciklas. Antrasis leidimas*. Vilnius.
36. Rutkauskas, A.V., Stankevičius, P. (2006). *Investicinių sprendimų valdymas. Monografija*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
37. Ruplienė, D., Garšvienė, L. (2008). *Tiesioginių užsienio investicijų įtaka šalies ekonominiam augimui. Ekonomika ir vadyba: Aktualijos ir perspektyvos*. P 262-270
38. Ruplienė, D., Montvilaitė, K., Grigaliūnienė, Ž. (2008). *Tiesiogines užsienio investicijas lemiantys veiksniai. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. P 271-280
39. Samuolis, G. (2001). *Tiesioginės užsienio investicijos ir jų apskaitos įmonėje ypatumai. Ekonomika: mokslo darbai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

40. Samuolis, G. (2002). *Tiesioginių užsienio investicijų apskaitos tobulinimas. Daktaro disertacijos santrauka. Socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas*. Vilnius: Technika.
41. Sberegaevas, N. (2005). *Local Free Economic Zones: New Approach and New Opportunities*. Kaunas: Technologija. P74-80
42. Striaukienė, D. (2003). *Investicinis klimatas Šiaulių mieste. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
43. Stulgienė, A., Daunorienė, A., (2009). *Migracijos poveikis darbo jėgos rinkos pusiausvyrai. Ekonomika ir vadyba*. Kaunas: Technologija, Nr. 14 ISSN 1822-6515
44. Teisės aktų registras. *Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas*. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C7E57DF3CEC5> (žiūrėta 2016 m. spalio 28 d.).
45. Теплова, Т.В. (2011). *Инвестиции. Учебник*. Юрайт.
46. Transparency international Lietuvos skyrius (2015). *Korupcijos suvokimo indeksas*. Tyrimo rezultatai 2016 m. sausis. Prieiga per internetą: http://www.transparency.lt/wp-content/uploads/2016/01/KSI_2015.pdf (žiūrėta 2016 m. lapkričio 14 d.)
47. Treigienė, D. (2010). *Investicijos*. Vilnius: VGTU leidykla Technika
48. UNCTAD (2006). *World Investment Report*. P 142, 155. Prieiga per internetą: http://unctad.org/en/Docs/wir2006_en.pdf (žiūrėta 2016 m. lapkričio 10 d.)
49. Vaitkevičiūtė, V. (2007). *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius
50. Valančius, K.L. (2005). *Investicijų teisė*. Vilnius: Eugrimas.
51. Valentinavičius, S. (2010). *Investicijų valdymas. Teoriniai ir praktiniai aspektai. Monografija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
52. Valentinavičius, S. (2011). *Inovacijų valdymas. Teoriniai principai, tendencijos, politika*. Vilnius.
53. Virvičkienė, R. (2004). *Teritorinis Tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas Lietuvoje. Ekonomika ir vadyba: ketvirtoji studento mokslinės konferencijos medžiaga*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
54. Wonnacott, P., Wonnacott, R. (1998). *Mikroekonomika*. Kaunas: Littera Universitati Magni.
55. World Bank Group (2015). *Doing Business 2015: Going Beyond Efficiency comparing business regulations for domestic firms in 189 economies*. Prieiga per internetą: <http://documents.worldbank.org/curated/en/865761468327930790/pdf/956760PUB0978100150385458B00PUBLIC0.pdf> (žiūrėta 2016 m. lapkričio 16 d.)

56. Europos komisija (2016). Bendrasis vidaus produktas (BVP) rinkos kainomis, metiniai duomenys. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tipsa_u10&plugin=1 (žiūrėta 2016 m. lapkričio 29 d.)
57. Europos komisija (2016). Bendras gyventojų skaičius mln. Sausio 01 d. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00001&plugin=1> (žiūrėta 2016 m. lapkričio 29 d.)
58. Europos komisija (2016). Infliacijos lygis, vidutinis metinis pokyčio tempas. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00118&plugin=1> (žiūrėta 2016 m. lapkričio 29 d.)
59. Europos komisija (2016). Nedarbo lygis, metiniai duomenys. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tipsu_n20&plugin=1 (žiūrėta 2016 m. lapkričio 29 d.)
60. Europos komisija (2016). Prekės ir paslaugos, importas ir eksportas, metiniai duomenys. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tec00110&language=en> (žiūrėta 2016 m. lapkričio 29 d.)
61. Europos komisija (2016). Pramonės gamyba, metiniai duomenys, procentiniai pokyčiai. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/sts_inpr_a (žiūrėta 2016 m. lapkričio 29 d.)
62. Lietuvos statistikos departamentas (2016). *Vidutinis mėnesinis darbo užmokestis pagal sektorius, metinis rodiklis.* Prieiga per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=77bcd661-ae9-4828-9809-e158baf3bf3e> (žiūrėta 2016 m. lapkričio 29 d.)
63. Lietuvos statistikos departamentas (2016). *Nuolatinių gyventojų skaičius metų pradžioje.* Prieiga per internetą: <http://osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?portletFormName=visualization&hash=376c6342-bd63-49d5-9960-03b0a6a7b559> (žiūrėta 2016 m. lapkričio 29 d.)

FOREIGN DIRECT INVESTMENT TRENDS AND ANALYSIS OF THE INVESTMENT ENVIRONMENT ATTRACTIVENESS IN LITHUANIA

Karina DAINOROVICĖ

Paper for the Master's degree

Economic Policy Master's Program

Vilnius University, Faculty of Economics, Economic Policy Department

Supervisor – doc. Dr. Birutė Visokavičienė

Vilnius, 2017

SUMMARY

64 pages, 13 tables, 14 pictures, 63 references

The aim is to identify foreign direct investments trends, while analyzing country's economic policy and its effect on the promotion of foreign direct investments coming to Lithuania, assessing the determining factor of foreign direct investment development and performing evaluation of Lithuania's investment environment attractiveness. Identify and assess influence of Lithuania's macroeconomic indicators on the development of investment environment attractiveness and attraction of foreign direct investments in the Lithuanian economy.

Aim of work. Identify foreign direct investment trends in Lithuania, their determining factors and also identify the relationship between foreign direct investment and country's investment environment attractiveness.

Object of research is direct foreign investments and investment environment. Lithuania's attractiveness for direct foreign investments is led by economical relations of formed development of investment environment, as well as factors.

Work goals: The aim of this research is to systematize theoretical and practical creation approaches of favorable investment environment and determine trends of foreign investment attraction, under the conditions of economic modernization into country's economy.

Methods of research: Used methods in the master thesis: systematic literature analysis, comparison and generalization methods, data grouping and systematization, comparison and interpretation of results, relative ratio analysis.

Results: Using the method of correlation and regression, attractiveness of investment environment was evaluated. Macroeconomic indicators and FDI dependency assessment has shown that there is a strong and moderate relationship between real GDP, openness of the economy, domestic consumption, average annual inflation, average wage, tax burden, interest rates and FDI. Country's unemployment rate and balance of payment has no correlation

relationship with FDI, and thus indicate that the specified macro-economical indicators do not effect the evaluation of investment environment attractiveness.

Main conclusions: After conducted empirical research of economic, human resources, employment, financial and credit systems factors the work author concludes that the macroeconomic indicators are stable, most of them have positive impact on attracting foreign capital flows, and the Lithuanian investment environment is attractive to both existing and new foreign investors.

PRIEDAI

1 priedas. Pagrindinių makroekonominių rodiklių dinamika Lietuvoje 2006-2015 metais

Rodikliai \ Metai	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
BVP, mln. Eur	24,08	29,04	32,70	26,93	28,03	31,28	33,35	35,00	36,59	37,33
BVP defliatorius	101,3	112,6	115,5	98,4	100	106	110,1	114	118	120,1
Realus BVP, mln. Eur	23,77	25,79	28,31	27,37	28,03	29,50	30,29	30,70	31,01	31,08
Bendras gyventojų skaičius, mln.	3,289	3,249	3,212	3,183	3,141	3,052	3,003	2,971	2,943	2,921
BVP vienam gyventojui, Eur	7,32	8,94	10,18	8,46	8,92	10,24	11,10	11,78	12,43	12,78
Infliacija, proc.	3,8	5,8	11,1	4,2	1,2	4,1	3,2	1,2	0,2	-0,7
Nedarbo lygis, proc.(1)	5,8	4,3	5,8	13,8	17,8	15,4	13,4	11,8	10,7	9,1
Darbo jėgos kaina, Eur (2)	433,2	522,0	623,2	595,5	575,8	592,5	615,1	646,3	677,4	714,1
Eksportas, mln. Eur	13,39	14,62	18,68	13,99	18,31	23,46	27,22	29,39	29,6	28,32
Importas, mln. Eur	15,86	18,44	22,47	14,44	18,84	24,25	26,93	28,95	28,90	28,56
Grynasis eksportas, mln. Eur	-2,47	-3,81	-3,78	-0,45	-0,53	-0,80	0,29	0,44	0,70	-0,24
Namų ūkių vartojimo išlaidos, mln. Eur	1545 7,5	1839 3,5	21182, 7	1828 0,2	17882	1947 1,4	2069 0,4	21791, 5	22761, 9	23486, 3
Valdžios sektoriaus vartojimo išlaidos, mln. Eur	4605, 5	5066, 8	6100,8	5719, 8	5563,4	5737, 3	5830, 4	5927,9	6192,7	6562,6
Aptarnaujančios namų ūkių, NPI mln. Eur	52,4	67,1	78,2	55,2	63,5	72,5	79,6	90,2	90,9	99,4
Vidaus vartojimas, mln. Eur	2011 5,3	2352 7,4	27361, 6	2405 5,2	23508, 9	2528 1,2	2660 0,5	27809, 6	29045, 5	30148, 3
Pramonės produktai, proc.	5,9	2,3	6	-15	7,2	10,4	5,2	4,5	1	5,5

(1) Nedirbantys 18-63 m. amžiaus gyventojai nuo visų darbingų žmonių skaičiaus, procentais

(2) Vidutinis mėnesinis atlyginimas, eurai

2 priedas. TUI šalys investuojamos Lietuvoje, mln. Eur 2006-2015 metais

Metai Šalis	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Rusija	522.47	1004.120	487.230	494.840	715.280	598.400	574.830	517.87	184.82	216.91
Vokietija	808.76	880.540	919.740	861.36	968.450	1115.520	1249.940	1281.29	1112.73	1246.53
Lenkija	1880.39	1812.800	556.620	933	1162.040	1373.780	1343.890	1245.76	727.02	694.74
Latvija	119.35	472.960	569.950	408.9	394.490	322.740	307.140	81.89	240.41	247.51
Estija	496.21	587.950	794.39	960.67	959.160	473.400	583.180	707.38	698.09	691.53
Norvegija	221.85	318.050	361.610	346.3	315.780	730.600	713.220	765.82	810.00	836.18
Švedija	880.33	1174.870	1288.240	880.2	1020.740	2266.970	2581.030	2931.93	2833.09	3122.24
Suomija	559.78	524.370	512.150	449.45	409.720	509.050	468.630	576.84	543.45	564.89
Nyderlandai	205.83	433.190	776.170	696.81	813.660	854.420	928.740	1156.69	1486.91	1691.33
Kipras	203.34	238.870	281.710	153.14	188.030	194.710	370.670	447.34	725.99	464.58
JAV	203.26	196.1	242.370	256.45	138.980	142.840	131.820	134.37	154.71	197.03
Danija	1273.29	1300.720	798.300	1033.53	1121.660	458.980	497.100	680.62	574.20	564.83
Kitos šalys	1002.29	1338.100	1602.090	1731.15	1822.970	1987.560	2350.450	2192.10	2655.11	2958.52
Iš viso TUI Lietuvoje:	8377.15	10282.640	9190.570	9206.180	10030.960	11028.970	12100.640	12719.90	12746.53	13496.82

3 priedas. TUI pagal ekonomines veiklos rūšis Lietuvoje, mln. Eur 2006-2015 metais

Metai Ekonominės veiklos rūšys	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė	50.29	74.71	85.65	91.14	97.72	104.08	112.88	135.67	178.93	173.15
Kasyba ir karjerų eksploatavimas	41.28	44.86	43.18	44.19	47.01	77.05	94.22	103.33	82.44	73.30
Apdirbamoji gamyba	3282.72	3606.00	2060.50	2339.29	2682.58	2931.17	3115.22	3136.06	2476.19	2761.85
Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas	881.69	927.79	679.72	483.26	618.08	583.35	647.44	599.59	278.80	265.66
Vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas	24.59	18.15	16.15	16.77	17.55	10.45	9.87	18.15	22.23	9.03
Statyba	255.06	353.84	306.37	263.04	245.80	293.02	392.86	291.56	294.40	289.78
Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas	890.89	1146.10	1300.83	1316.32	1305.75	1418.66	1415.39	1379.69	1511.25	1611.20
Transportas ir saugojimas	104.33	174.85	164.26	193.08	226.69	230.69	251.74	255.54	308.91	350.08
Apgyvandinimo ir maitinimo paslaugų veikla	58.63	76.38	89.02	53.76	60.83	55.42	73.80	53.19	59.13	64.82
Informacija ir ryšiai	873.22	1166.18	989.44	910.02	1015.67	1028.57	1138.23	1114.75	742.15	1162.74
Finansinė ir draudimo veikla	1336.21	1719.09	1545.26	1716.18	1877.76	2156.99	2337.95	2945.5	3686.49	3532.09
Nekilnojamojo turto operacijos	369.36	425.82	1181.11	1189.79	1143.97	1214.42	1462.19	1674.12	1782.70	1948.64
Profesinė, mokslinė ir techninė veikla	106.10	126.45	234.42	222.00	352.49	543.27	645.05	450.66	642.18	567.14
Administracinė ir aptarnavimo veikla	56.00	103.99	120.45	117.19	98.86	110.15	120.45	263.36	344.35	316.46
Privataus nekilnojamojo turto	1.73	260.00	308.85	196.48	193.20	225.61	245.26	268.31	300.83	326.27

įsigijimas ir pardavimas										
Kitos veiklos rūšys	45.06	58.44	65.38	53.69	47.00	46.03	38.09	30.42	35.55	44.61
Iš viso TUI Lietuvoje:	8377.15	10282.640	9190.570	9206.180	10030.960	11028.970	12100.640	12719.90	12746.53	13496.82

4 priedas. TUI pagal Lietuvos apskritis 2010-2015 metais

Metai	2010	2011	2012	2013	2014	2015
LR Apskritys						
Alytaus apskr.	96.10	95.52	112.05	114.41	120.65	140.27
<i>Baziniai pokyčių tempai, proc.</i>		-0.60	16.60	19.05	25.55	45.97
<i>Grandininiai pokyčių tempai, proc.</i>		-0.60	17.31	2.10	5.46	16.26
Kauno apskr.	1213.81	1357.75	1511.69	1301.82	1425.64	1522.92
<i>Baziniai pokyčių tempai, proc.</i>		11.86	24.54	7.25	17.45	25.47
<i>Grandininiai pokyčių tempai, proc.</i>		11.86	11.34	-13.88	9.51	6.82
Klaipėdos apskr.	992.77	1044.62	1042.73	969.79	1020.35	1221.48
<i>Baziniai pokyčių tempai, proc.</i>		5.22	5.03	-2.31	2.78	23.04
<i>Grandininiai pokyčių tempai, proc.</i>		5.22	-0.18	-6.99	5.21	19.71
Marijampolės apskr.	98.45	106.89	137.13	121.41	139.30	143.29
<i>Baziniai pokyčių tempai, proc.</i>		8.58	39.30	23.32	41.50	45.55
<i>Grandininiai pokyčių tempai, proc.</i>		8.58	28.29	-11.47	14.74	2.86
Panevėžio apskr.	181.82	209.42	244.57	291.54	282.74	322.25
<i>Baziniai pokyčių tempai, proc.</i>		15.18	34.51	60.34	55.51	77.24
<i>Grandininiai pokyčių tempai, proc.</i>		15.18	16.79	19.20	-3.02	13.97
Šiaulių apskr.	167.31	172.47	176.61	184.74	172.95	180.53
<i>Baziniai pokyčių tempai, proc.</i>		3.08	5.56	10.42	3.37	7.90
<i>Grandininiai pokyčių tempai, proc.</i>		3.08	2.40	4.61	-6.38	4.38
Tauragės apskr.	13.43	13.59	13.95	17.01	22.19	25.05
<i>Baziniai pokyčių tempai, proc.</i>		1.23	3.88	26.71	65.28	86.56
<i>Grandininiai pokyčių tempai, proc.</i>		1.23	2.62	21.97	30.44	12.87
Telšių apskr.	1061.92	1115.31	1051.30	988.60	290.98	267.94
<i>Baziniai pokyčių tempai, proc.</i>		5.03	-1.00	-6.90	-72.60	-74.77
<i>Grandininiai</i>		5.03	-5.74	-5.96	-70.57	-7.92

<i>pokyčių tempai, proc.</i>						
Utenos apskr.	103.46	72.02	86.42	75.80	234.44	192.73
<i>Baziniai pokyčių tempai, proc.</i>		-30.39	-16.47	-26.74	126.60	86.29
<i>Grandininiai pokyčių tempai, proc.</i>		-30.39	20.00	-12.29	209.31	-17.79
Vilniaus apskr.	6101.91	6841.38	7724.20	8654.79	9037.27	9480.36
<i>Baziniai pokyčių tempai, proc.</i>		12.12	26.59	41.84	48.11	55.37
<i>Grandininiai pokyčių tempai, proc.</i>		12.12	12.90	12.05	4.42	4.90

5 priedas. Makroekonominių rodiklių retrospektyvinė analizė 2006-2015 metais

Metai	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Makroekonominis rodiklis										
TUI metų pabaigoje, mln. Eur	8377.15	10282.64	9190.57	9206.57	9206.18	10030.96	11028.97	12100.64	12746.53	13496.82
<i>Absoliutinis bazinis pokytis, mln. Eur</i>	1456.45	1905.49	813.42	829.42	829.03	1653.81	2651.82	3723.49	4369.38	5119.67
<i>Baziniai kitimo tempai, proc.</i>	122.75	109.71	109.90	109.90	119.74	131.66	144.45	152.16	161.11	122.75
<i>Baziniai pokyčių tempai, proc.</i>	22.75	9.71	9.90	9.90	19.74	31.66	44.45	52.16	61.11	22.75
<i>Absoliutinis grandininis pokytis, mln. Eur</i>	1465.45	1905.49	-1092.07	16.00	-0.39	824.78	998.01	1071.67	645.89	750.29
<i>Grandininiai kitimo tempai, proc.</i>	122.75	89.38	100.17	100.00	108.96	109.95	109.72	105.34	105.89	122.75
<i>Grandininiai pokyčių tempai, proc.</i>	22.75	-10.62	0.17	0.00	8.96	9.95	9.72	5.34	5.89	22.75
TUI metų pabaigoje, tenkančios vienam gyventojui, tūkst. Eur	2.55	3.16	2.86	2.89	2.93	3.29	3.67	4.07	4.33	4.62
<i>Absoliutinis bazinis pokytis, mln. Eur</i>		0.61	0.31	0.34	0.38	0.74	1.12	1.52	1.78	2.07
<i>Baziniai kitimo tempai, proc.</i>		123.92	112.16	113.33	114.90	129.02	143.92	159.61	169.80	181.18
<i>Baziniai pokyčių tempai, proc.</i>		23.92	12.16	13.33	14.9	29.02	43.92	59.61	69.8	81.18
<i>Absoliutinis grandininis pokytis, mln. Eur</i>		0.61	-0.30	0.03	0.04	0.36	0.38	0.40	0.26	0.29
<i>Grandininiai kitimo tempai, proc.</i>		123.92	90.51	101.05	101.38	112.29	111.55	110.90	106.39	106.70
<i>Grandininiai pokyčių tempai, proc.</i>		23.92	-9.49	1.05	1.38	12.29	11.55	10.9	6.39	6.7
Realus BVP, mln. Eur	23.77	25.79	28.31	27.37	28.03	29.5	30.29	30.7	31.01	31.08
<i>Absoliutinis bazinis pokytis, mln. Eur</i>	1.5	3.52	6.04	5.1	5.76	7.23	8.02	8.43	8.74	8.81

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
<i>Baziniai kitimo tempai, proc.</i>	106.74	115.81	127.12	122.90	125.86	132.47	136.01	137.85	139.25	139.56
<i>Baziniai pokyčių tempai, proc.</i>	6.74	15.81	27.12	22.9	25.86	32.47	36.01	37.85	39.25	39.56
<i>Absoliutinis grandininis pokytis, mln. Eur</i>	1.5	2.02	2.52	-0.94	0.66	1.47	0.79	0.41	0.31	0.07
<i>Grandininiai kitimo tempai, proc.</i>	106.74	108.50	109.77	96.68	102.41	105.24	102.68	101.35	101.01	100.23
<i>Grandininiai pokyčių tempai, proc.</i>	6.74	8.5	9.77	-3.32	2.41	5.24	2.68	1.35	1.01	0.23
Vidaus vartojimas, mln. Eur	20115.3	23527.4	27361.6	24055.2	23508.9	25281.2	26600.5	27809.6	29045.5	30148.3
<i>Absoliutinis bazinis pokytis, mln. Eur</i>		3412.1	7246.3	3939.9	3393.6	5165.9	6485.2	7694.3	8930.2	10033
<i>Baziniai kitimo tempai, proc.</i>		116.96	136.02	119.59	116.87	125.68	132.24	138.25	144.40	149.88
<i>Baziniai pokyčių tempai, proc.</i>		16.96	36.02	19.59	16.87	25.68	32.24	38.25	44.4	49.88
<i>Absoliutinis grandininis pokytis, mln. Eur</i>		3412.1	3834.2	-3306.4	-546.3	1772.3	1319.3	1209.1	1235.9	1102.8
<i>Grandininiai kitimo tempai, proc.</i>		116.96	116.30	87.92	97.73	107.54	105.22	104.55	104.44	103.80
<i>Grandininiai pokyčių tempai, proc.</i>		16.96	16.3	-12.08	-2.27	7.54	5.22	4.55	4.44	3.8
Vidutinis darbo užmokestis, Eur	433.2	522	623.2	595.5	575.8	592.5	615.1	646.3	677.4	714.1
<i>Absoliutinis bazinis pokytis, mln. Eur</i>		88.8	190	162.3	142.6	159.3	181.9	213.1	244.2	280.9
<i>Baziniai kitimo tempai, proc.</i>		120.50	143.86	137.47	132.92	136.77	141.99	149.19	156.37	164.84
<i>Baziniai pokyčių tempai, proc.</i>		20.5	43.86	37.47	32.92	36.77	41.99	49.19	56.37	64.84
<i>Absoliutinis grandininis pokytis, mln. Eur</i>		88.8	101.2	-27.7	-19.7	16.7	22.6	31.2	31.1	36.7
<i>Grandininiai kitimo tempai, proc.</i>		120.50	119.39	95.56	96.69	102.90	103.81	105.07	104.81	105.42
<i>Grandininiai pokyčių tempai, proc.</i>		20.5	19.39	-4.44	-3.31	2.9	3.81	5.07	4.81	5.42

<i>proc.</i>										
Metai	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Eksportas, mln. Eur	13.39	14.62	18.68	13.99	18.31	23.46	27.22	29.39	29.60	28.32
<i>Absoliutinis bazinis pokytis, mln. Eur</i>		1.23	5.29	0.60	4.92	10.06	13.83	16.00	16.21	14.93
<i>Baziniai kitimo tempai, proc.</i>		109.20	139.50	104.46	136.75	175.14	203.26	219.44	221.02	211.47
<i>Baziniai pokyčių tempai, proc.</i>		9.2	39.5	4.46	36.75	75.14	103.26	119.44	121.02	111.47
<i>Absoliutinis grandininis pokytis, mln. Eur</i>		1.232	4.058	-4.693	4.324	5.142	3.765	2.167	0.212	-1.279
<i>Grandininiai kitimo tempai, proc.</i>		109.20	127.75	74.88	130.91	128.08	116.05	107.96	100.72	95.68
<i>Grandininiai pokyčių tempai, proc.</i>		9.2	27.75	-25.12	30.91	28.08	16.05	7.96	0.72	-4.32
Mokėjimo balansas, mln. Eur	-2551.2	-4148.97	-4194.46	995.65	19.4	-1151.29	-67.73	509.58	1316.9	-871.62
<i>Absoliutinis bazinis pokytis, mln. Eur</i>		-1597.77	-1643.26	3546.85	2570.6	1399.91	2483.47	3060.78	3868.1	1679.58
<i>Baziniai kitimo tempai, proc.</i>		162.63	164.41	-39.03	-0.76	45.13	2.65	-19.97	-51.62	34.17
<i>Baziniai pokyčių tempai, proc.</i>		62.63	64.41	-139.03	-100.76	-54.87	-97.35	-119.97	48.38	-65.83
<i>Absoliutinis grandininis pokytis, mln. Eur</i>		-1597.77	-45.49	5190.11	-976.25	-1170.69	1083.56	577.31	807.32	-2188.52
<i>Grandininiai kitimo tempai, proc.</i>		162.63	101.10	-23.74	1.95	-5934.48	5.88	-752.37	258.43	-66.19
<i>Grandininiai pokyčių tempai, proc.</i>		62.63	1.1	-123.74	-98.05	-6034.48	-94.12	-852.37	158.43	-166.19
Nedarbo lygis, proc.	5.8	4.3	5.8	13.8	17.8	15.4	13.4	11.8	10.7	9.1
<i>Absoliutinis bazinis pokytis, mln. Eur</i>		-1.5	0	8	12	9.6	7.6	6	4.9	3.3
<i>Baziniai kitimo tempai, proc.</i>		74.14	100.00	237.93	306.90	265.52	231.03	203.45	184.48	156.90
<i>Baziniai pokyčių tempai, proc.</i>		-25.86	0.00	137.93	206.90	165.52	131.03	103.45	84.48	56.9
<i>Absoliutinis grandininis</i>		-1.5	1.5	8	4	-2.4	-2	-1.6	-1.1	-1.6

<i>pokytis, mln. Eur</i>										
Metai	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
<i>Grandininiai kitimo tempai, proc.</i>		74.14	134.88	237.93	128.99	86.52	87.01	88.06	90.68	85.05
<i>Grandininiai pokyčių tempai, proc.</i>		-25.86	34.88	137.93	28.99	-13.48	-12.99	-11.94	-9.32	-14.95
Mokesčių našta, mln. Eur	2774.2	3451	3886.1	3173.9	3373.1	3690.1	3789	3951.5	4206.5	4494.5
<i>Absoliutinis bazinis pokytis, mln. Eur</i>		676.8	1111.9	399.7	598.9	915.9	1014.8	1177.3	1432.3	1720.3
<i>Baziniai kitimo tempai, proc.</i>		124.40	140.08	114.41	121.59	133.01	136.58	142.44	151.63	162.01
<i>Baziniai pokyčių tempai, proc.</i>		24.4	40.08	14.41	21.59	33.01	36.58	42.44	51.63	62.01
<i>Absoliutinis grandininis pokytis, mln. Eur</i>		676.8	435.1	-712.2	199.2	317	98.9	162.5	255	288
<i>Grandininiai kitimo tempai, proc.</i>		124.40	112.61	81.67	106.28	109.40	102.68	104.29	106.45	106.85
<i>Grandininiai pokyčių tempai, proc.</i>		24.4	12.61	-18.33	6.28	9.4	2.68	4.29	6.45	6.85
Infliacija, proc.	3.8	5.8	11.1	4.2	1.2	4.1	3.2	1.2	0.2	-0.7
<i>Absoliutinis bazinis pokytis, mln. Eur</i>		2	7.3	0.4	-2.6	0.3	-0.6	-2.6	-3.6	-4.5
<i>Baziniai kitimo tempai, proc.</i>		152.63	292.11	110.53	31.58	107.89	84.21	31.58	5.26	-18.42
<i>Baziniai pokyčių tempai, proc.</i>		52.63	192.11	10.53	-68.42	7.89	-15.79	-68.42	-94.74	-118.42
<i>Absoliutinis grandininis pokytis, mln. Eur</i>		2	5.3	-6.9	-3	2.9	-0.9	-2	-1	-0.9
<i>Grandininiai kitimo tempai, proc.</i>		152.63	191.38	37.84	28.57	341.67	78.05	37.50	16.67	-350.00
<i>Grandininiai pokyčių tempai, proc.</i>		52.63	91.38	-62.16	-71.43	241.67	-21.95	-62.50	-83.33	-450.00
Palūkanų norma, proc.	4.94	6.04	5.91	4.43	4.41	4.47	3.26	3	2	2.51
<i>Absoliutinis bazinis pokytis, mln. Eur</i>		1.1	0.97	-0.51	-0.53	-0.47	-1.68	-1.94	-2.94	-2.43

Metai	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
<i>Baziniai kitimo tempai, proc.</i>		122.27	119.64	89.68	89.27	90.49	65.99	60.73	40.49	50.81
<i>Baziniai pokyčių tempai, proc.</i>		22.27	19.64	-10.32	-10.73	-9.51	-34.01	-39.27	-59.51	-49.19
<i>Absoliutinis grandininis pokytis, mln. Eur</i>		1.1	-0.13	-1.48	-0.02	0.06	-1.21	-0.26	-1	0.51
<i>Grandininiai kitimo tempai, proc.</i>		122.27	97.85	74.96	99.55	101.36	72.93	92.02	66.67	125.50
<i>Grandininiai pokyčių tempai, proc.</i>		22.27	-2.15	-25.04	-0.45	1.36	-27.07	-7.98	-33.33	25.5